

**T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ ANABİLİM DALI**

**KÜRESELLEŞME İLE BİRLİKTE ULUSLARARASI TİCARETİN
GELİŞİMİNDE DEVLET DIŞI AKTÖRLERİN ETKİSİ: TOBB'NİN
AKREDİTASYON ÇALIŞMALARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Ferid ULUÇINAR**

**TezDanışmanı
Doç. Dr. İsmail ŞAHİN**

**Karabük
EYLÜL/2019**

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	4
DOĞRULUK BEYANI	5
ÖNSÖZ	6
ÖZ.....	7
ABSTRACT.....	8
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	9
ARCHIVE RECORD INFORMATION	10
KISALTMALAR	11
ARAŞTIRMANIN KONUSU	14
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	14
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	14
ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM	15
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER	15
GİRİŞ	16
BİRİNCİ BÖLÜM	20
KÜRESELLEŞME VE KÜRESEL TİCARET	20
1.Küreselleşmenin Tanımı.....	20
2.Küresel Ticaret	20
2.1. Dünyadaki Gelişmeler	22
2.1.1. Bretton Woods Sistemi	25
2.1.2. Uluslararası Para Fonu (IMF).....	27
2.1.3. Dünya Bankası (WB)	29
2.1.4. Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT)	32
2.1.5. Dünya Ticaret Örgütü (WTO/DTÖ).....	34
2.1.6. Avrupa Ekonomik Topluluğu (EEC/AET).....	36
2.2. Türkiye'deki Gelişmeler	38
2.2.1. 1950 sonrası Türkiye'nin Ekonomi Politikası	38
2.2.2. Uluslararası Örgütler Bağlamında.....	39
2.2.3. 1980 Sonrası Türkiye'nin Ekonomi Politikası	41
2.2.4. Türkiye'nin Uluslararasılaşma Hamleleri.....	43
İKİNCİ BÖLÜM.....	46
KÜRESEL TİCARET İLE GELİŞEN KÜRESEL DİPLOMASİ	46
1. DEVLET MERKEZLİ YÜRÜTÜLEN DİPLOMASİ.....	46

1.1. Diplomasi Kavramı ve Ticaret İlişkisi.....	46
1.1.1. Küresel Diplomasi.....	48
1.1.2. Kamu Diplomasisi.....	49
1.1.3. Ülkelerin İmajı.....	50
1.1.4. Ülkelerin Pazarlanması.....	52
2. ULUSLARARASI ÖRGÜT MERKEZLİ YÜRÜTÜLEN DİPLOMASİ.....	55
2.1. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD).....	55
2.2. İslam Konferansı Teşkilatı (İKT).....	57
2.3. Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİ).....	59
2.4. Avrupa Birliği (AB).....	61
2.5. Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA).....	62
2.6. Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA).....	62
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	64
TÜRKİYE ODALAR VE BORSALAR BİRLİĞİ (TOBB).....	64
1. TOBB'NİN TARİHÇESİ.....	64
2. TOBB'NİN GÖREVLERİ.....	65
3. KÜRESEL TİCARETE İLİŞKİN POLİTİKALAR.....	71
3.1. TOBB'nin Akreditasyon Politikası.....	71
3.1.1. Akreditasyonun Tanımı.....	71
3.1.2. Akreditasyonun Amaçları.....	72
3.1.3. Akreditasyonun İlkeleri.....	75
3.1.4. Akreditasyonun Yararları.....	76
3.2. İthalat İhracat Politikaları.....	77
3.3. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB).....	80
3.4. Kalkınma Ajansları.....	82
3.5. TOBB ve Balkan Odalar Birliği (ABC) İlişkisi.....	83
3.6. TOBB ve Asya-Pasifik Ticaret ve Sanayi Odaları Konfederasyonu (CACCI) İlişkisi.....	85
4. ODA VE BORSALARIN ULUSLARARASILAŞMA FAALİYETLERİ ...	86
4.1. Oda ve Borsaların Uluslararasılaşmadaki Önemi.....	87
4.2. Oda ve Borsaların Küresel Rekabet Gücü.....	87
4.3. TOBB'un Önemli Projeleri.....	88
4.4. TOBB'un Türk Ekonomisindeki Yeri ve Önemi.....	89
4.5. TOBB'un Zayıf Yönleri, Güçlü Yönleri.....	90
SONUÇ.....	91
KAYNAKÇA.....	94

TABLolar LİSTESİ	104
ŞEKİLLER LİSTESİ	105
ÖZGEÇMİŞ	106

TEZ ONAY SAYFASI

Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Ferid ULUÇINAR'a ait "Küreselleşme ile Birlikte Uluslararası Ticaretin Gelişiminde Devlet Dışı Aktörlerin Etkisi: TOBB'un Akreditasyon Çalışmaları" adlı bu tez çalışması Tez Kurulumuz tarafından **Uluslararası Politik Ekonomi Yüksek Lisans Programı** tezi olarak oybirliği ile kabul edilmiştir.

	Akademik Ünvanı, Adı ve Soyadı	İmzası
Tez Kurulu Başkanı	: Doç. Dr. İsmail ŞAHİN	
Danışman Üye	: Doç. Dr. Ersin MÜEZZİNOĞLU	
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Alptekin MOLLA	
Üye	:	
Üye	:	

Tez Sınavı Tarihi: 24.09.2019

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntılarım intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Ferid ULUÇINAR

ÖNSÖZ

Küreselleşme ile birlikte hem ulusal hem de uluslararası konjonktürde birçok gelişme yaşanmış ve bu gelişmeler ülkelerin ticari faaliyetlerinde de gözlemlenmiştir. Özellikle 1. Dünya Savaşı sonrası liberal ekonominin tüm dünyada benimsenmesi ve yayılması, akabinde uluslararası örgütlerin küresel piyasadaki etkileri uluslararası ticareti de etkilemiştir.

Bu çalışmada küreselleşme ile birlikte uluslararası ticaretin gelişim süreci incelenmiş, özellikle uluslararası arenada daha iyi rekabet edebilmek için devlet dışı aktör olarak TOBB'nin faaliyetleri araştırılmıştır. Bu çalışmanın konusunun belirlenmesinde ve hazırlanma sürecinin her aşamasında değerli bilgilerini ve zamanını benden esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. İsmail ŞAHİN'e teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca benden hiçbir zaman desteğini esirgemeyen bu hayattaki en büyük şansım olan eşim Zeynep ve biricik oğlum Umut'a sonsuz teşekkürler.

ÖZ

Uluslararası ticarete aktif ve rekabet edebilir olmak, ülkelerin ekonomik gücü açısından çok önemlidir. Uluslararası ticaret hem nakit kazancı sağlamakta hem de toplumun refah düzeyini doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle ülkenin yalnızca üretim yapması yeterli değildir. Aynı zamanda diğer ülkeler ile iyi ticari ilişkilerinin olması lazımdır. Bunun yanı sıra, akreditasyonlar ile hem ürün hem de süreç kalitesini garanti altına almış olması ülkenin ticari başarısı için çok önemlidir.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Türkiye’de ekonomik faaliyet gösteren tüm birimleri bünyesinde toplamayı başarmış bir kurumdur. Ticaret ile uğraşan tüm KOBİ, oda ve borsalara, daha başarılı olmaları konusunda rehberlik etmekte, onların kurumsallaşması yönünde teşvik sağlamaktadır. TOBB ayrıca firmaların uluslararası pazara açılmaları konusunda yol gösterici konumdadır. Sağladığı akreditasyonlar ile Türk malının, firmalarının, odalarının ve borsalarının kalitesini de dünyaya göstermektedir.

Bu çalışmada alan yazın taraması yöntemi ile TOBB’un faaliyetleri araştırılmıştır. Elde edilen bulgulara göre TOBB Türkiye’nin en önemli ticari kurumlarından biridir. TOBB ile uluslararası arenaya çıkmak daha kolay hale gelmektedir. Bununla birlikte Türkiye’nin rekabet edebilirliği artmaktadır.

Anahtar Kelimeler: TOBB, Uluslararası Ticaret, Türkiye, Akreditasyonlar

ABSTRACT

Being active and competitive in international trade is very important for the economic power of countries. International trade provides cash gains and also directly affects the welfare of the community. Therefore, it is not enough for the country to produce only. It should also have good commercial relations with other countries. In addition, for the country's commercial success it is necessary to guarantee the product and process quality by accreditations.

The Union of Chambers and Commodity Exchanges of Turkey (TOBB) Turkey is an institution that has managed to collect within all units showing economic activities in Turkey. It helps and guidance all SMEs, Chambers and Commodity Exchanges to be more successful for their institutionalization process. TOBB also helps companies to reach to the international market. With the accreditations it provides, it also shows the quality of Turkish goods, companies, chambers and exchanges to the world.

In this study, the activities of TOBB were investigated with the literature review method. According to the findings TOBB is one of the most important commercial institutions in Turkey. Entering to the international market arena is becoming easier with TOBB's applications and guidance. They also have a positive effect on Turkey's competitiveness.

Keywords: TOBB, International Trade, Turkey, Accreditations

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Küreselleşme İle Birlikte Uluslararası Ticaretin Gelişiminde Devlet Dışı Aktörlerin Etkisi: TOBB'nin Akreditasyon Çalışmaları
Tezin Yazarı	Ferid ULUÇINAR
Tezin Danışmanı	Doç. Dr. İsmail ŞAHİN
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	24.09.2019
Tezin Alanı	Uluslararası İlişkiler
Tezin Yeri	KBÜ SBE / KARABÜK
Tezin Sayfa Sayısı	106
Anahtar Kelimeler	TOBB, Uluslararası Ticaret, Türkiye, Akreditasyonlar

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	The Effects Of Non-State Actors İn Progress Of The International Trade Together With Globalization; Accreditation Works Of The Union Of Chambers And Commodity Exchanges Of Turkey
Author of the Thesis	Ferid ULUÇINAR
Advisor of the Thesis	Doç Dr. İsmail ŞAHİN
Status of the Thesis	Master Thesis
Date of the Thesis	24.09.2019
Field of the Thesis	International Relations
Place of the Thesis	KBU SBE / KARABUK
Total Page Number	106
Keywords	TOBB, International Trade, Turkey, Accreditations

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABC: Association of Balkan Chambers - Balkan Odalar Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ABİGEM: Avrupa Birliği Türkiye İş Geliştirme Merkezleri Ağı

AET/EEC: Avrupa Ekonomik Topluluğu (European Economic Community)

AHK: Alman-Türk Ticaret ve Sanayi Odası

AKÇT: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu

BALO: Büyük Anadolu Lojistik Organizasyonlar

BKA: Bölgesel Kalkınma Ajansları

CACCI: The Confederation of Asia-Pacific Chambers of Commerce and Industry -
Asya-Pasifik Ticaret ve Sanayi Odaları Konfederasyonu

COMIAC: Enformasyon ve Kültürel İşler Daimi Komitesi

COMSTECH: Bilimsel ve Teknolojik İşbirliği Daimi Komitesi

D-8 FCCI: D-8 Ticaret ve Sanayi Odaları Federasyonu

D-8: Gelişmekte Olan Sekiz Ülke

DOKAP: Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Projesi

DP: Demokrat Parti

DTÖ/WTO: Dünya Ticaret Örgütü (World Trade Organization)

ECO CCI: Ekonomik İşbirliği Teşkilatı Ticaret ve Sanayi Odası

EFTA: Avrupa Serbest Ticaret Birliği

EUROCHAMBRES: Avrupa Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği

GATT: Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması

GTİ: Gümrük ve Turizm İşletmeleri

IBRD: Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası-International Bank for Reconstruction and Development

ICC: Milletlerarası Ticaret Odası

ICCIA: İslam Ticaret, Sanayi ve Tarım Odası

ICSID: Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözümü Merkezi-International Centre for Settlement of Investment Disputes

IDA: Uluslararası Kalkınma Birliği-International Development Association

IFC: Uluslararası Finans Kurumu-International Finance Cooperation

IMF: International Monetary Fund - Uluslararası Para Fonu

ITO: Uluslararası Ticaret Örgütü

İKB: İslam Kalkınma Bankası

İKT: İslam Konferansı Teşkilatı

İMKB: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası

İSEDAK: İslam İşbirliği Teşkilatı Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi

KEİ: Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü

KEİT: Karadeniz Ekonomik ve İşbirliği Teşkilatı

KGF: Kredi Garanti Fonu

KİT: Kamu İktisadi Teşekkülü

KOBİ: Küçük Ve Orta Ölçekteki İşletme

KOSGEB: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı

MIGA: Çok Taraflı Yatırım Garanti Kurumu-Multilateral Investment Guarentee Agency

NAFTA: Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması

OECD: The Organization for Economic Co-operation and Development - Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

SRCIC: İpek Yolu Uluslararası Ticaret Odası

T.C.: Türkiye Cumhuriyeti

TAC: Türkiye Afrika Odası

TACCI: Türk-Amerikan Ticaret ve Sanayi Odası

TD-IHK: Türk-Alman Ticaret ve Sanayi Odası

TİM: Türkiye İhracatçılar Meclisi

TOBB: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

T.Y: Tarih yok

WB/DB: Word Bank/Dünya Bankası

WCF: Dünya Odalar Federasyonu

WTO: World Trade Organization - Dünya Ticaret Örgütü

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Küreselleşme ile birlikte uluslararası örgütlerin küresel ticarete etki eden tarihsel gelişimi ve Türkiye’de 81 il 160 ilçedeki 365 Oda ve Borsa ağı ile ülkenin ekonomisinde etkin rol oynayan TOBB’nin akreditasyon faaliyetlerinin ihracat üzerindeki etkisinin araştırılması bu çalışmanın konusunu teşkil etmektedir.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Ülkelerin küresel ticaret içinde aktif olarak yer almaları şarttır. Çünkü hiçbir ülke tek başına vatandaşlarının yaşam standardını geliştirecek standarda sahip olmayacaktır. Küresel ticaret ile ihtiyaçların karşılanması ve ekonomik kazanım sağlanırken aynı zamanda üretim sistemlerinde ve otomasyonda kalite, kültürel alışveriş, modernleşme gibi imkanlar da mümkün hale gelecektir. Dolayısıyla Türkiye de, küresel ticaret faaliyetlerinde aktif bir role sahip olmak durumundadır (Şimdi ve ark. 2017: 256).

Küresel ticarete rol almak için kuşkusuz iletişim kanallarının etkin kullanılması, diğer ülkeler ile etkileşimin pozitif yönlü gerçekleştirilmesi, girişimci ve yatırımcıların doğru yönlendirilmesi, uygun pazarların bulunması, uygun mal ve hizmet üretiminin sağlanması gibi şartlar vardır ve bunların tamamının yapılması için devlet, özel sektör, sivil toplum gibi tarafların koordineli çalışması lazımdır. Bunun yanı sıra ticari trendlerin takip edilmesi, rakiplerin gözlenmesi ve onlar ile eş kalitede olacak biçimde bulunulması gerekmektedir. Küreselleşme ile birlikte uluslararası ticaretin gelişim sürecinin incelenmesi ve uluslararası ticaretin gelişiminde devlet dışı aktörlerin rollerinin bilinmesi ve bu bağlamda uluslararası ticaretin önündeki engellerin kaldırılmasına yönelik önlem ve önerilerin belirtilmesi bu çalışmanın temel amacıdır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmada, küresel ticaretin ne olduğu, nasıl şekillendiği ve devletlerin dışında bu alanda etkin güce sahip tarafların (ABC, CACCI, KEİ, İKT, OECD) kimler olduğunun ve bunların Türkiye ile ilişkisinin ne durumda olduğunun anlaşılması için alan yazın taraması yönteminden faydalanılmış, bu süreçte yerli ve yabancı güncel

kaynaklardan faydalanılmıştır. Gerekli görülen tablo, harita ve şekillere çalışma içerisinde yer verilmiştir.

TOBB'un görev, faaliyet ve politikaları ile ticari kurumlara verdiği destekler konusunda yapılan araştırmada, TOBB tarafından yayımlanan belgelerin yanı sıra ilişkili mevzuat incelenmiştir. Çalışmanın Akreditasyon bölümü TOBB'nin yayınlamış olduğu Akreditasyon Kılavuzundan yararlanılarak oluşturulmuştur.

ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM

Çalışmada elde edilen bilgiler derlendiğinde, küresel ticaretin bir ülkenin ekonomik kalkınması için en önemli kavramlardan biri olduğu görülmüştür. Ancak küreselleşme, küresel ticareti kalite, ekonomik güç, reklam ve tanıtım, iletişim ve etkileşim, iş birliği gibi konulara karşı daha duyarlı hale getirmektedir. Teknolojinin ve insan gücünün yanı sıra, ülkelerin birbirleri ile ekonomik faaliyetler içine girebilmeleri için akreditasyonlara ve işbirliklerine, ortak politikalara ve akılcı stratejilere de ihtiyacı vardır. Dolayısıyla yalnızca iyi ve ucuz ürün sahibi olmak uluslararası alanda ticari faaliyetlerde başarı sağlamak için yeterli değildir.

Çalışma kapsamında incelenen TOBB, Türkiye'nin küresel ticaret potansiyelini yükselten bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Ticari faaliyet gerçekleştiren işletmelere ve borsalara danışmanlık yapmasının yanı sıra sağladığı akreditasyonlar ile onların kalitesini de güvence altına almaktadır. Bunlarla birlikte, diğer ülkelerin sivil toplum örgütleri ile yakın ilişkiler kurmakta, ortak projeler geliştirmekte, pazarda ülkemiz mal ve hizmet üreticilerinin daha fazla yer alabilmesi için olanaklar yaratmaktadır. Tüm bunlardan yola çıkarak, TOBB'un gerçekleştirdiği faaliyetlerin küresel ticaret sürecinde Türkiye'nin konumunu güçlendirmesi bakımından olmazsa olmaz düzeyde öneme sahip olduklarını iddia etmek mümkündür.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Küresel ticaret ve bu konudaki devlet politikalarına yönelik pek çok araştırma mevcuttur. Ancak ülkeler arasında iş birliklerinin nasıl sağlandığı, KOBİ'ler başta

olmak üzere, ekonomik faaliyet gösteren birimlerin eğitimi, ülkenin tanıtılması, maddi desteklerin sağlanması ve bunların nasıl sağlandığı konularını derleyen bir çalışma bulmak oldukça güçtür. Hem TOBB'un faaliyetleri hem de küresel ticaretin değişkenleri dinamik bir yapıdadır ve bu alanda başarı sağlamak için ülkelerin küresel pazara bütüncül yaklaşması lazımdır. TOBB'un akreditasyonları, diğer ülke kuruluşları ile etkileşimleri, ekonomik destekleri ve faaliyetleri konusunda bir derleme olan çalışma, küresel alanda ticaret yapan ve yapmak isteyen kurumlar için hem güncel hem de özet bir rehber niteliğindedir.

GİRİŞ

İnsanlar, ihtiyaçları doğrultusunda alışveriş yapmaktadırlar ve bu durum ticareti ve ekonomiyi oluşturmaktadır. Vatandaşlarının ihtiyaçlarını karşılamak ve onların yaşamlarının kalite düzeyini güven içinde yükseltmek olan ülkeler de birbirleri ile ticari ilişkiler kurmaktadırlar ve bu bağlamda devletler, gerçek ve tüzel kişiler arasında ticari faaliyetler gerçekleşmektedir. Devletlerin her ürünü kendi kendilerine üretmeleri olanaksızdır. Bu coğrafi koşullar, teknoloji ve insan gücü, ekonomik yapı, hammadde üretme becerisi gibi pek çok farklı değişken ile yakından ilişkilidir. Bu nedenle tıpkı insanların birbirine ihtiyacı olduğu gibi devletlerin de ihtiyaçlarını karşılamak için birbirlerine ihtiyaçları vardır. Bu durum, devletler arasında ticari ilişkilerin varlığını bir zorunluluğa dönüştürmüştür.

Ancak ülkeler söz konusu olduğunda onların politikalarının, yerel para birimlerinin değerinin, kanunlarının ve yaptıkları iki ya da çok taraflı anlaşmalarının ticari faaliyetlerin nasıl düzenleneceği konusunda etkileri olduğu unutulmamalıdır. Ayrıca ülkelerin birbirlerinden mal alışverişini yapmaları esnasında kullandıkları lojistik güzergahlar ve depo olarak anlaştığı ülkelerin düzenleri de bu alışveriş sürecine etki etmektedir. Uzlaşma bu süreçte hayati önem taşımaktadır ve uzlaşma için aracı kurumların var olmasına duyulan bir ihtiyaç söz konusudur.

Bunların sağlıklı ve sürekli olarak devam etmesi için devletler hem politika oluşturmak hem de bu politikalara uygun faaliyetler gerçekleştirmek için çeşitli ulusal ve uluslararası otoriteler oluşturmuşlardır. Çünkü politikalar ve bunların sağlıklı

işleyişi, devletlerin ekonomik güce sahip olmaları ve aynı zamanda politik güçlerini korumaları için hayati önem taşımaktadır (Yüksel ve Sarıdoğan, 2011: 199-200).

Küreselleşme ve bunun getirdiği ticari bütünleşme, aynı zamanda çok büyük bir rekabet ortamı oluşturmuştur. Özellikle taşımacılık ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ve endüstrileşme, ülkelerin ürettikleri ve sattıkları ürünler üzerinde çok büyük bir fiyat etkisi oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra ticari ve politik ilişkiler, satış tahminlerinin doğru çıkması hususunda oldukça önemlidir (Şentürk, 2007. S. 5).

Uluslararası ticaretin gelişmesi, ülkenin ekonomik gelişmişliği ve pozitif yönlü büyümesi ile yakından ilişkilidir. İthalat ve ihracat iç pazardaki fiyat ve kredibilite risklerini düşürmektedir ve ekonomik unsurların daha dengeli kalmasına yardımcı olmaktadır. Bu sebeple Türkiye gibi özellikle gelişmekte olan ülkeler için dış ticaretin varlığı çok önemlidir. Gelişmekte olan ülkelerin, ekonomik verilerini sabit tutabilmeleri ve denge sağlayabilmeleri için üretim yapmaları şarttır. Üretim, doğrudan tarımsal ürünlerin işlenmesi ile olabileceği gibi, hammadde ve fikir haklarının dışardan temin edilmesi ya da doğrudan fikir/proje üretilmesi ile de gerçekleşebilecektir. Bu durum hem üretim sürecinde hem de son ürünlerde ticari ilişki kurmayı gerekli kılmaktadır. Bu sebeple özellikle gelişmekte olan ülkelerin, üretimi desteleyecek her süreç için özen göstermesi, onun kalkınması için önemlidir.

Ticari faaliyetlerin sağlanması ve olası sorunların engellenmesi için kurulan kurumların diğer işlevleri de ülkelerin uluslararası arenadaki imajını geliştirmek, güven sağlamak, tüzel ve gerçek kişilerde bilinç oluşturmak, teşvik sistemleri kurmaktır. Bununla birlikte, bilgi akışı ve üretim sürekliliği gibi alanlarda da etkileri oldukça büyüktür.

Bu çalışmada, ülkemiz için önemli bir kurum olan TOBB - Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği özelinde uluslararası ticari faaliyetlerin nasıl yürütüldüğüne ve Türkiye'nin bu alanda neler yaptığı sorusuna yanıt aranmaktadır. Diplomasinin geliştirilmesi ve ticari ilişkileri yoğunlaştırılması için faaliyetler yürüten uluslararası ve yerli kurumlar incelenmiştir.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, odalar ve borsalar arasındaki birlik ve dayanışmayı temin etmek, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini

sağlamak, oda ve borsa mensuplarının meslekî faaliyetlerini kolaylaştırmak, bunların birbirleriyle ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere, meslek disiplini ve ahlâkını korumak, ülkenin kalkınması, ekonominin gelişmesi için gerekli çalışmaları yapmak ve bu Kanunda belirtilen hizmetleri yerine getirmek amacıyla kurulan, tüzel kişiliğe sahip, kamu kurumu niteliğinde meslek üst kuruluşudur.

15/03/1950 tarihli ve 7457 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanan 5590 sayılı Kanun ile kurulmuş olan TOBB'un merkezi Ankara'da olmasına karşın Türkiye'nin her yerinde temsilcilikleri mevcuttur (TOBB Web Sitesi, 2018). Bu durum ulaşılabilirliği ve hizmet ağının genişliğini sağlamaktadır.

Kurum, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Ticaret ve Sanayi Odaları, Deniz Ticaret Odası ve Ticaret Borsası'nın üst kuruluşudur. Bu nedenle her sektörü birbirine bağlamakta ve ilişkileri güçlendirmektedir demek yanlış olmayacaktır. TOBB, ülkenin ekonomik durumunu yakından incelemekte, buna ilişkin hazırladığı raporlar ile hem özel sektör karar vericilerine, hem yatırımcılara hem de devletin ilgili organlarına rehberlik etmektedir.

TOBB, Türk iş dünyasının küresel ekonomik rekabet gücünün artırılması, dünya pazarında söz sahibi olması ve Türkiye ekonomisinin artı değerinin geliştirilmesi vizyonu ile çalışmakta olan bir kurumdur (TOBB, 2009: vii). Bu bağlamda diğer ülkelerin uluslararası ticaret kurumları ile ilişkiler kurmaktadır. Çeşitli uluslararası örgütlere üye olarak hem dünyanın ticari gündemini takip etmekte hem de kurumlar arasında çözüm ortaklıklarının kurulması için aracılık yapmaktadır. Tüm bunların yanında, Birlik, uluslararası ticari belgelerinin alınmasında da rol oynamaktadır. Bu sayede ülkeler arasında alım satımı yapılan mal ve hizmetlerin belirli standartlar dahilinde olmasına olanak tanınmaktadır. Bu hem satışların kabulü hem de güven ilişkileri için önemlidir (TOBB, 2012: iv, v).

TOBB ayrıca düzenlediği ve katıldığı uluslararası etkinlikler ile iş ağının kurulmasına olanak tanımaktadır. Ayrıca eğitimleri ile özellikle genç girişimcilerin kurumsallaşmasını ve ticaretin ayrıntılarını öğrenmesine imkan vermektedir. Kurduğu ikili ve çok taraflı ilişkiler ile teknolojinin ve bilginin transferi için bir ağ oluşturmaktadır (TOBB, 2014: 9).

Ülkelerin birbirleri ile ürün alış verişi yapabilmeleri için mevzuatlarının belirlediği ve pazarın ihtiyaçlarına göre gerekli görülen standartları yakalaması gerekmektedir. Bu standartlarının varlığından emin olunması ise akreditasyon sistemlerine uyum ile mümkündür. Akreditasyon, itibar ve güven kazandıran en önemli unsurlardan biridir.

TOBB da, Türk Oda/Borsa Sisteminin; Oda/Borsalarımız arasında kalite bilincinin yerleştirilmesi, Oda/Borsa Sistemimizin iş dünyası nezdinde saygınlığının ve hizmet türlerinin artırılması, hizmet kalitelerinin iyileştirilmesi, Oda/Borsa Sistemlerinin birbirine yakınlaşmanın sağlanması suretiyle Avrupa Oda/Borsa Sistemine uyumunun sağlanması için akreditasyon faaliyetlerini yürütmektedir. Birlik; EUROCHAMBRES ve İngiltere Ticaret Odası (British Chamber of Commerce) işbirliği çerçevesinde İngiltere ve Almanya Oda sistemlerinin en iyi uygulamalarını dikkate alarak, 2001’de Oda Akreditasyon Modelini oluşturmuş ve 2005’e dek projeyi İngiltere Ticaret Odası ile birlikte yürütmüştür. 2008 yılında bu sürece borsaların da dahil edilmesi sağlanmıştır. 2010 yılında, İngiltere ile yapılan işbirliği beraberinde; 2010 Akreditasyon Kılavuzu” yayınlanarak tüm oda ve borsaların akreditasyon uygulanabilirliğinin de tespit edilmesi amaçlanmıştır (TOBB Akreditasyon Kurulu Sekreterliği, 2019).

TOBB’un akreditasyona yönelik hizmetleri, Türkiye’nin uluslararası alanda daha prestijli biçimde ticari faaliyetler yürütmesine olanak tanımaktadır. Bu sistem, sürekli bir bağımsız denetim, standart oluşturma, geliştirme arasında devir daim etmektedir ve amaç oda ve borsalarda daha etkin bir yönetim sağlamak, özel sektörün kalkınması için nelerin yapılması gerektiğini tespit etmek, kurumsallaşma sistemlerini geliştirmek ve de dolayısıyla ihracatı arttırmaktır. Akreditasyon ile ekonomik büyümede ve iş dünyasının desteklenmesinde önemi giderek artan bir rol oynayan Oda ve borsalarımızın hizmet kalitelerini geliştirmek, kapasite ve yeterliliklerini arttırmak ve profesyonelliklerini ortaya koymalarını sağlamak mümkün hale gelmektedir (Vardar ve ark. 2010: 12.).

TOBB, hem devlet hem de özel sektörün dünyaya açılan en önemli kapıları arasındadır. Bunu yaptığı iş birliklerinin yanı sıra düzenlediği eğitim faaliyetleri ile de gerçekleştirmektedir. Bugün, kadın girişimciler ve küçük işletmelerin, büyüyerek

dünya genelinde satış yapabilmesi için, TOBB başta olmak üzere, bu alanda onlara yol gösterici olabilecek kurumlar hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir. Bilinçlilik oluşturmak ve ülkemizde, uluslararası arenaya çıkmak isteyen kuruluş ve kişilere rehber niteliği oluşturması açısından çalışma önem taşımaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜRESELLEŞME VE KÜRESEL TİCARET

1. Küreselleşmenin Tanımı

“Küreselleşme” ile ilgili onlarca makale yazılmış olsa da bu kavramın tam anlamıyla bir tanımının yapıldığını söylemek doğru olmaz. Küreselleşme, birçok yazar tarafından politik, ekonomik ve sosyal açıdan ortaya konan bir bütünleşme süreci olarak tanımlanmıştır. Her nasıl tanımlanırsa tanımlansın küreselleşmeye ilişkin yapılan her tanımın ortak noktası “bağımlılık” vurgusu ile son bulmaktadır. Küreselleşme de ulusların, bölgelerin, toplumların ve bireylerin birbirlerine olan bağımlılığı söz konusudur.

Bu anlamıyla küreselleşme, teknolojideki hızlı gelişimin yol açtığı ivmeyle mal, sermaye ve hizmet hareketliliğinin sonucunda ülkelerin küresel anlamda bağımlı hale gelmesi, entegrasyonu sürecidir (İncekara ve Savrul, 2011: 5). Bireyler, toplumlar, devletlerle beraber örgütler ve şirketler de bu entegrasyon sürecine dahil olurlar. Özellikle devlet dışı aktör olarak uluslararası örgütler küreselleşme sürecinin beraberinde getirdiği bağımlılık ve bütünleşme ile devletlere itici güç olmaktadır.

2. Küresel Ticaret

Küresel ticaret, dünya genelinde yapılan ticari faaliyetler anlamına gelmektedir. Küreselleşme, dünyadaki her birey ve kurumun diğerleri ile hızlı iletişim kurmasına ve ulaşımın ucuz ve hızlı olmasına olanak tanımıştır. Bu durum ticari ilişkilere de yansımıştır. Bu sebeple bugün yaşanan herhangi bir bölgesel ekonomik olay, diğer bölgeleri de hızla etkisi altına alabilmektedir.

Önceleri, bir ülkenin, bir mala ilişkin üretim hızının artışı diğer ülkeleri çok fazla etkilemezken, bugün küresel ölçekte fiyatları ve pazarları değiştirebilme potansiyeli oluşturmaktadır. Küresel ticaretin dinamikleri, dünya genelindeki

ekonomik değişimleri okumak için anahtar niteliğindedir. Aşğıdaki tablo, IMF tarafından oluşturulan 2017 yılı küresel ekonomik gelişmeleri özetlemektedir:

GÖSTERGE	2013	2014	2015	2016	2017
Büyüme Hızı (%)					
Dünya	2,9	3,4	3,4	3,2	3,6
Gelişmiş Ülkeler	1,2	1,9	2,2	1,7	2,2
ABD	1,6	2,4	2,9	1,5	2,2
Japonya	2	0	1,1	1	1,5
Euro Bölgesi	-0,4	1,1	2	1,8	2,1
Gelişmekte Olan Ülkeler	4,5	4,6	4,3	4,3	4,6
Türkiye	3,8	3	4	3,2	5,1
Küresel Hasıla (Trilyon Dolar)	73,5	78	73,6	75,3	79,3
Dünya Ticaret Hacmi (%)	2,9	3,9	2,8	2,4	4,2
İthalat					
Gelişmiş Ülkeler	1,5	3,8	4,6	2,7	4
Gelişmekte Olan Ülkeler	5	4,5	-0,9	2	4,4
İhracat					
Gelişmiş Ülkeler	2,7	3,8	3,8	2,2	3,8
Gelişmekte Olan Ülkeler	3,5	3,5	1,8	2,5	4,8
Petrol dışı mal fiyatlarının Değişimi (%)	-1,5	-4	-17,5	-1,8	7,1
Petrol Fiyatlarında Değişim	-0,5	-7,5	-47,2	-15,7	17,4

Tablo 1. Dünya Ekonomisindeki Genel Gelişmeler

Kaynak: Ege Bölgesi Sanayi Odası, 2018: 42

Tablo 1’den görüldüğü üzere, özellikle gelişmekte olan ülkelerin ekonomik gücü hızla artmaktadır. Kuşkusuz bunun en önemli nedeni özellikle Çin ve Hindistan’ın sürekli büyüyen üretim ve ihracat hacimleridir. Nüfusun ve tüketimin artması, ekonomik faaliyetlerin de sayı ve hacimsel olarak artmasına neden olmaktadır. Ancak ekonomik değişimleri etkileyen tek faktör bunlar değildir. Tarım, nüfus, fikri mülkiyet hakları gibi pek çok faktör, küresel ticari dinamikleri etkilemektedir.

2.1. Dünyadaki Gelişmeler

Dünya genelinde ülkelerin ekonomik güçlerini sağlamak ve korumak için çok yoğun bir ticari iş birliği ve yoğun bir rekabet içerisinde oldukları bilinmelidir. Hemen her devlet, ticaretini geliştirmek ve güçlendirmek ve aynı zamanda bu alanda milli çıkarları gereği elini güçlendirmek için çeşitli adımlar atmaktadır. Bunun için oluşturulan iç politikalar özellikle şu konularda yoğunlaşmaktadır:

i. Tarım:

Ekonomik gelişmeleri sağlayan her unsur, birbiri ile ilişkilidir ve birindeki değişim, diğerini de doğrudan ve dolaylı olarak etkilemektedir. Tarımsal ürünlerin kalitesi, bir ülkenin hem hammadde, hem de son ürün üretiminin boyutlarını belirlemektedir. Örneğin Türkiye uzun süredir pek çok komşusuna tarım ürününü doğrudan satmaktadır ve bu ürünler döviz girdisi oluşturmaktadır (Aydemir ve Pıçak, 2008: 130).

Tarım, yarattığı istihdamın yanı sıra sanayinin de çıkış noktalarından biridir. Dünya Bankası, bir ülkenin gelişmesi için tarımını desteklemesi gerektiğini söylemekte ve ülke yöneticilerine buna ilişkin tavsiyeler vermektedir. Avrupa Birliği de bugün, hem üyelerine hem de müzakere sürecinde olan ülkelere, tarımın güçlendirilmesi için teşvikler vermektedir. Yapılan araştırmalar bugün dünya genelindeki tarımın her an geliştiğini ve ortalama 2050 yılına dek bunun bu şekilde devam edeceğini göstermektedir. Fakat Türkiye gibi ülkelerin kendi paylarını korumaları ve genişletmeleri şarttır.

	2005/2007	Pay	2050	Pay	Artış
Nüfus (milyon Kişi)	6.592	-	9.150	-	% 39
Gelişen Ülkeler	5.218	% 79	7.671	% 84	% 47
Gelişmiş Ülkeler	1.351	% 21	1.439	% 16	% 7
Üretim (Milyon Ton)	8.889	-	14.222	-	% 60
Üretim Endeksi	100	-	160	-	-
Tüketim (Kcal/Kişi/Gün)	2.772	-	3.070	-	% 11
Gelişen Ülkeler	2.619	-	3.000	-	-
Gelişmiş Ülkeler	3.360	-	3.490	-	-
Toplam Ekilebilir Arazi (Milyon Hektar)	1.592	-	1.661	-	%4
Gelişen Ülkeler	624	% 39	586	% 35	% -6
Gelişmiş Ülkeler	968	% 61	1.075	% 65	% 11

Tablo 2. Dünya Tarımsal Üretimi

Kaynak: Köten, 2015: 6

Tablo 2, nüfus ve tarıma ilişkin verileri özetlemektedir. Görüldüğü üzere, dünyanın nüfusunun 2050 yılına dek en az yüzde 30 artması bunun üzerine ekilebilecek tarımsal arazilerin ise yüzde 4 oranında artması beklenmektedir. Nüfusun artış yaşanacağı ülkeler büyük ölçekte gelişmekte olan ülkeler olacaktır. Bununla birlikte, genel ekilebilir alan artmasına rağmen bu gelişmiş ülkelerde olmayacaktır. Yani, tarımsal alanlar gelişmekte olan ülkelere büyük olasılıkla farklı amaçlar için kullanılacaktır. Ancak gelişmiş ülkelerin, durumun önemini daha iyi kavrayıp tarıma yatırım yapacakları tahmin edilmektedir.

Buradan hareketle, gelecek 30 yıllık süreç içinde gelişmekte olan ülkelerin ihracatlarının payının yavaş yavaş gelişmiş ülkelere kayacağı öngörülmektedir (Köten, 2015: 6). Bu durum kuşkusuz, gelişmekte olan ülkelerin ekonomik gücü açısından oldukça olumsuz bir durumdur. Ancak uzak doğu ülkeleri bu genellemenin dışında kalmaktadır. Çin başta olmak üzere, diğer uzak doğu ülkeleri hem tarım hem de sanayi konusunda oldukça hızlı gelişmektedirler. Ayrıca bu ülkeler, gelişmiş olan ülkeler ile yakın ekonomik ilişkiler kurmak konusunu da oldukça fazla önemsemektedirler (WB, 2017: 3).

ii. Taşımacılık:

Ticari faaliyetlerin bir diğer önemli faktörü de taşımacılıktır. Taşımacılık konusunda yeterliliğe sahip olunamaması, risk ve maliyet olarak geri dönecektir. Bu bağlamda ülkeler en uygun taşıma yöntemlerini bulmak ve bunlara uygun teknolojik yatırımlar yapmaktadırlar. Türkiye coğrafi açıdan diğer ülkelere oranla taşımacılık hususunda oldukça avantajlıdır ve hem deniz hem de karayolu taşımacılığı konusunda yaptığı yatırımlar, ticari gücüne yansiyacaktır. Taşımacılık ayrıca uluslararası hizmet satışı anlamına da gelmektedir. Karayollarının kullanılması ve mal depolanması konusunda Türkiye gelir elde edebilmektedir. 1984 ve 2014 yılları arasında Türkiye için yapılan bir araştırmada (Karayolları Genel Müdürlüğü ve TÜİK, 2014) ekonomik büyüme ve uluslararası ticaretin artması ile birlikte asfalt yol ve otoyol uzunluklarının arttığı tespit edilmiştir. Uluslararası yol güzergahlarının ülkelerin içinden geçiyor olması bu bağlamda bir gelir avantajı oluşturmaktadır. Avrupa'da ithalat ve ihracatın gelişmesi ve AB(Avrupa Birliği) ile Ortadoğu arasındaki ticari anlaşmaların oluşması, Türkiye için bir karlılık durumu oluşturmaktadır (Şimdi ve ark. 2017: 257-258).

iii. Fikri Mülkiyet Hakları:

Fikri mülkiyet hakları her üreticinin hakkını koruyan ve onu pazarda rakiplerinden sıyıran en önemli haklardır ki bu durum ülkeler için de aynıdır. Bir ülke mallarını ve üretim biçiminin haklarını korumaya aldığı anda, diğer ülkelerin bu malları üretme konusunda kendisi ile anlaşması gerekmektedir. Patent, ticari marka, coğrafi işaretler, endüstriyel tasarımlar ve telif hakları, ülkelere pazarda belli bir süre avantaj sağlamaktadır. Bunlar ayrıca özellikle araştırma geliştirme çalışmalarının devam etmesi için itici güç oluşturmaktadırlar. Ancak bu konuda taklitlerin ve korsan üretimin

de olduğunun altı çizilmelidir. Ülkelerin fikri sınai mülkiyetleri elinde tutmaları korsan üretime engel olamamaktadır. Bu noktada devreye uluslararası hukuk ve menşei kuralları girmektedir. Dünya genelinde ticari hacim konusunda son 10 yılda en büyük gelişme Asya ülkelerinde (yüzde 6.5) görülmüştür (Surugiu ve Surugiu, 2015: 134) ve bunlarda korsan ürünlerin payı da oldukça fazladır.

Korsan ürün, ucuz ürün anlamına gelmektedir ve özellikle gelişmekte olan ülkelerin korsan ürün tercih ettikleri bilinmektedir. Bununla birlikte Amerika Birleşik Devletleri (ABD) gibi ülkelerdeki yüksek nüfus korsana olan talebin bazı kesimlerde artmasına neden olmaktadır. Dünya ticari ilişkiler incelendiğinde, en fazla ithalat artışının yüzde 8.6 ile batı Afrika'da olduğu görülecektir. Avrupa'da ithalat ve ihracatın genel olarak birbirine eşit ilerlediği tespit edilmektedir. Ancak artan nüfus ve tüketim alışkanlıkları nedeni ile 2013 yılından bu yana ithal edilen ürünlerin yüzde 10 düzeyinde arttığı bilinmelidir –yaklaşık oranda ihracat da artmaktadır-. ABD, dünyanın en büyük ithalatçıları arasındadır. Tek başına, tüm Avrupa'dan daha fazla ithalat yaptığı dönemler olmaktadır. Dünyadaki ülkelerin birbirleri ile ticari ilişkiler kurarken, ekonomik unsurların yanı sıra coğrafi yakınlık ve kültürel yakınlığa da dikkat ettikleri bilinmelidir. Örneğin Avrupa ülkeleri, çoğunlukla kendi aralarında ticaret yapmayı tercih etmektedirler. Ayrıca birlik kuralları gereği, dışarıdan alınacak ürünlere de çoğunlukla ortaklaşa karar vermektedirler (Surugiu ve Surugiu, 2015: 134-135).

2.1.1. Bretton Woods Sistemi

Bretton Woods, özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında ekonomilerini toplama çabası içine giren ülkelerin oluşturduğu bir olgudur. Bretton Woods üçlemesi, IMF(International monetary Fund/Uluslararası Para Fonu), WB(World Bank/Dünya Bankası) ve WTO(World Trade Organisation/Dünya Ticaret Örgütü) 2. Dünya Savaşından sonra dünya ticareti sistemi üzerinde etkili olan örgütler olarak karşımıza çıkmaktadır. 1944 yılında ortaya çıkmış olan Bretton Woods oluşumu, dünyanın hemen her yerinde ekonomik açıdan etki sahibi olmuştur. Aslında savunduğu neoliberal yaklaşımdır ancak izlediği ve oluşturduğu politikalar dünya trendlerine göre her zaman değişmiştir. Öyle ki 1970'lerin, 1980'lerin ya da 1990'ların Bretton Woods kuruluşlarının çizdiği yol bir ve aynı nitelikte olmamış; küreselleşmenin etkisi ile

zamanla büyüme ya da kalkınma paradigmalarında farklı politikalara, farklı konulara vurgu yapmışlardır (Karaçay, 2016: 95).

Bretton Woods Sisteminin amacı uluslararası istikrarı sağlayabilmek için dünyanın belli başlı ekonomileri için yeni kurallar, düzenlemeler ve prosedürler sistemi oluşturmaktır (Russell, 2019). Sistemin asıl gayesi uluslararası ticaretin önünü tıkayacak, büyük buhran gibi olası felaketlerin çıkmasını engelleyecek bir uluslararası ekonomik sistemi kurarak sürdürülebilir bir sistemin temelini atmaktır. ABD Hazine Sekreteri Henry Morgenthau, Baş Ekonomi Danışmanı Harry Dexter White ve İngiliz ekonomist John Maynard Keynes, yukarıda saydığımız sistemin kuruluş amacına vurgu yaparcasına, savaş ertesi yıkılmış ekonomileri yeniden inşa etmek ve uluslararası ekonomik işbirliğini geliştirmek için çok taraflı bir çerçeve oluşturularak, ortak karar alma anlayışına ve ticari ve ekonomik ilişkilerin yürütülmesinde işbirliğine dayanan bir ekonomik düzen yaratılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu sayede özellikle zarar gören Avrupa'yı yeniden ayağa kaldırmak amaçlanmıştır. Büyük buhranın da etkilerinin giderilmesi hedeflenmiştir. Bretton Woods kurumlarının kurulduğu dönemde az gelişmişliği önlemek birincil amaç olmamıştır. Daha çok üyelerin kalkınması ve güçlenmesi hedeflenmiştir. Fakat zaman içinde küreselleşme olgusu, az gelişmiş ülkelerin, gelişmiş ülkeler üzerinde yük oluşturabileceğini göstermiş ve kurumların da amaçları genişlemeye başlamıştır (Usal, 2008: 234). Bretton Woods görüşmeleri sonrası kurulan IMF, DTÖ(Dünya Ticaret Örgütü) ve DB'nin amaçları küreselleşmenin etkisi ile yıldan yıla değişmiş ve güncel ekonomik sistemin yapısına göre şekil almıştır. Bu kurumların öncelikli hedefi ise üye ülkelerin mali sistemlerini güçlendirmek olmuştur. Bunu amaçlayarak uluslararası ticaretin devamlılığını sağlamaya çalışmışlardır.

IMF Dış İlişkiler Birimi tarafından hazırlanan belgede, Bretton Woods'un tüm organlarının üye ülkelerin çeşitli seviyelerde ve konularda destek bulması konusunda işbirliği yaptığı yazılıdır. Bunun için kurumlar arasında yüksek düzeyde koordinasyon olduğu, Dünya Bankası Governörler Kurulu (Boards of Governors of the World Bank) ve IMF Governörler Kurulu'nun her yıl toplantılar gerçekleştirerek görüştükleri belirtilmektedir. Bu toplantılarda - (Boards of Governors of the IMF) Yıllık Toplantıları- üye ülkelerin mali konuları görüşülmektedir. Hangi üyelerin hangi konularda desteklenmesi ve hangi ekonomik politikaların izleneceğine de bu

toplantılar aracılığı ile karar verilmektedir. Guvernörler Kurulu uluslararası ekonomik ve mali sorunların nasıl ele alınacağına ve kuruluşlar için önceliklerin nasıl belirleneceğine karar vermektedir (IMF.org, 2009). Bir bakımdan burada görüşülen ve karara bağlanan unsurlar uluslararası ilişkileri, uluslararası ekonomik olguları ve hatta ticari ilişkileri etkilemektedir demek yanlış olmayacaktır.

Bretton Woods sistemini gerçek anlamda anlayabilmemiz için onun öncü olduğu kuruluşları incelemek gerekmektedir. Bu kuruluşların(WB, IMF, DTÖ) ayrı ayrı incelenmesi, küreselleşme ile birlikte uluslararası ticaretin gelişimine nasıl etki ettiklerinin, amaç ve görevlerinin anlaşılması bakımından önemlidir.

2.1.2. Uluslararası Para Fonu (IMF)

İlk kez Bretton Woods Konferansında konuşulan bu organizasyon resmi olarak Aralık 1945 yılında hizmet vermeye başlamıştır. 20 maddelik bir ana kuruluş sözleşmesi mevcuttur. Ancak bu sözleşmenin eklerine yıllar içinde çeşitli eklemeler yapılmıştır ve geliştirilmeleri sağlanmıştır. Kuruluşun en önemli amaçlarını şu şekilde sıralamak mümkündür (Karataş ve Vatansever, 2001: 3):

1. Ülkeler arasında paranın değerinin dengede kalmasının sağlanması, dünya genelindeki ticaretin dengeli biçimde ve sürdürülebilir şekilde gerçekleştirilmesi ve ticaretin teşvik edilmesi;
2. Kurların düzen ve dengesinin sağlanması,
3. Uluslararası çapta mali konularda iş birliklerinin kurulması,
4. Özel Çekme Hakları (SDR- Special Drawing Rights) departmanında tarafların rezervlerinin desteklenmesi,
5. Mali kaynakların oluşturulması,
6. Üyeler arasında daha liberal dış ticaret politikalarının oluşmasının sağlanması ve teşvik edilmesi,
7. Dövizle ilişkin kısıtlamaların giderilmesi,

8. Üye ülkelerin uluslararası ticari bankalara veya resmi kuruluşlara olan ödenemeyen borçlar probleminin çözümü için tasarruflar arasında aracılık edilmesi ve yeni ödeme programları ve borç erteleme anlaşmalarının sağlanmasıdır.

Görüldüğü gibi IMF'nin kuruluş amacının temeli uluslararası ticaretin önündeki tüm engellerin kaldırılmasına dayanmaktadır. Bu amacın belirlenmesinde dünyanın içinden geçtiği büyük ekonomik istikrarsızlıklar etkili olmuştur. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, dünyanın önde gelen ülkeleri arasında ticari rekabet artmıştır. Altın standardının yıkılması, büyük bir panik ve karışıklığa neden olmuş ve ABD, İngiltere ve Fransa, 1936'daki Üçlü Anlaşma uyarınca döviz kuru istikrarı sağlamaya çalışmıştır. Ancak İkinci Dünya Savaşı döneminde bu ortak anlaşma başarısız oldu.

Dünyanın belli başlı ülkelerinden bazıları tekrar altın standartlarına geri dönmeye çalıştı. Bu nedenle, altın standardı sistemi kapsamında altın rezervlerini artırmak için ihracatlarını en üst düzeye çıkarmak ve ithalatı en aza indirmek istediler. Bu hedeflere ulaşmak için, birkaç ülke para birimlerinde devalüasyona başvurdu. Böylece, bu dönemde, ülkelerin çoğunda neredeyse imha ve yıkım yaşandı. Ekonomiye olumsuz yönde etkileyen döviz kurları dalgalanmaya başladı. İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminde, parasal bir kurumun kurulması ihtiyacı kendisini en ağır şekilde hissettirdi.

IMF, tüm ticari kısıtlamaları ve engelleri aşmak, çok taraflı ticareti teşvik etmek, üye ülkelerin dengeli büyümesini teşvik ederek uluslararası ekonomik istikrarı desteklemek amacıyla kurulmuştur. Tezimizin ana çerçevesi olan küresel ticaret odaklı hedeflerini ayrıca incelemekte yarar olacaktır.

1- Parasal alanda uluslararası işbirliğini güçlendirmek:

Fonun en önemli amacı, çeşitli üye ülkeler arasında parasal işbirliğini sağlamaktır. IMF, uluslararası parasal problemler konusunda danışma ve işbirliği için araçlar sağlamaktaydı. İkinci Dünya Savaşı sırasında, dünyanın farklı ülkeleri arasında parasal işbirliğini teşvik etmek için hayati bir rol oynamıştır. Örgüt, üye ülkelere verdiği tavsiyeler ve hazırladığı raporlarla küresel ticareti engelleyecek her türlü sorunu ve problemi ortadan kaldırarak işbirliklerini kurmaya çalışmaktadır.

2- Uluslararası ticaretin dengeli bir şekilde artmasına yardımcı olmak:

Küresel ticaret hacmini artması da örgütün önemli amaçlarındadır. Özellikle Büyük Buhran(1929) yıllarında ve sonrasında ülkelerin yaşadığı dış ödemeler açığı, iç piyasada devalüasyon gibi sorunları ortadan kaldırarak uluslararası ticaretin uyumlu bir şekilde gelişmesine katkı sağlamak hedeflenmiştir (Öztürk, N. s.102).

3- Döviz kurlarının istikrarına katkıda bulunmak:

Bretton Woods sisteminin getirdiği sabit döviz kuru sistemi ile IMF uluslararası ödemeler sistemini oluşturmayı amaçladı. Bu sayede küresel ticaretin kesintisiz ve uyumlu bir şekilde devam etmesini hedefleyerek dünya ticaretini kolaylaştırıcı bir ödemeler sistemini hedeflemiştir (Özkaya, s.103).

4- Çokuluslu bir ödeme sisteminin kurulmasına yardımcı olmak:

IMF'nin kurumsallaşmış girişimleri küresel ticaretin önündeki engellerin kaldırılmasında önemli rol oynamıştır (ÇAM, 2011, s.93). Bu amaçla özellikle çokuluslu bir ödeme sisteminin kurulması örgütün önemli amaçları arasında yer almıştır. Bu şekilde IMF, dünya ticaretindeki yumuşak ticaret ilişkilerinin büyümesini engelleyen döviz kuru kısıtlamalarının ortadan kaldırarak eski ikili ticaret yerine çok taraflı ticaret ve ödeme sisteminin kurulmasını ve çok yönlü bir şekilde çalışmasını amaçlamıştır.

5- Ödemeler dengesinde sorun yaşayan üyelere kaynak temin etmek (gerekli önlemler alındıktan sonra):

IMF, üye ülkelere, yabancı para birimlerini üye ülkelere satarak veya ödünç vererek ödeme dengesindeki dengesizliği gidermede yardımcı olmaktadır. Finansal yardım ve rehberliği ile Uluslararası Para Fonu, üye ülkelerinin ödeme dengesindeki dengesizlik derecesinin azaltılmasına yardımcı olmaktadır. Bu sayede küresel ticaretin kesintisiz devamını amaçlamaktadır.

2.1.3. Dünya Bankası (WB)

Dünya Bankası(DB), ülkelerin belirli sektörlerde reform yapmalarını veya belirli projeleri uygulamalarını (örneğin okullar ve sağlık merkezleri kurma, su ve elektrik sağlama, hastalıkla savaş ve çevreyi koruma) sağlamak üzere teknik ve mali destek vererek, uzun vadeli ekonomik kalkınmayı ve yoksulluğun azaltılmasını teşvik

etmektedir. Dünya Bankası'nın desteği genellikle uzun vadeli ve finansmanı hem üye ülkelerin katkılarıyla, hem de tahviller basımı ile yapılmaktadır. Dünya Bankası personeli genellikle belirli konularda, sektörlerde veya tekniklerde uzmandır (IMF.org, 2009).

Dünya Bankası Governörler Kurulu, İcra Direktörleri Kurulu, Başkan ve diğer yönetim birimlerinden oluşan organlar tarafından yönetilmektedir. Burada en yetkili merci guvenörler kuruludur ki bu kurul üye ülkeler tarafından atanan temsilcilerden oluşmaktadır. Bankanın yapacağı faaliyetlere yön veren ana politikalar, guvenörler kurulunun toplantıları sonrasında belirlenmektedir (Sarı, 2015: 9-10). DB, kurulları vasıtasıyla almış olduğu kararları amaçlarını gerçekleştirmek için uygulamaya koymaktadır. DB'nin amaçlarını ise şu şekilde sıralayabiliriz (UYSAL, 2008, s.234).

1- Üyelerinin Kalkındırılmasına ve İmarına Yardımcı Olmak:

DB, üye ülkelerinin kendi topraklarını imarına ve kalkındırmasına yardımcı olmak için garanti yahut borç vermektedir. Bu suretle yararlı ve acil nitelik taşıyan yeniden yapılanma ve kalkınma projelerinin finansmanını sağlamaktadır.

2- Uluslararası Yatırımı Teşvik Etmek:

Uluslararası ticaretin geniş kapsamlı ve dengeli bir şekilde geliştirilmesi ve ödemeler dengesinin korunması için uluslararası yatırımı teşvik ederek üyesi olan ülkelerdeki verimliliği, yaşam standartlarını ve çalışma koşullarını yükseltmeyi hedeflemektedir.

3- Kalkınma Projelerine Yardımcı Olma:

Buradaki amaç herhangi bir savaş sonrasında üye ülkelerin hızlı bir şekilde barış ekonomisine geçişini sağlayıp, küresel ticarete anında adapte olmalarını sağlayacak kalkınma projelerine destek vermektir.

Görüldüğü gibi DB, üyesi olan ülkeler üzerinde yaptığı yenileme, iyileştirme ve yatırım amaçlı faaliyetler ile aslında uluslararası ticaretin sürdürülebilir bir şekilde devam etmesini amaçlamaktadır. Bunu yaparken de organlarını aktif şekilde kullanmaktadır. Aslında DB'nin amaçlarının ne olduğunun daha iyi anlaşılması için Dünya Bankası Organlarına da kısaca değinmekte yararlı olacaktır.

Yukarıda sayılan amaç ve politikaların gerçekleşmesi için faaliyetleri yürüten banka organlarını (KAYA, 2003, s.6-13) şu şekilde sıralamak mümkündür :

1. Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD-International Bank for Reconstruction and Development)

1944 yılında DB'na bağlı olarak kurulmuştur ve ana amacı orta düzeyde gelire sahip ülkelerin üst düzey gelire sahip olmalarına katkı sağlamak amacı ile yatırımlarına destek vermektir. Bu bağlamda, ilgili ülkelerin yerel yönetimlerine doğrudan krediler vermektedir. Bu organın gelirleri ise sermaye ödemeleri, uluslararası piyasa borçlanmaları veya daha önce açılan kredilerin geri ödemeleridir.

2. Uluslararası Kalkınma Birliği (IDA – International Development Association)

1960 yılında kurulmuş olan bu organın DB'nın en önemli iki organından biri olduğu bilinmelidir. Gelişmekte olan ülkelerin en az gelişmiş olanlarının ekonomik gelişimlerini hızlandırma amacını taşımaktadır. Ekonomik gelişmenin sürdürülebilir olması için gereken altyapı projelerinin yapılması konusunda yardımcı olmaktadır. Ayrıca ülkelerin ekonomi politikaları oluşturmalarına ve insan kaynaklarını doğru kullanmaları konusunda da rehberlik etmektedir.

3. Uluslararası Finans Kurumu (IFC – International Finance Cooperation)

Günümüzde 184 üyeye sahip olan IFC, 1956 yılında faaliyetlerine başlamıştır. Aslında Dünya Bankası'nın özel sektör ile ilgilenen ana kurumudur. Tüm diğer DB kuruluşları ile ortak faaliyetler yürütse de, çoğunlukla Çok Taraflı Yatırım Garanti Kurumu (MIGA) ile birlikte çalışmaktadır. Bu kurum, özel sektörün yatırımlarına destek kredileri vererek onların sürdürülebilir projeler yapmasına da yardımcı olmaktadır. IFC ayrıca özel sektörden yatırımcılar tarafından uygun bulunmamasına karşın geliştirilmesi gereken bölgelere ve sektörlerle de destek sağlayarak kalkınmayı genişletmektedir.

4. Çok Taraflı Yatırım Garanti Kurumu (MIGA- Multilateral Investment Guarentee Agency)

Bu oluşum 1988 yılında kurulmuştur. Ana faaliyet konusu ekonomik yatırımlar için gerçekleştirilen aktivitelerde garanti olmaktır. Bununla birlikte yatırım yapılması planlanırken online biçimde danışmanlık hizmeti sunmaktadır. Bu faaliyetleri ile DB'nin ve IMF'nin gelişime yönelik çalışmalarında tamamlayıcı role sahip olmuştur.

Bu kurum hem gelişmekte olan ülkelere yardım etmekte, hem de Pazar arayışı içinde olan uluslararası sermayenin kaybedilmesini önlemeye çalışmakta ve onu çeşitli risklerden korumaktadır. Bunu hem garantiler sağlayarak hem de yatırımlar öncesi ve sırasında bunların sürdürülebilir, akılcı ve politikalara uygun olması konusunda rehberlik ederek sağlamaktadır.

5. Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözümü Merkezi (ICSID-International Centre for Settlement of Investment Disputes)

Bu kurum 1966 tarihinde, diğer kurumlar ve ülkeler arasındaki anlaşmazlıklar karşısında hakemlik yapma amacı ile faaliyetlerine başlamıştır. Bununla birlikte ülke ve kurumların ikili ve çoklu olarak yatırım yapmalarına da olanak sağlamak için rehberlik görevini üstlenmektedir. Kendi içinde Hakemler Paneli ve Arabulucular Paneli'ne sahiptir. Bu Paneller üye ülkelerin temsilcilerinden oluşmaktadır.

2.1.4. Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT)

Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Antlaşması (GATT), 1947'de kabul edilmiş ve 1948'in ilk gününden itibaren uygulamaya konulmuş olan ve dünya genelindeki ticaret anlayışlarının liberalleşmesi amacını güden bir antlaşmadır. Türkiye bu antlaşmaya 1953 yılında üye olmuştur. Antlaşmayı yapan ülkeler arasında gerçekleşen ticaretin özgür bir yapıya kavuşması ve birtakım yasalar içinde gerçekleşmesini sağlamak bu antlaşmayla mümkün olmaktadır. Antlaşmayı imzalayan devletlerdeki refah seviyesinin artırılmasını, ekonomik gücün ortaya çıkmasını, istihdamın tam anlamıyla yapılmasını ve dünyadaki kaynaklardan etkin bir şekilde yararlanılmasını sağlamak, bu sistemin amaçları içerisinde yer almaktadır. Anlaşmanın temelinde, uluslararası ticaretin daha kolay ve sürdürülebilir bir şekilde yapılabilmesi için tarafları ortak paydada buluşturmak yatmaktadır.

GATT ve aslında diğer tüm uluslararası anlaşmalar, ülkelerin kendi mevzuatlarını da uluslararası ticari faaliyetler gerçekleştirmek konusunda

düzenlemeleri için ortam oluşturmaktadır. Ülkeler, diğer ülkeler ile yapacakları ticaret için kendi ürünlerinin de standartlarını oluşturmak durumundadırlar. Örneğin bir ürünün çevreye olan etkisine ilişkin imzalanmış bir antlaşma sonrasında bir standart oluşturulmaktadır. Taraf ülke, kendi üreticilerinin, uluslararası ticaret yapmak için o standarda uygun ürün üretmesini sağlamak amacı ile buna uygun mevzuat geliştirmektedir. Bir başka deyişle, uluslararası antlaşmalardan haberdar olmayan üreticilerin mallarının da satılabilmesi için onların belli standartlara uygun şekilde üretim yapmasını sağlamak gerekmektedir. Böylece hem iç hem de dış pazarda rekabet edebilirlik ve kalite konusunda bir aşama kaydedilmiş olacaktır (Gül, 2002: 95).

Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Antlaşması, bu bağlamda, diğer antlaşmalar gibi ülkelerin üretim ve tüketiminde standardizasyon sağlayan birtakım ilkelere dayanmakta, bu ilkeler kapsamında yürütülmektedir. Bu ilkeleri aşağıdaki gibidir;

1. Ayrımcı olmamak: Üye olan ya da olmak isteyen tüm devletlerin koşullarının aynı olması gerektiğini savunan ilkedir. Bir ülkenin GATT'a taraf olabilmesi için gereken koşulların değişmemesi lazımdır. Yani bir ülke, birliktelik içinde olmak istiyorsa, ekonomik yapısını ve üretimini buna uygun hale getirmelidir.

2. Şeffaf olmak: Yapılan ticaretlerde miktar sınırlaması gibi tarife dışı engellerin uygulanmaması gerektiğini savunan ilkedir. Ülkelerin birbirleri ile ticari faaliyetler gerçekleştirirken ayrımcılık yapmaması ve her ülkenin satış yapabilmesi için çeşitli kuralların olması lazımdır. Aksi halde yakınlık, coğrafi konum, politik tavır gibi nedenler ile ticari faaliyetler düzenlenecektir ki bu durumda bir tarafın ekonomik yapısı güçlenirken diğer tarafın zarar görme ihtimali mevcuttur.

3. Danışmak: Yapılan ticaret esnasında oluşabilecek ve antlaşmanın çözüm üretemeyeceği aksaklıklara karşı, danışılarak çözüm üretilmesi gerektiğini savunan ilkedir. Ülkelerin birlikte hareket etmeleri için birbirleri ile fikir konusunda da yardımlaşmaları önemlidir. Bu sayede ticari sebepler ile başlayan ve politik boyuta taşınabilecek sorunların da önüne geçilmiş olacaktır.

4. Müzakerelerde Bulunmak: Antlaşmayı inceleyen ve birbiri arasında ticaret ilişkisi söz konusu olan ülkelerin miktar kısıtlaması gibi durumların ortaya çıkmaması ve ücret politikalarındaki değişimlerin olabilmesi için belirli aralıklarla toplantı yapılması gerektiğini savunan ilkedir.

GATT'nin ilkelerinden de anlaşılacağı üzere, IMF'nin oluşumuna yansıyan uluslararası parasal işbirliği anlaşmasının başarısından esinlenerek, uluslararası ticarete yansıyan benzer işbirliğinin oluşturularak dünya ticaretinin genişlemesi amaçlanmıştır. Dünya ticaretinin sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi için tarifeler gibi mevcut ticaret kısıtlamalarını gevşetme denemesi girişimi adıyla 1946 yılında Havana'da Uluslararası Ticaret ve İstihdam Konferansı düzenlenmiştir. Konferansta dünya ticaretini ve istihdamını artırmak ve sürdürmek için çeşitli ve genel amaçlarla Uluslararası Ticaret Örgütü (ITO) adında bir kuruluşun kurulması önerilmiştir. (Gelir İdaresi Başkanlığı, 2009, syf.5)

ITO Havana Şartı bir nevi uluslararası ticaret anayasası olarak tasarlanmış olmasına rağmen, çeşitli zorluklar ve ortak anlaşma eksikliği nedeniyle uygulamaya dönüştürülemedi. Ancak, bazı ülkeler Havana Şartı'nı Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasına (GATT) dahil edilerek ticaret kısıtlamalarının gevşetilmesi konusundaki önemli konularından biri haline getirdi.

Adından da anlaşılacağı gibi, GATT uluslararası bir forum görünümündeydi ve yalnızca tarifeler, ticari kısıtlamalar ve ilgili uluslararası meselelerle ilgileniyordu. GATT kapsamında, üye ülkeler kotaları, tarifeleri ve uluslararası ticaretle ilgili diğer kısıtlamaları azaltmak için anlaşmalar yapmak üzere düzenli aralıklarla toplanmaktaydı. GATT, doğası gereği, taraflar (veya milletler) arasında sözleşmeye dayalı ve akit ülkeler tarafından toplu olarak uygulanan bir anlaşmadır. GATT, uluslararası ticaretin yürütülmesini güvence altına almak ve ticaretin çok taraflı genişlemesi için kalıcı bir uluslararası örgüt haline gelmiş ve Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) dönüşmüştür.

2.1.5. Dünya Ticaret Örgütü (WTO/DTÖ)

Özellikle, 2. Dünya savaşı ardından yaşanan sıkıntılar ve ülkelerin uluslararası ticaret yapmakta zorlanması sebebi ile ikili ya da çok taraflı anlaşmalar hazırlanmıştır. Ülkelerin ortak paydada buluşması için çeşitli uluslararası örgütlerin kurulmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu örgütler, anlaşmaların sağlanması için hukuki zeminin de hazırlanmasına yardımcı olacaktır. Bu bağlamda kurulan ticaretin serbestleştirilmesini ve belirli kurallar içinde yapılmasını amaçlayan GATT 1947 yılında 23 devlet tarafından imzalanarak yürürlüğe girmiştir. Uluslararası Ticaret Organizasyonu'nun

(DTÖ) kurulmasını amaçlayan bir girişimin sonuçsuz kalması nedeniyle imzalanmış olan bu anlaşma, 1995 yılında kurumsal bir yapıya kavuşarak, Dünya Ticaret Örgütü'ne dönüşmüştür. Aslında bu dönüşüm, kuruluş amaçlarının da tam anlamı ile gerçekleşmesi için zemin hazırlamıştır (Simayi, 2014: 3; Bulum ve ark., 2013: 154).

Uruguay Round müzakerelerinin tamamlanmasıyla birlikte kurulmuş olan DTÖ 25 tane bakanlar bildirisi ve yirmi dokuz tane anlaşmayı içinde barındıran, zamanla Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Antlaşması'nın yerine geçmiş bir örgüttür. 1994 yılında kurulan Dünya Ticaret Örgütü, 1995 yılının ilk günü itibariyle uygulamaya konulmuştur. Amacı, üye olan devletler arasındaki ticaret ilişkisinde doğabilecek her türlü problemin ortadan kaldırılmasını sağlamaktır. Kurulduğu tarihten bu yana, 155 ülke üye olmuştur. Dünya Ticaret Örgütü; Genel Konsey, konseyler ve komitelerden oluşmaktadır ve uygulanacak kararlar bu konsey ve komiteler tarafından belirlenmektedir. Dünya Ticaret Örgütü'nün amaçları incelendiğinde uluslararası ticarete yapılan vurgu dikkatlerden kaçmamaktadır (Öztürk ve Özyakışır, 2005):

1. Üye olan devletler arasında yapılan ticaretlerden elde edilecek gelirlerin, ülkelerin gelişmişlik ve ihtiyaç düzeyleri ile doğru orantılı olacak şekilde dağıtılmasını sağlamak,
2. Çevreye zarar vermemek,
3. Üye ülkelerdeki refah seviyesinin sürekli olarak artırılmasına yardımcı olmak,
4. Dünya'da bulunan kaynakların verimli ve amacına uygun şekilde tüketilmesini sağlamak,
5. Talep hacmi ve gelirin düzenli olarak artırılmasını sağlamak,
6. Çok taraflı bir ticaret anlayışı ortaya çıkarmak,
7. Çok taraflı ticaret anlayışının korunmasını ve sürekliliğinin devam etmesini sağlamak.

DTÖ'nün amaçlarındaki küresel ticaret vurgusu daha iyi anlayabilmek için Uruguay Round anlaşmalarının arka planına, Uruguay Round'un detaylarına yer vermek önemlidir. Uruguay Round görüşmeleri ile ticari liberalizasyon (ya da

küreselleşme) konusunda gelecek yıllarda dünya ticaretine yön verecek düzenlemeler getirilmiştir demek yanlış olmayacaktır (Aydın, 2002: 5). Bretton Woods sistemi ile ortaya çıkarılan ve 1947'den itibaren yürürlükte kalan Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması-GATT Uruguay Turu sonrasında, 1995 yılında, geçici bir anlaşma statüsünden tam teşekküllü bir uluslararası örgüte, bugünkü Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) dönüştürülmüştür (TEPAV, 2008: v).

Uruguay Turu'nun, İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda GATT'ın ortaya çıkmasından bu yana dünya ticaret sisteminin en büyük reformunu yaptığı söylenmektedir. Yine de, sıkıntılı ilerlemesine rağmen, Uruguay Turu'nun bazı erken sonuçlar aldığı da görüldü. Sadece iki yıl içinde katılımcılar, çoğunlukla gelişmekte olan ülkeler tarafından ihraç edilen tropik ürünlere uygulanan ithalat vergilerinde bir indirim paketi üzerinde anlaştılar. Ayrıca, yerinde uygulanan bazı tedbirlerle anlaşmazlıkların çözümüne ilişkin kuralları da gözden geçirdiler. Ve GATT üyelerinden ticaret politikaları hakkında düzenli rapor istediler; bu, ticaret rejimlerini dünya çapında şeffaf hale getirmek için önemli kabul edilen bir hareketti. 1986'dan 1994'e kadar süren Uruguay Turları DTÖ'nün kuruluşuna öncülük etti (wto.org).

Dünya Ticaret Örgütü, yerine geçtiği Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Antlaşması'na göre daha kapsamlı bir sistemdir. GATT çoğunlukla mal ticaretiyle ilgilenirken, DTÖ ve anlaşmaları hizmet ticaretini, ticari icatları, kreasyonları ve tasarımları (fikri mülkiyet) ile ilgilidir. Fikri mülkiyet haklarının korunması, tarımdan elde edilen ürünler, ticaret konusunda faaliyete geçirilecek yatırım tedbirleri gibi pek çok konu, Dünya Ticaret Örgütü'nün bünyesinde yer almaktadır. Bunların yanı sıra Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Antlaşması yalnızca üye devletler arasındaki ticari mal alışverişinin yürütülmesi konusuyla ilgilenmekteyken Dünya Ticaret Örgütü, buna ek olarak ticaret aşamasında, tarafların hak ve hürriyetlerinin korunmasına ilişkin yeni düzenlemeler de içermekte, ortaya çıkan problemlere karşı daha modern ve hızlı çözümler üretmektedir (Bulum ve ark., 2013: 154-156).

2.1.6. Avrupa Ekonomik Topluluğu (EEC/AET)

Avrupa'da birleşme düşüncelerinin başladığı yıllarda, Immanuel Kant ve Abee de Saint gibi düşünürler, bu birleşme düşüncesine yönelik birkaç fikir ortaya atmışlardır. Fransız Devrimi'nin başlamasından sonra ise, özellikle üretim ve tüketim

alanında önemli değişmeler kaydedilmiştir. Birinci ve İkinci Dünya Savaşı'nın ardından gücünü yitiren Avrupa'nın yerini Amerika Birleşik Devletleri ve SSCB almıştır.

Birinci ve İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği yıkım ve parçalanmışlık ortamı Avrupa'yı barışın sağlanabilmesi için ekonomik birlikteliğın sağlanması görüşünde birleştirdi. Diğer taraftan ABD ve SSCB'ye kayan güç değişiminin ardından Avrupa'da birleşmeye yönelik düşüncelerin sesi yükselmiştir. Bu sesler nihayetinde 1951 yılında, Belçika, Federal Almanya, Lüksemburg, Fransa, İtalya ve Hollanda'dan oluşan 6 üye ile Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) kurulmuştur (https://www.ab.gov.tr/_105.html 09.07.2019). Bu örgütün kurulmasının Avrupa'da yaşanacak gelişmelerin öncüsü olduğunu söylemek mümkündür. Bu gelişmelere ek olarak, Batı Almanya ve Fransa'nın kömür ve çelik üretiminde eşit rol alacağını belirten Schuman Bildirgesi, Avrupa'da başlayan bütünleşme hareketlerinin ilki olarak kabul edilmektedir (Kıraç ve İlhan, 2010: 193).

Kömür ve çeliğın serbest dolaşımını organize etmek ve üretim kaynaklarını serbest bırakmak için kurulan AKÇT; piyasayı denetlemek, rekabet kurallarına uyumu sağlamak ve fiyat şeffaflığını elde etmek için yüksek bir otoritenin kurulmasını amaçlamıştır. Beklenen bu otorite 1957 yılında işgücü ile mal ve hizmetlerin serbest dolaşımına dayanan bir ekonomik topluluğın kurulmasına karar verilmesi ile ortaya çıkmıştır. Sadece kömür ve çelikte değil aynı zamanda diğer sektörlerde de ekonomik birliği kurmak amacıyla, Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) kuruldu (https://www.ab.gov.tr/_105.html 09.07.2019).

AET'nin kuruluş amacı öncelikli olarak Avrupa'da siyasi birliğin sağlanmasıydı. Avrupa'da siyasi birlik ise AKÇT'nin kuruluş amacında da dile getirildiği gibi ekonomik birliktelik ile olacaktı. Bu kapsamda AET; emek, mal ve sermayenin serbest dolaşımını, tröstlerin ve kartellerin kaldırılmasını, emek, sosyal refah, tarım, ulaştırma ve dış ticaret konularında ortak ve karşılıklı politikaların geliştirilmesini amaçlamıştır.

AET öncelikli olarak bir ekonomik birlik sonrasında ise siyasal entegrasyonu amaçlamıştır. Bu amacına ulaşabilmek için AET'nin ana hedefi ekonomik faaliyetlerin ahenkli gelişimini, sürekli ve dengeli büyümeyi sağlayarak artan istikrarını daha güçlü

bir birim haline getirerek artan uzmanlaşma ve iş bölümünün avantajlarını elde etmekte. Küreselleşmenin etkisi ile Avrupa bir bütünleşme, entegre olma çabası içine girmiştir. Çünkü şuan ki konjonktür bunu gerektirmektedir. Avrupa'da olduğu gibi dünyanın her noktasında bütünleşme, entegrasyon, akredite gibi olgular küreselleşmenin olmazsa olmazı haline gelmiştir. Ülkeler ayakta kalabilmek için dünya ile entegre olmak zorundadır. AKÇT ile bütünleşme sürecine giren Avrupa, AET ve sonrasında ise Avrupa Birliği(AB) ile bu süreci kısmen tamamlamıştır. AKÇT ve AET bugün bildiğimiz AB kurumlarının kökenleridirler. 1951 yılında II. Dünya Savaşı sonrasında oluşturulan AKÇT, Avrupa entegrasyonuna atılan ilk adımı temsil etmektedir.

2.2. Türkiye'deki Gelişmeler

Türkiye, küresel ekonomik gelişmeler karşısında, önemli dönüm noktaları ile karşılaşmış, bu süreçte attığı adımlar ile geleceğine şekil vermiştir. Bu dönemlerde atılan ekonomik adımlar ve politikalar, kimi zaman başarılı sonuçlar doğurmuş kimi zaman ise hükümetleri ya da halkı ekonomik açıdan zora sokmuştur. Bu noktada, küreselleşmenin etkisi ile iç dış ticarete ilişkin gelişmeleri, dışa açılma konusunda atılan adımları ve küresel bütünleşme ve entegrasyona ilişkin gelişmeleri iki ana başlık altında incelemek gerekmektedir.

2.2.1. 1950 sonrası Türkiye'nin Ekonomi Politikası

Cumhuriyet Halk Partisi'nin iktidardan inmesi ile birlikte Türkiye için yeni bir dönem başlamıştır. Demokrat Parti'nin(DP) iktidar olduğu 1950 yılında Demokrat Parti'nin yaptığı propagandalar doğrultusunda ekonominin değişeceğine dair umutlar ortaya çıkmıştır ancak dönem incelendiğinde, temel ekonomik anlayışın ve politikaların değişmediği görülmüştür. Özellikle 1950 yılından sonra uygulanan "liberal ekonomi" sistemi, beklenen ve olması gereken kadar liberal değil, aksine muhafazakar bir sistemdir. Bu sistemle birlikte dönemin ekonomi politikaları üzerine bir araştırma yapılmış ve 1955 yılına dek katma değer payının yüzde 50'nin altına inmediği görülmüştür. Bunun yanı sıra sermaye üzerinde halk payı da 1954'e kadar yüzde 50'den az bir noktada kalmış, ekonomi alanında alınan kararlarla birlikte dört yıl içinde bu oran yüzde 50'nin üzerine çıkmıştır (Taş, 2004).

Bu yıllarda hükümet, liberalizmin ekonomik alanda da uygulanmasını savunması sebebiyle, batılı demokrasiyle yönetilen ülkelerle işbirliği sağlayarak Türkiye’de bir girişimci kesim oluşturmak istemektedir. Girişimci kesimin yalnızca Türklerden oluşmasıyla, elde edilmek istenen kalkınma oranına ulaşamayacağı düşünülmesiyle de “Yabancı Sermaye Yatırımlarını Teşvik Kanunu” çıkarılmış ve yabancı devletlerden girişimcilerin gelmesine destek olunmuştur (Baytal, 2007: 552).

Yine de bu dönem incelendiğinde 1950’den önceki dönemler ile 1950’den sonraki yıllar arasında ekonomik politikalar açısından çok farklı ayrıntılar bulunmadığı görülmektedir ancak tamamen aynı kaldığını söylemek de yanlış olacaktır. DP öncesi ekonomik durum devam etmiş olsa da yeni gelişmeler de gerçekleşmiştir. Değişikliğe uğrayan ilk nokta, planlı ekonomik sistemden plansız bir ekonomik sisteme geçilmesidir. 1953 yılına dek tarım üretimindeki büyüme devam etmiş, nihayetinde yüzde 10 ile sonuçlanmıştır ancak bunun yanı sıra yine aynı yıllarda dış ticaret açığı 22 milyon dolardan 193 milyon dolara çıkmış, Türkiye’nin altın ve döviz rezervleri son derece azalmış ve 1953 senesinde ihracat oranı zirveye ulaşmıştır (Taş, 2004).

Tarım alanındaki büyümenin ana nedeni şüphesiz Marshall yardımları ile gelen traktörlerle Hazine topraklarının, meraların ekine açılmasıdır. Tarımla ilgili olumlu hava koşullarının oluşması, seferberliğin sona ermesiyle genç erkek nüfusunun tarım sektörüne dahil edilmesi ile tarım sektörü 1947-1953 yılları arasında %10 büyüme göstermiştir. (KANCA, 2012, s.54)

Tarımdaki bu büyüme tarım ihracatının artmasına neden olmuş ve zamanla Türkiye’nin tarım konusunda bilinen önemli ihracatçı ülkelere biri sıfatını almasını sağlamıştır. Bu dönemde yaşanan ekonomik büyümede en büyük rol oynayan nokta, tarımdaki bu büyümedir (Takım, 2012: 164). Bunlara ek olarak o dönem için, büyüme faaliyetlerinin tarım ile sanayi arasında gidip geldiği ve kararsız bir tutum olduğunu söylemek de mümkündür. Bu kararsızlık 1960’lı yıllara kadar devam etmiş, serbest ekonomi tavsiyeleri nihayete ermemiştir. Bu durum, 1960’lı yıllarda başvurulacak planlı kalkınmaya zemin hazırlamıştır.

2.2.2. Uluslararası Örgütler Bağlamında

2. Dünya Savaşının bitiminden sonra tüm dünyada etkisini gösteren liberal politikalar Türkiye’de de etkisini göstermiştir. Devletçilik politikalarının devam ettiği

savaş sonrası dönemde hükümete tepkiler artmaya başlamış ve devlet politikaları yokluğun, kıtlığın ve yoksulluğun nedeni olarak görülmüştür (KANCA, 2012, s.48). Devlet müdahalesinden bağımsız, liberal politikaların hakim olduğu ülkede iç ticaretteki düzenlemelerin dış ticareti de etkileyeceği ve bu şekilde ülkenin ekonomik kalkınmasının sağlayacağı düşüncesi ülke siyasetinde etkili olmaya başladı. CHP iktidarı bu söylemlerle karşısında duran Demokrat Parti'ye(DP) karşı seçimleri kaybetti ve Türkiye'de DP iktidarı başlamış oldu.

1947 yılında üye olunan IMF ile ilişkiler DP döneminde artarak devam etti. Türkiye savaş sonrası dönemde devletçi ekonomi politikasını bırakmış liberal politikaları benimsemiştir. Bu bağlamda Türkiye iç ve dış kaynak kullanımına bağlı ekonomik büyüme modelini uygulamaya başlamıştır (APAK. UYAR s.49). 1947 yılında üyesi olduğu IMF'den 1948 yılında ilk desteği almıştır. Sonrasında ise ekonomik istikrarın sağlanması, ödemeler dengesinin kurulması ve ihracata dayalı sanayileşme hamlelerinin desteklenmesi için IMF'den destekler alınmıştır.

Küresel gelişmelerin de etkisi ile Türkiye ekonomik anlamda tam entegrasyonu sağlayabilmek için uluslararası örgütlerle etkileşime devam etti. Yine aynı yıl olan 1947 yılında Dünya Bankası'na da üye olundu. DB'den alınan krediler silo yapımında, limanların yeniden yapılandırılmasında ve çeşitli alanlarda kullanıldı. Yeniden yapılanma ve kalkınma çabaları gereği Türkiye DB'den çeşitli krediler aldı.

1960 yılında OECD'nin kurucu üyesi olarak bu örgüte de üye olan Türkiye, küreselleşmenin getirdiği ekonomik, sosyal ve yönetsel meydana gelebilecek sorunların çözümü için örgüt ile ilişkileri en üst seviyede tutmuştur. 1962 yılında Türkiye'ye yapılacak yardım miktarının belirlendiği "Türkiye'ye Yardım Konsorsiyumu"nda ve 1978 yılında ülkemizin artan dış borçlarının daha iyi yönetilmesinin sağlanması için oluşturulan "Türkiye'nin Dış Borçları Çalışma Grubu"nda yer almıştır (http://www.mfa.gov.tr/iktisadi-isbirligi_ve-gelisme-teskilati-oecd.tr.mfa 10.07.2019).

Türkiye, İslam Kalkınma Bankası(İKB)'na 10 Ağustos 1974 yılında üye olmuş ve aynı zamanda örgütün kurucu üyesi statüsündedir. İKB, islam ülkelerinin kalkınma faaliyetlerine katkıda bulunmak, islam topluluklarının sosyal, ekonomik yatırım projelerine kaynak sağlamak, islam ülkeleri arasında ticaretin geliştirilmesine

yardımcı olmak ve işbirliğini sağlamak amacıyla 1973 yılında kurulmuştur. (YARDIMCIOĞLU ve ark. (t.y) s. 74) İKB bünyesinde 2007 yılı itibari ile 7 Türk çalışan bulunmakta olup 1 tanesi üst düzey yetkilidir. Türkiye örgüt bünyesinde aktif olarak yer almaktadır. Öyleki İstanbul'da gerçekleşen bakanlar toplantısı sonrası DPT türkiye adına teknik işbirliğinden sorumlu bir kurum olarak kabul edilmiştir. 1990 sonrasında Türkiye ile İKB arasındaki temaslar artarak devam etmiştir. (ULUSOY, 2007, s.107)

Türkiye 1950 sonrası küreselleşme ile birlikte uluslararası örgütlerle bağlarını kuvvetlendirmeye devam etmiştir. İç ve dış ticaretini sürdürülebilir kılmak adına özellikle finans kuruluşlarına üye olmuş ve bu örgütlerle temaslarını devam ettirmiştir. Örgütler nezdinde gerçekleştirilen toplantılara katılan Türkiye bu toplantılarda küresel ticarete etki eden veya edecek olan sorunların tespiti ve çözümüne ilişkin bilgi paylaşımlarında bulunmuştur. 2. Dünya Savaşı sonrasında dünya genelinde kabul gören liberal ekonomik yaklaşımlar neticesinde Türkiye de dış dünya ile entegrasyona yönelmiş ve hem iç hem de dış ekonomi politikalarını bu yaklaşımla güncelleme çabasına girmiştir. Türkiye'nin bu yaklaşımı 1980 sonrasında da devam etmiştir.

2.2.3. 1980 Sonrası Türkiye'nin Ekonomi Politikası

Türkiye ve Dünya, 1980 senesi itibariyle pek çok değişimin içine girmiştir. Bunlardan ilki ve en önemlisi, tüm dünyayı etkisi altına alan küreselleşmedir. Bu dönemde dünya ülkeleri, liberalleşmeye dayalı anlayışlara yönelmeye başlamışlar, büyümeyi maksimuma çıkarmayı hedef edinmişlerdir. Bu politikalar, günümüze kadar sürdürülmüştür (Öztürk ve Özyakışır, 2005). Türkiye, 1980 sonrası dönemde serbest ekonomi politikasını daha yoğun bir şekilde uygulamaya başlamıştır. Aynı yıllarda hükümet, iç piyasa dengesini sağlamak ve ülkede hali hazırda var olan ve büyük sorun teşkil eden enflasyonu azaltmak amacıyla istikrar ve liberalleşme anlayışlarını ortaya atmıştır. İhracat temelli, dışa dönük bir ekonomik sisteme geçilmesi de uygulanacak bu programın uzun vadeli hedefleri arasındadır. Özetle istikrar ve liberalleşme programının yürütüldüğü bu dönem, Türkiye'nin neoliberal bir dönemidir (Koç, 2010).

24 Ocak Kararları ile 1980 ve 1983 yılları arasındaki kısa zaman diliminde, pek çok başarı elde edilmiştir. Bu başarılarından bazıları aşağıdaki gibidir (Öztürk ve Özyakışır, 2005, Takım, 2012: 174-175):

1. TL'nin devalüe edilmesi
2. Fiyat üzerindeki baskıların daha az bir hal alması
3. Döviz bakımından yeni uygulamalar yapılması
4. İthalatın artırılmasına yönelik çalışmalar
5. Kamu giderlerinin azaltılması ve açığın kapatılmasına yönelik çalışmalar

1980 sonrası yapılması konusunda büyük çaba harcanan dışa açılma politikası, ihracat kaynaklı gelirlerin artmasını sağlayacak ve sanayi alanında yapılacak gelişmeleri hızlandıracaktır. Bu dönemde ithalat üzerindeki baskı da kalkmış, dışa açılmayı kolaylaştıracak birtakım yenilikler yapılmıştır. Gümrük giderlerindeki iskonto, İMKB (İstanbul Menkul Kıymetler Borsası)'nin açılması, ihraç etmek üzere kullanılacak ürünlerin maddelerinin ithalatından vergi alınmaması gibi uygulanmış bazı politikalar, bu yeniliklere örnektir. Bu dönemde ihracatın artması hususunda yapılan değişikliklerin sonuç verdiğini söylemek mümkündür. İhracatla ilgili meydana gelen değişimlerde, ihracatın yapısı da değişime uğramıştır (Karaçor ve Alptekin, t.y: 319, 320 ve 330; Öztürk ve Özyakışır, 2005).

1980 yılında yapılan ihracatlardaki en büyük oran tarım ve madencilik sektörlerine aitken, 1980'den sonra uygulanmış değişimlerle birlikte bunların yerini sanayi ürünleri almaya başlamıştır. Bu gelişme, daha önceki yıllardan kalan tarım ürünlerinin ihracatına dayalı ekonomik sistemin azaldığının göstergesidir. Türkiye'nin gayri safi milli hasılası, özellikle 1980'li yıllardan sonra istikrarsız bir şekilde devam etmiş ancak artış göstermiştir. 1980 senesinde yüzde 2 oranında olan gayri safi milli hasıla, 1990'lı yıllarda yüzde 8 oranına yükselmiştir. Bu durumun, artışın istikrarsız olması sebebiyle, tam anlamıyla iyi bir gelişme olduğunu söylemek mümkün değildir (Karaçor ve Alptekin, TY: 317 ve 330; Öztürk ve Özyakışır, 2005).

Görünen o ki, 1980 sonrası dönem için “ekonomik problemlerin yaşanmadığı yıllar” denilemeyecektir. Özellikle 2001'e kadar olan süreçte, çok fazla dalgalanmalar ve krizler yaşanmıştır. Kamu açığı 1990'lı yıllara kadar sürekli olarak bir artış göstermiş, faizli borçlar birikmiştir. Bu borçlar, çözüm olarak ekstra para üretmeyi getirmiş; bu da enflasyona neden olmuştur.

1997 senesinde iktidar olan hükümet, enflasyonla mücadele etmiş ve yaklaşık yüzde 30'luk bir gerileme meydana gelmiştir. Bunların yanı sıra o dönemde dünya genelinde görülen küreselleşme sebebiyle dünya ekonomisinde de bir düzen oturtulamamıştır ancak Türkiye'deki dalgalanmaların sebebi bu değildir. Türkiye'nin büyüme oranları, Dünya'nın büyüme oranları ile aynı düzeyde ilerlemiştir ancak iç siyasette dengesizliklerin de bulunması sebebiyle aynı ilerleyen bu düzey, değişimlere uğramıştır.

Türkiye'de sanayileşmeye bağlı olarak insan gücüne duyulan ihtiyacın azalması ve firmaların özelleştirilmesi gibi birçok sebep dolayısıyla maaşlarda önemli bir azalma meydana gelmiş ve işsizlik sorunu ortaya çıkmıştır. Bu dönem, işsizlik bakımından incelendiğinde; sendikal hakların geri planda kaldığı, istihdam artışının üretimle eşdeğer bir düzeye gelemediği ve kadınların ancak ev ortamında çalışabildikleri görülmektedir (Koç, 2010; Kolsuz ve Yeldan, 2014: 49-50). Türkiye bu dönemde karşılaştığı sorunları çözebilme adına küreselleşmenin de etkisi ile uluslararasılaşma olanakları aramıştır. Bu sayede küresel ticarete daha sağlam adımlarla ilerleyebilmeyi, ülkelerle pozitif etkileşim içerisinde olmayı, uygun pazarları tespit edebilmeyi, mal ve hizmet üretiminde rakipleriyle aynı kaliteyi yakalamayı amaçlamıştır.

2.2.4. Türkiye'nin Uluslararasılaşma Hamleleri

1980 ve sonrası, küreselleşme kavramının anlam bulduğu ve ülkelerin birbirleri ile yakınlaştığı bir dönemin başlangıcıdır. Türkiye'nin dışa açılma konusunda daha sık adımlar atmaya başladığı tarih olarak 24 Ocak kararlarını göstermek mümkündür. Türkiye hızla gelişmeyi hedeflemiştir. Amaç ihracat gelirlerini arttırmak ve sanayileşmeyi de hızlandırmak olmuştur (Öztürk ve Özyakışır, 2005). 24 Ocak 1980 kararlarına kısaca değinmekte yarar vardır.

1980 darbesinden hemen önce alınan kararlar Türkiye ekonomisine ivme kazandırmış, ülke ekonomisine ihracat ve yatırım merkezli bir bakış açısı kazandırmıştır. Bu kararlar ile kamunun ekonomideki payı azaltılmış, yabancı sermaye teşvik edilmiş, yurtdışındaki müteahhitlik girişimleri desteklenmiş ve dışa açılım politikaları uygulanmaya başlanmıştır.

Bu dönemde değiştirilen dışa açılma politikaları aynı zamanda ABD ve İngiltere gibi güçlü ekonomik yapıya sahip ülkelerin de gündeminde olmuştur. Temelde monetarist (parasalcı) yaklaşıma dayanan bu yöneliş çözümleri parasal düzenlemelerde aramaktadır. Hedef, devletin ekonomik faaliyetler üzerindeki rolünü daha aza indirmektir (Karabıyık ve Uçar, 2010: 44).

Bu döneme etki eden ilk unsur, IMF ile gerçekleştirilen Stand-by Anlaşmasıdır demek yanlış olmayacaktır. Bu anlaşma çerçevesinde alınan önemli önlemler şu şekilde listelenebilir (Öztürk ve Özyakışır, 2005):

1. Para arzının kısılması ve “Serbest Faiz’e geçilmesi,
2. Türk Lirasının yüksek oranda devalüe edilmesi,
3. Kamu harcamalarının kısılması ve bu sayede bütçe açığıının olabildiğince küçültülmesi,
4. KİT ürünlerine açıklarını kapatmaları için zam yapma yetkisinin verilmesi
5. Sübvansiyonların en az düzeye çekilmesi ve buna bağlı fiyat kontrollerinin düşürülmesi,
6. Döviz kuru için günlük bilgi akışının sağlanması ve sabit kur politikasının terk edilmesi,
7. Yabancı yatırımcılar için iç pazarın daha cazip hale getirilmesi ve bunun kolaylaştırılması,
8. İhracata dayalı sanayileşmeyi özendirirken, ihracata (vergi, ucuz kredi ve döviz kullanım kolaylıkları) sürekli olarak destek sağlanması.

Bu anlaşmanın yanı sıra, Türkiye’nin uluslararasılaşma hamlelerine yön veren ve IMF ile gerçekleştirilen diğer anlaşmalar ve kullanılan kredileri de söylemek lazımdır. Her kredi, uluslararası alanda hem bir atılım hem de bir kriz olasılığı anlamına gelmektedir (Karabıyık ve Uçar, 2010: 42).

Bu noktada Türkiye’de 1980 öncesinde yüksek ücret maliyetlerinin var olduğunu ve bunların düşürülmesi için adımlar atıldığını da söylemek gerekmektedir. Bu sayede iç piyasada enflasyonun azaltılması ve dolayısıyla hem ithalat/ihracat

dengesinin kurulması hem de yabancı yatırımcılar için pazarın daha çekici hale getirilmesi planlanmıştır. Bununla birlikte para konusunda dengenin sağlanarak daha fazla tasarruf yapılmasına zemin hazırlanmıştır. Tasarruf daha çok yatırım ve uluslararası arenada daha fazla rekabet gücü anlamına gelecektir. Tüm bunların yanında ücret düşüşünün yurt içinde talepte azalma meydana getireceği düşünülmüştür. Bu durumun ihracata pozitif yönlü yansıtacağı öngörülmüştür. Ancak atılan bu adımlar neticesinde sadece maliyetler değil, aynı zamanda iş gücü verimliliği de azalmış ve üretim sorunları ile karşılaşılmaya başlanmıştır (Çetin ve Savrul, 2016: 520 ve 522).

1980 sonrasında atılan adımlar ve uygulanan politikalar ile serbest piyasa ekonomisine dayanan bir ekonomik yapı oluşturulmuştur. 80 öncesi ekonomi politikalarının neden olduğu döviz darboğazı, ödemeler dengesindeki sorunlar gibi negatif etkileri ortadan kaldırmak için IMF'nin istikrar politikalarına başvurulmuş, ihracatı teşvik edici politikalara yönelmiş, ekonomi libelleştirilerek dış dünyaya açılma düşüncesi ile daha hızlı kalkınma hamleleri hedeflenmiştir (Öztürk ve Özyakışır, 2005). Bunun için de uluslararasılaşma sürecinde önemli yer tutan devlet dışı aktörlerle ilişkiler ön planda tutulmuştur.

1992 yılında baş gösteren Körfez Krizi ile Türkiye bir pazar kaybına uğramış ve bunu telafi etmek için diğer bölgelerle yapacağı işbirlikleri içerisine girmiştir. Bunun ilk göstergesi ise 1992 yılında kurulan ve Türkiye'nin de kurucu üyesi olduğu Karadeniz Ekonomik ve İşbirliği Teşkilatı(KEİT) olmuştur. Türkiye, Körfez Krizi ile kaybettiği Ortadoğu pazarına alternatif olarak Karadeniz pazarını hedefine koymuştur. Bu bağlamda bölge ülkelerinin ekonomik işbirliğini öncelikli amacı olarak gören KEİT İstanbul'da yapılan zirvede imzalanan anlaşma ile kurulmuştur.

Türkiye'nin uluslararasılaşma hamlesi olarak attığı bir diğer adım ise 1995'te üye olduğu DTÖ'dür. 1980 sonrası küreselleşme ile önem kazanan mal ve hizmetin serbest dolaşımının yanı sıra bilgi paylaşımı da önem kazanmış, Türkiye uluslararası örgütlere üye olarak hem finansal sorunların çözümüne dair teknik destek almayı hem de bilgi paylaşımından yararlanmayı hedeflemiştir. 1995 yılında DTÖ ile birlikte Türkiye ekonomisinin çok taraflı ticaret sistemi ile entegrasyonunu amaçlayan bu uluslararasılaşma hamlesi 1997 yılında D-8'in kurulması ile devam etmiştir. Gelişmekte Olan Sekiz Ülke (D-8) aynı zamanda İKT'nin da üyesi olarak karşımıza

çıkmaktadır. İKT bünyesindeki ekonomik işbirliğini D-8 bünyesinde de devam etmesi amaçlanmıştır. Bu sayede Dünya konjontürüne uyum daha hızlı bir şekilde sağlanacaktır. Diğer taraftan D-8 üyeliği ile birlikte ticari ilişkilerin çeşitlendirilmesi, ticaret alanında yeni imkanların oluşturulması amaçlanmıştır. (TÜRKAN ve ALAKUŞTEKİN, 2017)

İKİNCİ BÖLÜM

KÜRESEL TİCARET İLE GELİŞEN KÜRESEL DİPLOMASİ

1. DEVLET MERKEZLİ YÜRÜTÜLEN DİPLOMASİ

1.1. Diplomasi Kavramı ve Ticaret İlişkisi

Diplomasi, güç ve şiddet araçları kullanılmadan yabancı hükümetlerin ve halkların diyalog ve müzakere yoluyla karar ve davranışlarını etkileyen bir süreç veya yöntemdir. Diplomasi, politik liderlerin belirlediği dış politikayı yürütmek için kullanılan araçlardan sadece birisidir. Diğer araçlardan farkı ise barışçıl bir yöntem olmasıdır.

Diplomasi içerik itibari ile zorlayıcı bir nitelik taşıyabilir. Örneğin cezai yaptırımların uygulanması, güç kullanılması gibi söylem bazlı tehdit barındırır ancak açık bir şekilde şiddet içermez. Diplomasi belki de ilk insanın varoluşundan beri vardı ve değişimlere uğrayarak günümüze kadar geldi. Ancak yazılı kaynaklardan anlaşılacağı üzere bildiğimiz ve etkileri açısından şahit olduğumuz geleneksel diplomasi'nin başlangıcı Rönesans'ın başladığı dönem olan 13. YY olarak bilinmektedir (GÖKIRMAK, t.y. s.2) .

Rönesans ile birlikte başlayan diplomasi anlayışı sosyal, ekonomik ve siyasi gelişmelerle paralel bir şekilde sürekli gelişmiştir. Hitit ve Eski Mısır dönemlerinde yazışmalara konu olan diplomasi, Yunan döneminde kurumsal temellerini atmıştır. Roma ve Bizans dönemindeki uygulamalarla gelişmiş ve 15. yy İtalyan şehir-devletlerinde ticari hayatın diplomasiye katkısı ile sürekli arz eden bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır (AVAR, 2016).

Diplomasi'nin gelişim sürecini etkileyen bazı faktörler vardır. Bu faktörler; siyasi etkileşim, iktisadi boyut, iç ve dış politik faaliyetler, ticari ilişkiler ile sosyokültürel yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan en önemlisi ise iç ve dış

politik faaliyetlerdir. Ülkelerin dış siyasetinde diplomatik ilişkiler daha çok ağırlığını hissettirmektedir (DABAN, t.y. s.35). Diğer yandan iktisadi boyut ve ticari ilişkiler de diplomasinin gelişiminde önemli etkilerde bulunmuştur. Özellikle İtalyan şehir devletlerinde ve Osmanlı İmparatorluğu'nda ticari faaliyetler diplomasinin bir aracı olarak kullanılmıştır.

İtalyan şehir devletlerinden birisi olarak Venedik, 12. ve 13. yy'larda Avrupa'nın en zengin şehir devleti idi. Öyle ki 3000 üzeri gemisi ile Avrupa'nın en büyük filosuna sahipti (YÜLEK, 2016). Venedik'in bu gelişmiş filosu ile bölge ülkelerde deniz ticari yapıyor ve ciddi anlamda bir gelir elde ediyordu. Bizans ile yaptıkları ticaret dolayısı ile sürekli diplomasinin temellerini öğrendiler. Venedik öğrendiği bu diplomasiyi diğer şehir devletlerine öğretti ve geleneksel diplomasi olarak görülen Sürekli Diplomasi zamanla tüm Avrupa'ya yayıldı. Tabii küreselleşmenin etkisi ile diplomasi anlayışı da zamanla gelişmekte, teknolojik gelişmelerle beraber konjonktüre göre kendisini yeniden dizayn etmektedir. Diplomasinin araçları, tarafları, şekli, süresi gibi bir çok olgu zamanla değişmektedir.

Geleneksel diplomasi anlayışı günümüzde yerini daha farklı diplomasi çeşitlerine bırakmaktadır. Devletlerin iç ve dış politikalarını yine devletlerin yürüttüğü politikalar ve diplomatik ilişkiler şekillendirmektedir. Teknolojik kalkınma, sosyo ekonomik gelişmişlik ve küreselleşmenin etkisi ile diplomasinin tarafları ve içeriği de değişmektedir. Şimdi sivil toplum örgütleri, uluslararası örgütler gibi birçok kesim tarafından diplomasi etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Devlet dışı aktör olarak bu tarz kurumlar devletlerin kendilerini daha iyi ifade edebilmelerini, devletlerin iç ve dış politikadaki faaliyetlerini etkileyebilmektedirler.

Küreselleşme olgusu ile etki alanı genişleyen küresel diplomasi günümüzde devlet ve devlet dışı aktörler tarafından kullanılırken özellikle kamu diplomasisi günümüzün en önemli diplomasi çeşidi olarak karşımıza çıkmaktadır. Devletlerin, toplumların ve kurumların imajını düzeltmek aynı zamanda ülkelerin pazarlanmasında önemli bir araç olarak görülen yeni trend kamu diplomasisi ve küresel diplomasiye kısaca değinmek yararlı olacaktır.

1.1.1. Küresel Diplomasi

Küresel Diplomasi, eski diplomasi olarak anılan geleneksel diplomasinin günümüzdeki şeklini ifade etmektedir. Mısır, Hitit ve İtalyan site devletleri dönemindeki diplomasi süreli diplomasi olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde ise diplomatların gittikleri ülkeye yerleşmesi nedeni ile süreli diplomasi olgusu meydana çıkmış ve küreselleşme ile küresel diplomasi kavramı literatüre girmiştir (DABAN, t.y. s.33-34).

Diplomasi kavramına küresel ibaresinin getirilmesi aslında diplomasinin standartlaşması olarak kabul edilebilir. Üretim ve hizmet gibi konularda bir standart oluşturulmasının zorunluluk haline geldiği bu zamanda diplomasi de bundan nasibini almıştır. Ticari anlamda ülkeler alışveriş halindedir ve bu etkileşim ülkeleri üretim ve hizmet konusunda belli standartlara itmiştir. Diplomaside de bu standardizasyon, tutum ve davranışlara da yansımış ve skiden her ülkenin diplomasi kavramı ve diplomatik tutumu farklıken, bugün diplomatik kavramlar için de çeşitli standartlar oluşmuştur.

Öyle ki, bir devlet görevlisinin başka ülkelerde hangi devlet görevlisi tarafından karşılanması gerektiği, konuşulan konular, karşılama merasimi gibi pek çok detay için artık bir standart oluşmuştur demek yanıltıcı olmayacaktır. Aksi halde ülkelerin birbirlerini kınaması hatta sessiz bir çatışmanın yaşanması mümkün olmaktadır. Küresel diplomasi, bir ülkenin diğer ülkeler için takındığı genel tutum olarak nitelendirilebilecektir. Bugün dünya genelinde yaşanan ulaşım ve iletişim yaygınlığı, ülkelerin coğrafi mesafelerini önemsiz hale getirmiştir. Bu nedenle komşu ülke ile olan ilişki ile dünyanın diğer ucundaki ülke ile olan ilişki arasında bir önem ya da öncelik farkı kalmamıştır. Küresel diplomasi günümüzde siyasal dengenin en önemli elemanıdır ki gelecekte çok daha fazla önem kazanacağı açıktır (Kissinger, 2000. s.11-12).

Yukarıdaki paragrafta da açıkladığımız gibi küresel diplomasi(genel anlamda diplomasi de diyebiliriz) önemini korumaya devam etse de zamanla yeni diplomasi alanları da ortaya çıkmaktadır. Bunda dünyanın değişen konjonktürünün etkisi fazladır. Şöyle ki; Diplomasi genel anlamda dış politikaya dönük bir kavramdır. İç politika ile dış politikanın keskin bir çizgi ile ayrıldığı soğuk savaş döneminde

devletlerin diplomasi anlayışı ulusal güvenlik, askeri tedbirler, enerji kaynaklarına ulaşım, devletler arası çatışmalar, ideolojik rekabet ve ekonomik kalkınma planları gibi yüksek düzeyde önem arz eden konulardan oluşuyordu. Diğer bir tabirle devletler politikalarını medya, sivil toplum kuruluşları, kamuoyu, çıkar grupları gibi aktörler hesaba katmadan planlıyorlardı. Sonuç itibari ile karar vericiler için ikna edilmesi gereken hedef diğer devletin resmi aktörleriydi (EFEGİL. t.y.)

Soğuk Savaş'ın bitmesi, küreselleşme ile dünyanın bir köy haline gelmesi ve ülkelerin hemen her alanda birbirleri ile etkileşim içine girmiş olmaları, onların politik alanda farklı aktörlerle karşı karşıya gelmelerini zorunlu hale getirmiştir. Kısaca yukarıdaki paragrafta bahsettiğimiz iç politika ile dış politika ayrımı ortadan kalkmıştır. Kamu diplomasinin tam merkezinde yer alması da devletler tarafından dikkate alınması gereken bir alan olarak diplomasinin etki alanına girmiştir.

Kamu, bugün dünyada önemli bir söz sahibidir ve gelişen iletişim teknolojileri, internet ve sosyal medya gibi alanlar insanları ve toplumları devlet politikaları konusunda daha bilinçli bir hale getirmektedir. Örneğin insanlar ulusal ve uluslararası medyada çıkan haberlere karşı anında bilgi sahibi olmakta ve internetin etkileşimi arttırması nedeni ile çevre, insan hakları, hayvan hakları, şiddet vb. konularda daha hassas ve ısrarcı olmalarına neden olmaktadır. Sonuç itibari ile küresel diplomasi günümüzde halen önemini koruyarak devam etse de yeni bir diplomasi çeşidi daha önem kazanmıştır. Geleneksel diplomasinin dışında hem iç kamuoyunu hem de dış kamuoyunu ikna etme girişiminde olan hükümetlerin iletişim politikası olarak tanımlanabilen kamu diplomasisi günümüzde her ülkenin özellikle dikkat ettiği, zaman ve para ayırdığı bir alan olmuştur.

1.1.2. Kamu Diplomasisi

Küreselleşme bilindiği üzere, ideolojik kutuplaşmaların etkisi daha az hissedilmeye başlandığı Soğuk Savaş sonrasında hız kazanmıştır. Uluslararası ilişkiler alanında yaşanan gelişmeler, diplomasi kavramının değişmesine yol açmıştır. İletişim ve etkileşimin güçlenmesi, ülkelerin ekonomik ve politik faaliyetlerini doğrudan etkilemiştir. Kuşkusuz bu durum diplomasiye yeni boyutlar kazandırmış ve onu daha karmaşık bir yapıya sokmuştur. Diplomasideki bu dönüşüm, “kamu diplomasisi” olarak adlandırılan yeni bir çalışma alanını ortaya çıkarmıştır.

Teknolojinin gelişmesi, insanların da birbirleri ile etkileşimini arttırmış ve devletlerin birbirleri ile ilişkileri kadar halkların teması da önem kazanmıştır. Bu dönem, toplumdan topluma diplomasının oluşmasına zemin hazırlamıştır. 1960'lerden sonra, devletlerin birbirleri ile ilişkilerinde, toplumların rolü her geçen gün artmaya başlamıştır. Kamu diplomasisi, basitçe, bir hükümetin başka bir ulusun halkını ve aydınlarını, bu ulusun politikalarını kendi avantajına döndürmek amacıyla etkilemeye çalışmasıdır. Ayrıca "kamu diplomasisi, kendi ulusunun düşüncelerini ve ideallerini, kendi kurumlarını ve kültürünü aynı zamanda ulusal hedeflerini ve güncel politikalarını yabancı halklara anlatma amacı taşıyan bir hükümetin iletişim süreci olarak tanımlanmıştır. Diğer diplomasi türlerine göre çok daha yumuşak ve demokratik görülen bir türdür. Dolayısıyla, bu diplomasi türü aslında bir ülkenin sahip olduğu yumuşak güç kaynaklarından beslenmektedir (Çatal, 2015: 61; Yağmurlu, 2007: 12).

Kamu diplomasisi aynı zamanda ülkelerin imajını ve itibarını düzeltmek için uygun ortamı oluşturabilecek bir güç olarak tanımlanır (LEONARD, 2002). Ülkeler kamu diplomasisini kullanarak hem kendi ülkesindeki hem de hedef ülkedeki halklara ve karar alıcılara ulaşarak kötü imajını düzelterek onlara güven vermeyi hedeflerler. Devletler bunu kendileri yapacağı gibi uluslararası örgütleri, sivil toplum kuruluşları ve dernekleri gibi devlet dışı aktörleri kullanarak yapabilmektedirler.

Kamu diplomasisi bir ülkenin yumuşak gücü olarakta tanımlanabilir. Bir ülkenin sahip olduğu değerler, refah seviyesi, fırsatlar...vb. hususlar nedeniyle ona hayranlık duyan ülkelerin, o ülkeyi takip etmesi ve izlemesi şeklinde tanımlanan yumuşak güç, kamu diplomasisini destekleyen en önemli araçlardan birisidir (ÖZEL, 2018). Özellikle uluslararası ticarete önemli markaların olması, teknoloji üretebilecek yeteneklerin ortaya çıkartılması için çalışmaların yapılması, bu sayede uluslararası pazarda rekabet gücünün artırılması, sivil toplum kuruluşları ile yurt dışında farklı alanlarda kamuoyu oluşturması gibi birçok seçenek ülkelerin yumuşak güce bağlı olarak kamu diplomasisi alanında atacakları adımlardır.

1.1.3. Ülkelerin İmajı

Kişilerin, firmaların, ürünlerin, markaların imajı olduğu gibi, ülkelerin de imajları mevcuttur ve küresel düzende, bir ülke aslında aynı zamanda bir markadır. Ülke imajı, bir kimsenin ya da grubun, belirli bir ülkeye ilişkin sahip olduğu betimsel,

dolaylı ve bilgiye dayalı inançlar toplamı olarak açıklanabilmektedir (Bakan ve Tabakçı, 2008: 98).

Bir ülkenin imajı, o ülkede yaşayan halka ya da o ülkeden gelen ürüne karşı diğer ülkelerdeki insanların düşünceleri olarak özetlenebilmektedir. Bir ülke, küresel düzeyde herhangi bir konuda olumsuz bir imaja sahip olduğunda, bu durum doğrudan oraya gelen turist sayısını, ithalat ve ihracat düzeyini ve hatta ülkeler arasındaki ilişkileri de etkilemektedir. Pek çok marka, günümüzde, üretim ve satış veya pazarda var olmak konusunda ülke seçerken, hedef ülkenin potansiyel müşterilerin gözündeki durumunu da algılamak istemektedirler (Onay, 2008: 102). Bu bilgilerden hareketle bir ülkenin ürünleri yada diğer unsurları hakkında olumsuz bir imaj yaratıldığında, en iyi kalitedeki ürün yada unsurlar için dahi insanların zihinlerindeki önceki oluşan yargıyı yok etmek güç olabilmektedir.

Yaraş, ülke imajının yalnızca satış için değil yatırımcıları pazara çekmek için de gerekli ve dikkat edilmesi gereken bir kavram olduğunu vurgulamaktadır. Bir ülkenin siyasi, ekonomik ya da diğer konularda olumsuz bir imajının var olması, oraya yatırım yapmayı planlayan tasarruf sahiplerinin de endişe duymasına ve burası yerine başka yerleri tercih etmesine neden olabilecektir (Yaraş, 2009: 75).

Bu noktada ülke imajının nasıl oluştuğuna ve hangi değişkenlere göre değiştiğine de değinmek gerekmektedir. İmaj, süreç içerisinde oluşan ve gelişim gösteren bir unsurdur. Ülkenin tarihi, sosyal ve ekonomik durumu, vatandaşlarına sağladığı haklar, diplomatik ilişkileri, demokrasi düzeyi, politik söylemleri gibi pek çok unsur, insanların o ülke hakkındaki düşüncelerini belirlemektedir. Bunların yanında toplumların birbirleri ile nasıl temas ettikleri de imajı etkilemektedir. Toplumun ne kadar eğitilmiş olduğu, özgürlükler ve iletişim araçlarını kullanma biçimleri gibi unsurlar o ülke hakkında diğer insanlara bilgi sağlamaktadır (Bakan ve Tabakçı, 2008: 98).

Daha geniş bir ifade ile bir ülkenin imajını oluşturan, şekillendiren ve geliştiren birçok unsur bulunmaktadır. Bu unsurlar; tarih, sosyal ve kültürel yapı, gelenekler, insan dokusu, demokrasi ve insan hakları anlayışı, yönetim biçimi, adalet sistemi, liderlerin güvenilirliği, düşünce özgürlüğüne duyulan saygı, kadın hak ve hürriyetlerine verilen önem, dış politikasındaki başarı, dünya barışına karşı tutumu,

ekonomik kalkınmışlık ve sanayileşme düzeyi, bilim, sanat ve teknolojiadaki gelişmişlik seviyesi, sahip olunan markalar ve bunların bağlı bulunduğu alanlar, ticaret ve iş dünyasının vaziyeti, istihdam yapısı, gelir dağılımdaki adalet, hayvan haklarına ve çevreye karşı olan duyarlılık, şehirlerinin planlı olup olması, iklim ve doğal güzelliklerin durumu, turizm olanakları, suç oranları gibi farklı unsurlar şeklinde sıralanabilmektedir (PINAR, 2018. s.685). İmaj aynı zamanda güven olgusunu da beraberinde getirmektedir. Olumlu imaja sahip olan ülkeler yatırım için daha güven verici ülkeler sınıfında yer almaktadırlar.

Bu anlamda bir ülkenin, özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin, imaj konusuna daha fazla önem vermesi gerekmektedir. Gelişmiş ülkeler ekonomik anlamda güçlü yapılarını kullanarak kötü imajlarını az yada çok tolere etselerde bu gelişmekte olan ülkeler açısından daha zor olabilmektedir. Aynı zamanda bir ülkenin imajının olumlu olması onun uluslararası arenada karar verme sürecinde etkin olmasında, uluslararası politikaları etkileme gücünde, öncüsü yada ortağı olduğu projelerin destek bulmasına kadar pek çok konuda elini güçlendirmektedir (PINAR, 2018. s.685). Sonuç itibari ile imaj oluşturma süreci devlet, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları nezdinde bireysel veya ortak projeler geliştirerek kamu diplomasisinin de araçlarını kullanmak sureti ile planlanmalı ve yürütülmelidir.

1.1.4. Ülkelerin Pazarlanması

Ülkelerin, kendilerini tanıtmaları, imajlarını olumlu şekilde oluşturmaları ve yatırımcılar için cazip hale gelmeleri açısından önemlidir. Bu bağlamda ülkeler yasal olanakları, teşvikleri, güçlü endüstriyel yönleri, ekonomik becerilerini, coğrafi koşullarını, istihdam edilebilecek kalifiye eleman bilgilerini ya da potansiyel müşteri bilgilerini dünya ile paylaşarak cazip hale gelmek istemektedirler. Ülkelerin kendilerini pazarlaması diplomatik ve ekonomik güç kazanılması açısından önemlidir. Kendisini küresel kamuoyuna iyi tanıtmış ülke, kalifiye göçlerin merkezi olacaktır ki bu ona bilim, sanat, teknoloji ve üretim alanlarında başarı sağlayacaktır. Ülkenin bu alandaki başarısı, her sektörden güçlü firma için burada yatırım isteği uyandıracaktır. İhracat yapma kabiliyetine de bu sayede atıran ülkelerin diğer ülkeler ile pazarlık yapma ve anlaşma gerçekleştirme konusunda avantajları olacaktır.

Özellikle turizm gibi hizmet sektörlerinde satışın gerçekleştirilebilmesi için uzun yıllardır ülkeler kendi tanıtımlarına özen göstermektedirler. Fakat günümüzde yalnızca turizm değil, entelektüel kaynak yaratımı açısından da bu pazarlama faaliyetleri önem kazanmıştır (Giritlioğlu ve Avcıkurt, 2010: 75).

Ülkelerin pazarlanması sayesinde o ülkelerin markalarının ya da geleneksel ürünlerinin de doğal olarak pazarlanması yapılmış olmaktadır. Örneğin Norveç'in soğuk ve temiz doğası, oranın balıkçılık sektöründeki firmalarının da doğal olarak reklamı anlamına gelmektedir. Dolayısıyla ülkenin pazarlanması yerel firmaların da rekabet edebilirliğini arttırmaktadır.

Ülkenin pazarlanması ile hem bu ülke ile yapılan ticari ve siyasi faaliyetlerin hem de bu ülkede geçirilecek zamanın kaliteli ve sorunsuz olacağı bilgisi diğer ülkelerin vatandaşları, firmaları ve yöneticileri ile paylaşılmaktadır. Ülkeler, doğrudan kendilerini genel olarak pazarlayabilecekleri gibi belirli bir bölgeyi ya da kenti de pazarlayabilmektedirler (İsen, 2013: 20). Bu faaliyetler neticesinde hali hazırda ülkedeki işlerin büyümesi ve gelişmesi mümkün olurken diğer yandan yeni iş fırsatlarını da buraya çekme imkanı doğmaktadır.

Yalman, ülke pazarlaması konusunda şunları söylemektedir: “Ülkeler imajlarını çok çeşitli yönden kazanırlar ve bazı yönlerden kötü imaja, bazı yönlerden iyi imaja sahip olabilirler. Örneğin Almanya: Alman markası denildiğinde aklımıza kalite gelir ve ürüne olan güvenimiz artar. Almanlar dendiği zaman da aklımıza soğuk, kuralcı ve mesafeli insanlar gelir. Bir ülkenin tüm yönleri ile tüm dünya milletlerine ve ekonomik güçlere aynı derecede kendisini olumlu göstermesi mümkün olamaz.” Dolayısıyla doğru olan ülkenin iyi yönlerini, onu en iyi şekilde anlayacak ülkelere göstermesi ve pazarlama kaynaklarını doğru, akılcı ve etkin kullanmasıdır. Ülkelerin pazarlama yapımlarının en temel sebepleri şu şekildedir (Yalman, 2010: 3):

i. Turizm amaçlı ülke pazarlaması

Turizm pazarlaması, dünyadaki yerel ve ulusal ekonomilerin büyümesine katkıda bulunmaktadır. Son on yılda yapılan tüm küresel işlerin beşte biri seyahat sektöründe olmuştur. Tüm işlerin yaklaşık yüzde 10'u da bu endüstri tarafından desteklenmektedir. Turizm pazarlamasının başarılı olması yerel ekonominin büyümesine yardımcı olmakta ve aynı zamanda yatırımcıları çekmektedir. Gelen

yatırımlarla beraber yeni iş imkanları oluşmakta ve altyapı ve hizmetler aynı oranda gelişmektedir. Gelişen turizm sektörü ise turist sayısı daha fazla arttırmaktadır. Bir şehri veya ülkeyi ne kadar çok kişi ziyaret ederse, o kadar çok para harcanmaktadır. Bu anlamda Türkiye'nin 2023 hedefini "50 milyon turist, 50 milyar dolar" olarak belirlemesi şaşırtıcı olmasa gerek. (<http://basin.ktb.gov.tr/TR-164866/2023-hedeflerimize-mazeret-kabul-etmiyoruz.html> 16.07.2019)

ii. İhracatı arttırma amaçlı ülke pazarlaması

Ekonomik kalkınmanın en önemli adımı şüphesiz dış ticaretin etkin bir şekilde yürütülmesidir. Dış ticarete de ihracatın arttırılması ülkeler için öncelikli hedefler arasındadır. İhracatı arttırmak için rekabet gücü yüksek mal ve hizmetlerin üretilip ihracatının yapılması gerekmektedir. Burada ihracatı arttırmak için en etkili yol ise uluslararası piyasada rekabet edebilen, küresel iş stratejileri geliştirebilen, teknolojik alt yapısı sağlam markaların oluşturulmasıdır. Küresel pazarda ihracat yapmak isteyen veya ihracatını arttırmak isteyen şirketlere yönelik teşvik ve hibe programları devlet tarafından organize edilmektedir. Bu konuda Ekonomi Bakanlığı, KOSGEB, Eximbank ve Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) tarafından ilgili destekler verilmektedir. Özellikle Ticaret Odaları tarafından konu ile ilgili bilgilendirme toplantıları düzenli olarak belli aralıklarla yapılmaktadır (<https://www.merzifonso.org.tr/haber-detay-sayin-uyemiz>, 17.07.2019).

iii. Yabancı yatırımı çekme amaçlı ülke pazarlaması

Günümüzde tasarruf ve yatırım yetersizliklerini telafi etmek için yabancı yatırımı çekebilmek çok önemlidir. Ciddi anlamda yabancı yatırım çeken ülkeler ekonomik istikrarlarını uzun vadede yakalayabilmektedirler. Bu anlamda ülkeler yabancı yatırımı çekebilmek için bazı politikaları gündemlerine alırlar. Bu politikalar; yasal düzenlemelere gitmek, teşvikleri arttırmak, yatırım promosyon ajansları kurmak şeklinde gerçekleşmektedir. Ajansların ise yabancı yatırımları çekmek için imaj geliştirme, yatırım oluşturma faaliyetleri, yatırımcılara hizmet sunumu ve politik süreçte destek şeklinde fonksiyonları bulunmaktadır (TÜYOĞLU ve AKTÜRK, 2006). Yasal düzenlemeler konusunda devletler özellikle şirket kuruluşlarının daha kolay ve hızlı bir şekilde gerçekleşmesi için çalışmalar yapmaktadır. Bu sayede yabancı yatırımcıların bürokratik anlamda önündeki engellerin kaldırılması ve ülkenin

çekim merkezi haline gelmesi hedeflenmektedir. Bu konu tezin sonraki bölümlerinde ayrıntılı bir şekilde incelenecektir.

2. ULUSLARARASI ÖRGÜT MERKEZLİ YÜRÜTÜLEN DİPLOMASI

Nispeten 1. Dünya ancak tam anlamıyla 2. Dünya Savaşından sonra dünya hızla küreselleşme sürecine girmiş ve devlet dışı aktörler olarak örgütler uluslararası arenada etkili olmaya başlamışlardır. Daha çok ekonomik nedenlerle kurulan bu örgütler zamanla uluslararası siyaseti etkileyebilecek güce sahip olmaya başlamışlardır. Genelde büyük devletlerin kontrolünde olan bu örgütler yine onların istekleri doğrultusunda karar almaktadırlar.

Diğer taraftan gelişmekte olan ülkeler de küresel örgütlere üye olarak kendi ekonomik, kültürel veya sosyal nedenlerle karar verme süreçlerine katılmak istemektedirler. Bu nedenler; kalkınma hamlelerini finanse edebilmek için kredi almak, bölge veya kıyı sorunlarında lobi oluşturmak, güvenlik için askeri işbirliklerine katılmak, ihracatı arttırmak için bölge ekonomisine ilişkin işbirlikleri kurmak, teknoloji ve bilgi transferini sağlamak, diplomasi ve müzakere kültürünü geliştirmek, uluslararası meşruiyeti ve katılımı sağlamak şeklinde sıralanabilmektedir. STK'lar ve örgütler devletler gibi uluslararası arenada aktif rol oynarlar ve uluslararasılaşma faaliyetlerinde bulunurlar. Türkiye de bu nedenlerle bazı örgütlere üye olmuş, iç ve dış siyasi ve ekonomik dengeleri bu örgütler vasıtasıyla kurmaya çalışmış, küreselleşme süreci ile hız kazanan bütünleşme sürecinde uluslararası örgütler vasıtasıyla aktif bir şekilde yer almıştır. Türkiye'nin bu girişimlerinin temelinde küresel ticaretten daha fazla pay almak vardır.

2.1. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD)

Özellikle 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'nın kaybettiği gücü geri toplaması hedeflenerek kurulmuş olan Avrupa Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın kapanması sonucunda, 1960 senesinde imzalanan bir antlaşmayla Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü(OECD) kurulmuştur. Yalnızca Avrupa'da değil, tüm dünyadaki huzur ve refahı artırmak ve yaşam şartlarını iyileştirmek, bu örgütün amaçları arasında yer almaktadır. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü, ekonomik açıdan gelişmeyi hedefleyen ve devletlerin refah seviyesini yükseltmeyi isteyen bir örgüttür (Albayrak, 2018: 11).

Bu örgütün diğer amaçları ise aşağıda sıralanmıştır (Yaman, 2017: 42):

1. Maddi açıdan bir süreklilik sağlamak
2. Her vatandaşa iş hakkı tanımak
3. Üye devletlere yol göstermek
4. Sosyal eşitliği sağlamak
5. Ortaya çıkan yeni problemleri kavramak ve en kısa zamanda çözüm bulmak.

Türkiye'nin de üye olduğu Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'nün ülkemizdeki temsilciliği çeşitli bakanlıklara bağlı idari personellerden oluşmaktadır. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Hazine Müsteşarlığı, Ekonomi Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'nün Türkiye Temsilciliği'nde görev alan idari personellerin bağlı olduğu bakanlıklardan birkaçıdır (Albayrak, 2018: 11).

İngiltere, ABD, Kanada, Fransa, Yunanistan, İsveç Hollanda, Belçika, Lüksemburg, Federal Almanya, İtalya, Portekiz, Danimarka, İrlanda, Türkiye, İsviçre, Avusturya İzlanda ve Norveç, Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü'nün kurulmasında rol alan önemli devletlerdendir. Şili, Avustralya, Slovakya, Çek Cumhuriyeti, Finlandiya, Japonya, Meksika, Yeni Zellanda, Polonya, Güney Kore, Macaristan, Estonya, Slovenya ve İsrail ise, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'ne daha sonradan üye olmuş devletlerdir (Yaman, 2017: 43).

Frequency		
	Time	Dec-2018
Country	i	
<u>Australia</u>	i	4,980
<u>Austria</u>	i	4,600
<u>Belgium</u>	i	5,800
<u>Canada</u>	i	5,600
<u>Chile</u>	i	7,132
<u>Czech Republic</u>	i	2,100
<u>Denmark</u>	i	5,000
<u>Estonia</u>	i	4,200
<u>Finland</u>	i	6,700
<u>France</u>	i	8,900
<u>Germany</u>		3,300
<u>Greece</u>	i	18,500

Hungary	i	3,700
Iceland	i	2,900
Ireland	i	5,500
Israel	i	4,213
Italy	i	10,400
Japan	i	2,400
Korea	i	3,800
Latvia	i	6,900
Lithuania	i	5,800
Luxembourg	i	5,200
Mexico	i	3,589
Netherlands	i	3,600
New Zealand	i	..
Norway	i	3,700
Poland	i	3,800
Portugal	i	6,600
Slovak Republic	i	5,900
Slovenia	i	4,300
Spain	i	14,400
Sweden	i	6,400
Switzerland	i	..
Turkey	i	12,700
United Kingdom	i	3,800
United States	i	3,900

Tablo 3 2018 Yılı OECD Ülkelerine Ait İşsizlik Oranları

Kaynak: OECD, 2018 <https://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=36324>

Herkese bir işte çalışma hakkı tanıyan Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'ne üye devletlerin, 2018 yılı Aralık ayı itibariyle işsizlik oranları yukarıdaki grafikte verilmiştir. Grafikten anlaşılacağı üzere, Çekya yüzde 2,1'lik bir oranla en az işsiz vatandaşa sahip ülke iken Türkiye yaklaşık yüzde 12,7'lik bir oranla en fazla işsiz vatandaşa sahip ülkeler arasında 3. sıradadır. Türkiye örgüte daha iyi yaşam standartlarına kavuşmak, istihdamı arttırmak, dış ticaret performansını geliştirmek, finansal istikrarını korumak ve yabancı yatırımcıyı ülkeye çekebilmek gibi nedenlerle OECD'ye üye olmuş, uluslararasılaşma yolunda önemli adımlardan birisini atmıştır.

2.2. İslam Konferansı Teşkilatı (İKT)

Müslümanlar tarafından son derece önemsenen Mescidi Aksa'ya yapılan saldırı sonucunda Müslümanlar tarafından bir birleşme arzulanmış ve 1969 yılında İslam Konferansı Teşkilatı oluşturulmuştur. Oluşturulan bu teşkilatın tamamıyla yerine oturması ve bir sekreteryanın kurulması için birçok kez toplantılar düzenlenmiştir.

1972 yılında ise bütün üyelerin tek tek onayladığı “kuruluş taslağı”nda yer alan ifadelerle göre İslam Konferansı Teşkilatı’nın hedeflerinden bazıları şu şekildedir (Sağlam, 2015. 19, 20):

1. Eşitsizlik ve sömürgecilik politikalarına engel olmak,
2. Kutsal olarak kabul edilmiş tüm yerler için ortak bir güvenlik oluşturmak,
3. Teşkilata üye ülkeler arasında, her alanda dostluk kurmak ve bu dostluğun ilerlemesini sağlamak,
4. Müslüman olan tüm ülkelerin özgürlükleri için gerekli çalışmaları yapmak.

Bütün bu amaçların yanı sıra, İslam Konferansı Teşkilatı’nın uygulamak üzere belirlediği birtakım ilkeler de bulunmaktadır. Bu ilkeler ise aşağıdaki gibidir (Sağlam, 2015: 20):

1. Üyelerin birbiriyle eşit konumda olmalarını sağlamak,
2. Üye devletler arasında saygı oluşturulmasını ve hakların işgal edilmemesini sağlamak,
3. Üye ülkelerin içişleri konusunda tarafsız olmak, söz sahibi olmamak.

İslam Konferansı Teşkilatı, daha sonraki yıllarda İslam İşbirliği Teşkilatı olarak anılmaya başlanmıştır. İslam İşbirliği Teşkilatı’na üye olan devletler üzerine bir inceleme yapıldığında, söz konusu ülkelerin madencilik ve tarımla meşgul oldukları görülmektedir. İstisnai durumlar haricinde bu ülkelerin çoğu, hammadde ihraç etmektedir ve bu ülkeler dünya genelinde %20’yi aşkın bir çoğunluğa sahiptir. Dünya üretiminde %10’luk bir paya sahip olan üye ülkelerin ticaret bakımından ilişkilerinin de kuvvetli olduğu göze çarpmaktadır. Bu bağlamda, İslam İşbirliği Teşkilatı’na üye ülkelerin büyük çoğunluğunun ticaret yaptıklarını ve gelirlerinin diğer ülkelere kıyasla daha az olduğunu söylemek mümkündür (İkizoğlu, 2015: 59).

İslam İş Birliği Teşkilatı’nın yönetilmesi ve devam edebilmesi bakımından, teşkilatın amaçlarına yönelik birtakım komiteler ve zirveler bulunmaktadır. Bunlar, İslam Zirvesi, İslam İş Birliği Genel Sekreterliği ve Dışişleri Bakanları Konferansı’dır. Bunların yanı sıra, teşkilat bünyesinde alınan bazı kararların görüşüldüğü ve

uygulamaya konulduğu İslam İşbirliği Teşkilatı Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi (İSEDAK), Enformasyon ve Kültürel İşler Daimi Komitesi (COMIAC), Bilimsel ve Teknolojik İşbirliği Daimi Komitesi (COMSTECH) gibi komiteler de bulunmaktadır (İkizoğlu, 2015: 53, 57). Özellikle İSEDAK ve COMSTECH ekonomik, ticarî ve teknik işbirliğini arttırmak için çalışan komiteler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bilimsel ve Teknolojik İşbirliği Daimi Komitesi, her sene Pakistan'da toplanmakta ve Pakistan tarafından yönetilmektedir. 24 ay aralıklarla toplanan bu komitenin toplanma amacı, İslam İşbirliği Teşkilatı'na üye ülkelerin teknolojik ve bilimsel açıdan da bir işbirliği içinde olmalarını sağlamaktır. Bu bağlamda COMSTECH'in İslam İşbirliği Teşkilatı'na üye olan devletler arasındaki kalkınmaları desteklediğini söylemek mümkündür. Türkiye örgüt bünyesinde ekonomik ve teknik işbirliklerinde aktif rol oynayan bir ülkedir. Bu sayede hem örgütün daha etkin olmasına hem de ekonomik ve teknik konularda Türkiye'nin bütünleşmesine yardımcı olmaktadır.

2.3. Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİ)

Yunanistan, Azerbaycan, Arnavutluk, Rusya, Türkiye, Ukrayna, Moldova, Gürcistan, Romanya ve Bulgaristan arasında 1992 senesinde yapılan bir antlaşmayla imzalanmıştır. Belli bir bölgeyi kapsayan bir işbirliği olarak değerlendirilebilecek bu örgütün şu anda on iki aktif üyesi bulunmaktadır. Aktif üyelerin yanı sıra Almanya, Avusturya, Beyaz Rusya, Çek Cumhuriyeti, Hırvatistan, İsrail, İtalya, Mısır, Polonya, Slovak Cumhuriyeti, Tunus, Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri de bu örgütü gözleyen ülkelerdir (Erkan ve Baybatlı: 2017: 33).

Ülkeler	GSYH(milyar \$)	KBGYSH(Bin\$)	İhracat(milyar \$)	İthalat(milyar \$)	Dış Açıklık
Arnavut	11,5	11,3	1,9	4,3	54
Azerbaycan	53,1	17,7	11,3	9,2	39
Bulgaristan	48,9	17,5	25,7	29,2	112
Ermenistan	10,5	8,3	1,4	3,2	44
Gürcistan	13,9	9,6	2,2	7,7	71

Moldova	6,5	5,0	1,9	3,9	89
Romanya	177,9	21,4	60,6	69,8	73
Rusya	1326,1	24,4	343,9	182,7	40
Sırbistan	36,5	13,4	13,3	18,2	86
Türkiye	718,2	19,6	143,8	207,2	49
Ukrayna	90,6	7,9	38,1	37,5	83
Yunanistan	195,2	26,6	28,2	47,2	39

Tablo 4. KEİ Ülkeleri Makroekonomik Göstergeleri
Kaynak: Erkan ve Baybatlı: 2017: 33

Öte yandan, Karadeniz coğrafyasından çıkılıp diğer ülkelerin siyasi antlaşmalarına bakıldığında; hemen hemen hepsinin bölgesel olarak başka antlaşmalar imzaladıkları görülmektedir. Bunların yanı sıra Karadeniz'in stratejik konumu sebebiyle de bir anlaşma yapılması zorunluluk halini almıştır. Karadeniz Ekonomik İş Birliği Örgütü, yalnızca ekonomik değil, ulaştırma, turizm, siyaset gibi çeşitli alanlarda da hakim bir politikadır. Bunun en güzel örneği, ekonomik açıdan yapılan iş birliklerinin beraberinde siyasi işbirliklerini de getirmesidir (Yalçinkaya, 2017: 10).

Sovyetler Birliğinin dağılmasının akabinde kurulması amaçlanan ve 1992 yılında temeli atılan KEİ, Karadeniz havzasında ekonomik bir bütünleşmeyi öncelikli amaç olarak belirlemiştir. Ekonomik anlamda işbirliklerinin ön planda olması ile bölgeye yayılacak olan refahın beraberinde barış ve istikrarı da getireceği düşünülmüştü. Bu durum Dış İşleri Bakanlığı'nın resmi internet sitesinde KEİ'nin amacı olarak şu şekilde ifade edilmiştir; “üyesi ülkelerin potansiyellerinden, coğrafi yakınlıklarından, ekonomilerinin birbirlerini tamamlayıcı özelliklerinden yararlanarak aralarındaki ikili ve çok taraflı ekonomik, teknolojik ve sosyal ilişkilerini çeşitlendirmeleri ve daha da geliştirmeleri, böylelikle Karadeniz havzasının bir barış, istikrar ve refah bölgesi olmasını amaçlamaktadır. Bu amaca ulaşmak için seçilen araç ise ekonomik işbirliğidir.” (MFA.gov.tr, 2019)

Türkiye, bölgesel ekonomik bütünleşme amacıyla KEİ'nin kurucu üyesi olarak örgüt bünyesinde faaliyet göstermektedir. Kurulacak işbirliği alanları ile ilgili çalışmalar yapan ve Konseye tavsiyelerde bulunan Çalışma Gruplarında da

koordinatör olarak görev yapmaktadır. Türkiye, Ticaret ve Ekonomik Kalkınma, Gümrük İşleri, Bankacılık ve Finans ile KOBİ Çalışma Gruplarında koordinatör olarak görev yapmış, Haziran 2017 yılı itibari ile 2 yıl süre ile Tarım ve Agro-Endüstri Çalışma Grubu koordinatörlüğünü de devralmıştır (MFA.gov.tr).

2.4. Avrupa Birliği (AB)

Serbest Piyasa Ekonomisinin ülkemizde etkin bir şekilde uygulanmaya başladığı yıllar olan 1950 sonrasında uluslararası piyasa dönemin karar vericileri tarafından yakından takip edilmiş ve bu bağlamda ekonomik ve siyasi örgütlenmelere hız kesmeden üye olunmuştur. Avrupa Birliği’de Türkiye’nin Avrupa’ya açılan kapısı olarak görülmüş ve Türkiye’nin Avrupa Birliği macerası 1959 yılında AET’ye ortaklık başvurusu yapmasıyla başlamıştır.

AB, 2. Dünya Savaşından sonra kıtaya kalıcı barışın getirilmesi ve savaşın asıl kaynağı olan kömür ve çeliğin ortak yönetimi ile ilgili örgütsel çalışmaların sonucu olarak kurulmuştur. AKÇT, AET ve EURATOM’un birleşmesi ile kurulan Avrupa Toplulukları, 1992 yılında Avrupa Birliği Antlaşması ile günümüzde Avrupa Birliği adını almıştır. AB, kuruluş sürecindeki geçirdiği safhalardan da anlaşılacağı üzere Avrupa ortak bir birlik oluşturma amacıyla kurulmuştur. Birlik kurulduğu 1992 yılında parasal birlik, Avrupa vatandaşlığı, ortak dış-güvenlik politikaları ve adalet ve içişlerinde işbirliği politikalarında ortak standartlar oluşturmayı ana hedefine koymuştur (ab.gov.tr, 2019).

Türkiye, birliğin ana hedefleri çerçevesinde ortak paydada buluşmak, kendisi için büyük bir pazar olan Avrupa’ya açılmak, Avrupa’da yaşayan Türklerin daha hızlı entegrasyonunu sağlayabilmek için birliğe üye olma girişimlerini sürdürmektedir. Dünyanın en büyük ekonomik örgütlenmesi olan AB aynı zamanda gelişmiş teknolojisi, güçlü altyapısı, dünyanın önde gelen şirketlerini bünyesinde barındırması nedeni ile önde gelen örgütlenmelerden birisidir. Türkiye AB’ye üye olarak onun teknolojik alt yapısından, güçlü ekonomisinden, bilgi birikiminden yararlanarak entegrasyon sürecini hızlandırmak istemektedir. Bu sayede zaten varolan ticari işbirliklerini daha da arttıracak, Türk şirketlerinin önünde engel teşkil eden zayıf rekabet gücünü ortadan kaldırarak Avrupa pazarında daha güçlü ve uyumlu bir şekilde hareket etmelerini sağlayacaktır.

2.5. Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA)

İleri seviye entegrasyon örneklerinden birisi olan Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA), ABD, Kanada ve Meksika arasında ticarete tarifelerin kaldırılması, tarife dışı engellerin azaltılması ve hizmetler ticaretinin liberalleştirilmesi hususlarını öngörmektedir. Üç ülke arasında ticaret ve yatırım ilişkilerinin liberalize edildiği NAFTA, ticaretin serbestleşmesi, ileri seviye entegrasyonu ve standartlaşmayı hedeflemektedir.

Üç ülke arasında entegrasyonun sağlanmasıyla ticari ve ekonomik büyümeyi arttırmak NAFTA sayesinde gerçekleşmiştir. Bölgesel bütünleşme hareketi olan NAFTA, bölge ülkelerini uluslararası pazarda rekabet gücünü arttırmış ve Çin ve Avrupa Birliği ile daha iyi rekabet etmelerini sağlamıştır. NAFTA, gayri safi yurtiçi hasıla cinsinden (20 trilyon dolar) dünyanın en büyük serbest ticaret bölgesi olmuştur. anlaşmaya taraf 3 ülkede de yatırımlar artmış ve ticaret 3 katına çıkmıştır. Tabii hepsinden daha önemlisi ise 3 ülkenin küresel pazardaki rekabet gücü artmıştır (AMADEO, 2019)

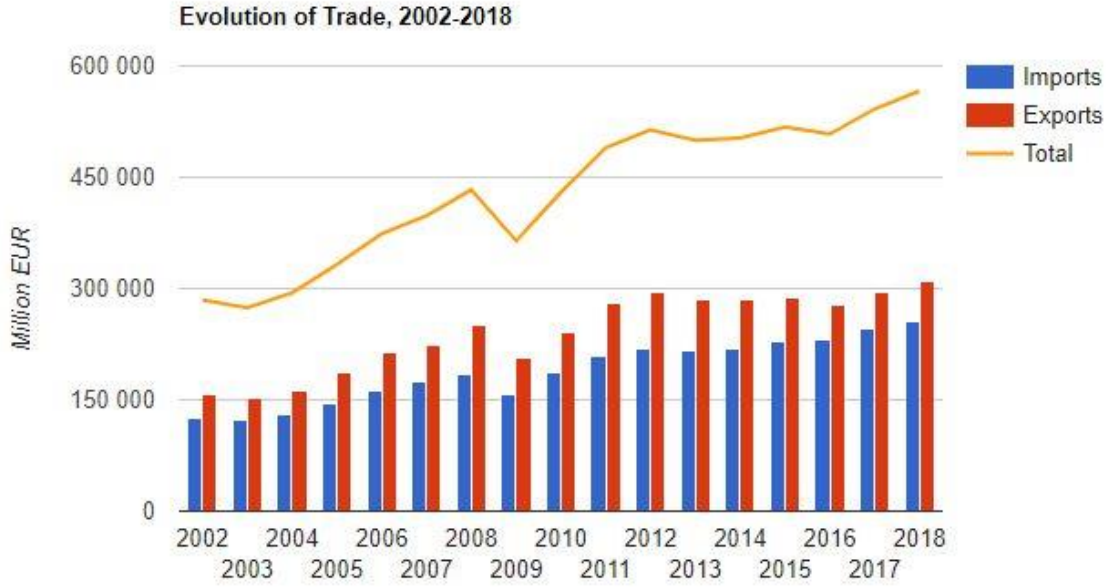
NAFTA, günümüzde yenilenerek USMCA (ABD-Meksika-Kanada Anlaşması) adını almıştır. Başkan Trump'ın "tarihin en kötü ticaret anlaşmalarından biri" olarak tanımladığı ve eleştirdiği NAFTA 3 ülke arasında yapılan yeni anlaşma ile USMCA olarak anılmaktadır. USMCA ile NAFTA'nın ortaya çıkardığı bazı haksız durumlar ortadan kalkmış ve taraflar daha eşit şartlarda ticaret yapmaya başlamışlardır.

2.6. Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA)

Bir diğer ekonomik entegrasyon örneği ise Avrupa'da ortaya çıkmıştır. Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA) olarak karşımıza çıkan bu örgütlenme, küresel ekonomi için hayati öneme sahip birkaç sektörde rekabet içinde olan ve rekabet edebilirlik, kişi başına servet yaratma, yaşam beklentisi ve yaşam kalitesi konularında dünyanın en iyileri arasında yer İzlanda, Lihtenştayn, Norveç ve İsviçre tarafından 1960 yılında kurulmuştur (efta.int, 17.08.2019)

EFTA, dört üye devletinin (İzlanda, Lihtenştayn, Norveç ve İsviçre'nin) ve dünyanın dört bir yanındaki ticaret ortaklarının yararına ücretsiz ticaret ve ekonomik entegrasyonun teşviki için kurulan hükümetler arası bir kuruluştur. EFTA

kuruluşundan günümüze kadar hem üye ülkeler arasında hem de diğer bölgelerle yapılan ticaretini artırarak devam ettirmiştir. Aşağıdaki grafikte bu durum açık bir şekilde gözükmektedir.

Şekil 1: 2002-2018 yılları arasındaki EFTA'nın Dünya Ticaretindeki Gelişimi
<http://trade.efta.int/#/country-graph/EFTA/WORLD/2018/HS2> (Erişim: 18.08.2019)

EFTA kurulduğu yıldan beri (1990'ların başı), tüm dünyada kapsamlı bir sözleşmeli serbest ticaret ilişkileri ağı kurmuştur. Üye Devletler'in ekonomik çıkarlarını korumak, Avrupa ve bölgeler arası entegrasyon sürecini desteklemek ve pekiştirmek, ticaret ve yatırımı serbestleştirmek için dünya çapındaki çabalara katkıda bulunmak, EFTA'nın üçüncü ülke politikasının hedefidir (efta.int) . Bu bağlamda Türkiye'yle de EFTA-Türkiye Serbest Ticaret ve İşbirliği Anlaşması 10 Aralık 1991'de Cenevre'de imzalanmıştır (<https://www.ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/serbest-ticaret-anlasmalari/yururlukte-bulunan-stalar/efta>, Erişim: 17.08.2019)

Türkiye ile EFTA arasında yapılan bu anlaşmanın 4 temel amacı bulunmaktadır. Bunlar ilgili anlaşmanın 1. maddesi olan amaçlar kısmında da belirtildiği gibi sırası ile şu şekildedir (ticaret.gov.tr);

1. Karşılıklı ticaretin genişletilmesi yoluyla EFTA Devletleri ile Türkiye arasındaki ekonomik ilişkilerin ahenkli şekilde gelişmesini teşvik etmek;

2. EFTA Devletleri ile Türkiye arasındaki ticaret için dürüst rekabet koşullarını sağlamak;

3. Bu yolla, ticaretteki engellerin kaldırılması suretiyle, dünya ticaretinin ahenkli gelişmesi ve genişlemesine katkıda bulunmak;

4. EFTA Devletleri ile Türkiye arasındaki işbirliğini arttırmak,

Görüldüğü gibi EFTA hem üye ülkeleri arasında hem de diğer ortakları ile ikili anlaşmalar yaparak ekonomik entegrasyonu hızlı bir şekilde sağlamaya çalışmaktadır. Bu şekilde ticaretin önündeki standart dışı her uygulamayı bertaraf ederek ekonomik ilişkilerin ahenkli şekilde gelişmesini teşvik etmeye çalışmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE ODALAR VE BORSALAR BİRLİĞİ (TOBB)

1. TOBB’NİN TARİHÇESİ

1900’lü yılların başlarından itibaren batılılaşma hareketleri doğrultusunda öne çıkan batı kurumlarının taklit edilmesi TOBB’nin kuruluş aşamasının başı olarak kabul edilmektedir. Batının kurum ve kuruluşlarının örnek alınması ile başlayan bu süreçte 16 Ağustos 1909 tarihinde kabul edilen Cemiyetler Kanunu kabul edilmiş ve dernekler meşruiyet kazanmıştır. Modernleşme faaliyetleri kapsamında atılan bu adım sonrası 28 Haziran 1938 tarihinde Cemiyetler Kanunu revize edilerek yeniden yürürlüğe girmiştir (YILDIRIM, 2018, s.115).

2 Mayıs 1925 tarih ve 655 sayılı Ticaret ve sanayi Odaları Kanunu ile tüm esnaf, zanaatkâr ve tacirlere Ticaret ve Sanayi Odası bünyesinde faaliyet gösteren Ticaret Siciline kayıt olma zorunluluğu getirilmiştir. Diğer taraftan bu yasal düzenleme esnaflara örgütlenme zorunluluğuna getirmiştir. 1943 yılında yeni bir düzenlemeye gidilmiş ve 4355 sayılı kanunla Ticaret ve Sanayi Odaları, Esnaf Odaları ve Ticaret Borsaları Kanunları ile ticaret ve esnaf odaları özel ve kamu hukukunun alanına dahil edilmişlerdir. Tacir, esnaf ve sanayiciler için yeni meslek örgütlenmeleri kurulma amaçlanmıştır. Bu amaçla ayrı meslek kollarında faaliyet gösteren esnaf cemiyetleri kaldırılmış ve yerine tüm esnaf ve meslekleri içerisine alan Esnaf Odaları kurulmuştur (YILDIRIM, 2018, s.115). Ayrı ayrı oluşturulan Ticaret ve Sanayi Odaları, Esnaf

Odaları, Ticaret Borsaları gibi tüm meslek kuruluşlarının aynı çatı altında toplanması kararlaştırılmış ve böylece TOBB'nin kurulması için harekete geçilmiştir.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile odalar ve borsalar, 15/3/1950 tarihli ve 7457 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 5590 sayılı Kanun ile kurulmuştur. Yeni düzenlemeler getiren ve 1/6/2004 tarihinde yürürlüğe giren 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu ile 5590 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmıştır (tobb.org.tr).

Kısaca TOBB da denilmekte olan Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, özel sektörün ülkemizdeki temsilcisi konumundadır. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ayrı olarak bir tüzel kişiliğe sahiptir. Ticaret odaları, sanayi odaları, deniz ticaret odası ticaret borsası ve ticaret ve sanayi odalarının üst kuruluşu olan TOBB, Türkiye genelinde 81 il, 160 ilçede 360 oda ile hizmet vermektedir (tobb.org.tr).

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, belirli amaçlar doğrultusunda kurulmuştur. Türkiye'de bulunan borsa ve odalar arasında iş birliği ve dayanışma halinin sağlanması ve sürdürülmesinin sağlanması, oda ve borsaların dürüstlük ve güven çerçevesinde halkla iletişiminin sağlanması, ülke ekonomisinin gelişmesi, ülkenin kalkınması, özellikle oda ve borsalarda meslek ahlakının yaygınlaştırılması ve disiplinin alışkanlık haline getirilmesi; TOBB'un kuruluş amaçları içerisinde yer almaktadır (tobb.org.tr, 2018).

2. TOBB'İN GÖREVLERİ

TOBB, ulusal ve uluslararası koordinasyon ve yardımlaşmaya yardımcı olarak, işletmelerin ve ülkemizin küresel düzeyde daha başarılı olmasına hizmet etmektedir. Bu koordinasyon, teşviklere ve iş birliklerine açık bir ortam yaratılması açısından şarttır ve iş birliğinin yerli kurumlar, özel ve tüzel kişiler arasında yapılması, kuşkusuz milli başarı anlamına gelecektir.

Bu bağlamda TOBB, pazarlarda müşterilerin korunması, haklarının gözetilmesini sağlamak ve üreticiler arasındaki rekabet ortamının dozunu ayarlamak, bu konuda gerekli tedbirleri almak, ilgili bakanlık tarafından verilen görevleri yerine getirmek, Oda ve borsaların üyeleri arasında çıkmış anlaşmazlıklara çözüm üretmek ya da çözüm üretecek yapıyı oluşturmak ile Odaları ve borsaları güçlendirecek ve

aralarında işbirliği ile uyumlu çalışma, gelişme imkânları sağlayacak karar ve tedbirleri almak ve gerekli teşkilâtı kurmak; Türkiye sektör meclisi adı altında istişarî nitelikte üst kurullar oluşturmak; oda ve borsaların kanunî amaç ve görevlerini yerine getirmelerini sağlamak üzere, fikrî yardımda bulunmak; gerektiğinde oda ve borsaların çalışma ve işlemlerinin mevzuat esasları içinde yürütülmesini sağlamak amacıyla ilgili oda veya borsanın talebi üzerine gerekli incelemeleri yapmak ve önerilerde bulunmak görevlerini yerine getirmektedir.

TOBB'nin görevleri ilgili kanunda da açık bir şekilde yer almaktadır. Türkiye Odalar Ve Borsalar Birliği İle Odalar Ve Borsalar Kanunu'nda TOBB'nin görevleri aşağıdaki gibi sıralanmıştır <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.aspx?MevzuatKod=1.5.5174&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=&Tur=1&Tertip=5&No=5174>, (Erişim: 17.08.2019);

1. Meslek ahlâkını, disiplini ve dayanışmayı korumak ve geliştirmek, ticaret ve sanayinin kamu yararına uygun olarak gelişmesine çalışmak.

2. Ticaret ve sanayiye ilgilendiren bilgi ve haberleri derleyerek ilgililere ulaştırmak, ilgili kanunlar çerçevesinde resmî makamlarca istenecek bilgileri vermek ve özellikle üyelerinin mesleklerini icrada ihtiyaç duyabilecekleri her çeşit bilgiyi, başvuruları durumunda kendilerine vermek veya bunların elde edilmesini kolaylaştırmak, elektronik ticaret ve internet ağları konusunda üyelerine yol gösterecek girişimlerde bulunmak, bu konularda gerekli alt yapıyı kurmak ve işletmek.

3. Ticaret ve sanayiye ait her türlü incelemeleri yapmak, bölgeleri içindeki iktisadî, ticarî ve sınaî faaliyetlere ait endeks ve istatistikleri tutmak, başlıca maddelerin piyasa fiyatlarını takip ve kaydetmek ve bunları uygun vasıtalarla yaymak.

4. 26 ncı maddedeki belgeleri düzenlemek ve onaylamak.

5. Meslek faaliyetlerine ait konularda resmî makamlara teklif, dilek ve başvurularda bulunmak; üyelerinin tamamının veya bir kesiminin meslekî menfaati olduğu takdirde meclis kararı ile bu üyeleri adına veya kendi adına dava açmak.

6. Çalışma alanları içindeki ticarî ve sınaî örf, adet ve teamülleri tespit etmek, Bakanlığın onayına sunmak ve ilân etmek.

7. Üyeleri tarafından uyulması zorunlu meslekî karar almak.
8. Yurt içi ve yurt dışı fuar ve sergilere katılmak.
9. Gerektiğinde 507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Kanununun 125 inci maddesinde sayılan mal ve hizmetlerin azamî fiyat tarifelerini, kendi üyeleri için, Bakanlıkça çıkarılacak yönetmeliğe uygun olarak tespit etmek ve onaylamak.
10. Deniz ticaretinin kamu yararına, millî ulaştırma ve deniz ticareti politikasına uygun şekilde gelişmesine çalışmak.
11. Millî ve milletlerarası deniz ticaretine ait incelemeler yapmak ve bu konudaki bilgileri sağlamak, Türkiye limanları arası ve yurt dışı navlun, acente komisyonu ve ücretleri ile liman masrafları gibi bilgileri toplamak ve bunları mümkün olan vasıtalarla en seri şekilde yaymak, dünya deniz ticaretindeki en son gelişmeleri izlemek, istatistikler tutmak ve bunları ilgililere duyurmak.
12. Deniz ticaretine ait ticarî örf, teamül ve uygulamaları tespit ve ilân etmek, navlun anlaşmaları, konişmento ve benzeri evraka ait tip formları hazırlamak.
13. Yabancı gemi sahip ve donatanları ile denizcilikle ilgili müesseselere Türkiye limanlarının imkânları, çalışma şekilleri, tarifeleri ve liman masrafları hakkında bilgi vermek ve onlardan benzeri bilgileri sağlamak.
14. Deniz ticareti ile ilgili milletlerarası kuruluşlara üye olmak ve delege bulundurmak.
15. İlgililerin talebi üzerine deniz ticareti ile ilgili ihtilaflarda hakemlik yapmak.
16. Deniz acenteliği hizmet ücret tarifelerini hazırlamak ve Bakanlığın onayına sunmak.
17. Sair mevzuatın verdiği görevlerle, ilgili kanunlar çerçevesinde Birlik ve Bakanlıkça verilecek görevleri yapmak.
18. Birliğin belirlediği standartlara göre üye kayıtlarını tutmak ve üyelik aidatlarına ilişkin belgeleri saklamak ve bunları Birliğe talep halinde bildirmek.

19. Mevzuatla bakanlıklara veya diğerk kamu kurum ve kuruluşlarına verilen işlerin, bu Kanunda belirtilen kuruluş amaçları ve görev alanı çerçevesinde odalara tevdi halinde bu işleri yürütmek.

20. Üyelerinin ihtiyacı olan belgeleri vermek ve bunlara ilişkin gerekli hizmetleri yapmak.

21. Yurt içi fuarlar konusunda yapılacak müracaatları değerlendirip Birliğe teklifte bulunmak.

22. Üyeleri hakkındaki tüketici şikâyetlerini incelemek ve kuruluş amaçları doğrultusunda diğerk faaliyetlerde bulunmak.

23. Ticaret ve sanayi odalarınca, odalar ayrı olan illerde ise sanayi odalarınca sanayiciler için kapasite raporları düzenlemek.

Odalar, bunlardan başka mevzuat hükümleri çerçevesinde;

1) Ticaret mallarının niteliklerinin belirlenmesine yönelik lâboratuvarlar kurmak veya bunlara iştirak etmek, uluslararası kalibrasyon, test ölçme lâboratuvarı kurmak veya iştirak etmek, belgelendirme hizmetleri sunmak,

2) Milli Eğitim Bakanlığının izin ve denetiminde ticaret, denizcilik ve sanayi ile ilgili kursları açmak, açılan kurslara yardımda bulunmak, yurt içinde ve dışında ihtiyaç duyulan alanlar için öğrenci okutmak ve stajyer bulundurmak; meslekî ve teknik eğitim ve öğretimi geliştirme ve yönlendirme çalışmaları yapmak, kendi üyelerinin işyerleriyle sınırlı olmak üzere, 3308 sayılı Meslekî Eğitim Kanunu kapsamına alınmamış meslek dallarında bu uygulamaya ilişkin belgeleri düzenlemek,

3) İlgililerin talebi halinde, ticarî ve sınaî ihtilaflarda hakem olmak, tahkim kurulları oluşturmak,

4) Açılmış veya açılacak olan sergiler, panayırlar, umumi mağazalar, depolar, müzeler ve kütüphanelere katılmak,

5) Yetkili bakanlıkça uygun görülen alanlarda sanayi siteleri, endüstri bölgeleri, organize sanayi bölgeleri, teknoloji geliştirme bölgeleri, teknoparklar, teknoloji merkezleri kurmak ve yönetmek; 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu çerçevesinde

serbest bölge kurucu ve işleticisi veya işleticisi olmak, antrepo işletmek ve fuar alanları, kongre merkezleri ile ticaret merkezleri kurmak, işletmek veya kurulmuş olanlara iştirak etmek gibi görevleri de yaparlar.

Bilindiği üzere bilgi, 21.yüzyılın en değerli kaynağıdır ve bilgiyi elinde bulunduran ülke, sektör ya da kurumlar, rakiplerine karşı doğrudan bir avantaja sahip olmaktadır. TOBB, ulusal ve uluslararası pazara ilişkin bilgileri derleyip, herkes tarafından anlaşılabilir düzeyde, Türk KOBİ'leri ve ilişkili kurumları ile paylaşmaktadır.

Buradaki bilgilere göre, Türkiye'deki odalar tarafından oluşturulan kapasite raporlarını derlemek, incelemek ve onay vermek, hali hazırda var olan borsa ve odaların faaliyet alanlarının azaltılması ya da artırılması gibi işlemleri yapmak, yeni oda ya da borsa kurulması halinde, kanun dahilinde temin edilecek ücretleri yönetmek, yurt dışında yayımlanan belgeleri incelemek ve Türkiye ile alakalı olanları düzenleyip halka sunmak; dünya genelinde ticaret ve sanayi alanında büyümenin kaydedilebilmesi için araştırmalar yapmak, dünya genelindeki yapıların görüşmelerinde ticaret ve sanayi sektörlerinin haklarını korumak bilgi akışını sağlamak açısından en değerli faaliyetleri arasındadır.

Teknopark, organize sanayi bölgesi, teknoloji geliştirme bölgeleri gibi alanların kurulmasına yönelik teşvikler sağlamak, kurulu olanlara katılmak TOBB'un sanayiye destekleyen en önemli görevleridir. Ayrıca, kanun çerçevesinde Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'ni çıkarmak, yatırımla alakalı teşviklerde, konuyu ve konumu netleştirmek, ticaret ve sanayi ile ilgili alanlarda gerçekleştirilecek faaliyetlerin önünü açmak, bu sektörlerle ek olarak hizmet, tarım, turizm sektörlerinin envanterinin çıkarılmasını sağlamak, işletmelerle ilgili istatistikî raporlar hazırlamak ve bunları yayınlamak, elektronik ticaretin büyümesine ilişkin çalışmalar yapmak da sayılabilecek önemli görevlerdir.

TOBB genel olarak ülkenin ticari faaliyetlerinin gelişimini ve modernleşmesini hedef alan ve kuruluşlara rehberlik görevini de üstlenen bir kuruluştur. Tüm faaliyetlerinin uluslararası rekabette ülkemizi destekleyecek ve avantaj sağlayacak faaliyetler olduğunu söylemek kesinlikle yanlış olmayacaktır. Fakat aşağıda maddelendirilen faaliyetler, doğrudan uluslararası ticareti etkilemektedir:

1. Bakanlık tarafından verilen görevleri yerine getirmek, Türkiye ekonomisinin gelişmesine yönelik faaliyetlerde bulunmak. Resmi makamlara, ithalat ve ihracat, rekabet, vergi gibi konularda fikir beyan etmek, ilgili toplantılara katılım sağlamak.
2. Büyük olmayan işletmeleri teşvik etmek, borsaları güçlendirmek ve ülke dışındaki borsalarla iletişimini sağlamak,
3. Uluslararası anlaşmalar gereği, elektronik ortam dahil TIR ve ATA karneleri, menşe şahadetnameleri, dolaşım belge ve sertifikalarının basımı, dağıtımı ve uygulamalarına ilişkin hizmetler ile EAN -UCC çizgi kod sistemine ilişkin çalışmaları yürütmek.
4. Ülke içi ve dışında oluşabilecek ticari problemlerin çözümüyle ilgilenecek tahkim kurumlarını ve dikkate alınacak şartları düzenlemek.
5. Ülke dışından getirilen ürünlerin ücretleri konusunda ortaya bir sorun çıkması durumunda bu sorunla ilgilenmek, ürünleri isteyen kuruma gerekli bilgiyi vermek.
6. Türkiye'deki özel sektörün ekonomik alandaki politikalarını belirlemek ve yurt dışı ile gerekli görüşmelerin devamlılığını sağlamak
7. Toplumsal ve ekonomik problemler ile ilgili faaliyetler organize etmek ve bu tür etkinliklere yönelik teşvikler sağlamak, maddi anlamda yardımcı olmak, uluslararası arenalarda etkinlikler düzenlemek ve bu etkinliklere katılım sağlamak, yapılan başvuruları incelemek ve bir sonuca ulaştırmak, yurtiçinde gerçekleşecek fuar ve kongre gibi etkinliklere yönelik yönetim belgesini ilgili fuar işletmelerine devretmek, ekonomik alanda işbirliği sağlamaya yönelik komiteler kurmak.
8. Milletlerarası Ticaret Odası Türkiye Milli Komitesini düzenlemek ve etkinliklerini yönetmek.
9. Diğer ülkelerde bulunan Türk ticaret işlemlerine gereken desteği sağlamak, sürekli iletişim halinde olmak.

10. Türkiye hakkında düzenlenmiş iktisadi belgeleri oluşturmak ve oluşturulan belgeleri derlemek, değerlendirmek; konseylerde Türkiye'nin ticaret ve sanayi alanında hizmet veren halkın temsilcisi olmak.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, kanunda yazan amaç ve görevler dahilinde çalışmalar yapmakta, mevzuatla bakanlıklara ya da kamu kuruluşlarına devredilecek vazifeleri de tamamlamaktadır.

3. KÜRESEL TİCARETE İLİŞKİN POLİTİKALAR

3.1. TOBB'nin Akreditasyon Politikası

3.1.1. Akreditasyonun Tanımı

Akreditasyon, kişi ve kurumların verdikleri hizmetlerin ve sattıkları malların belirli standartlar çerçevesinde olduğunun en önemli göstergelerinden biridir. Sözlük anlamı “denklik” olan bu terim (TDK, 2019), küresel düzeydeki kalite eşitliğini ifade etmektedir.

Akreditasyon belgeleri ile satışı hedeflenen ürünün, ne koşullarda ortaya çıkarıldığından başlayarak, tüm ticari süreci için kalite standartlarının oluşturulduğu mesajı verilmektedir. TOBB'nin akreditasyon standardı bizzat birlik tarafından oluşturulmuştur. TOBB Akreditasyon Standardı akredite Ticaret Oda ve Borsalarının performansını değerlendirmek ve iyileştirmek için tasarlanmıştır. Akreditasyon iki temel üzerine kurulmuştur. Temel Yeterlilik ve Temel Hizmetler şeklinde iki ana çerçeve üzerinde yürütülen akreditasyon süreci, Oda ve Borsaların üyelerine sunması gereken belli başlı hizmetlere sahip olup olmadıklarını tespit etmektedir (TOBB, 2016: s.3).

Temel Yeterlilikler olarak karşımıza çıkan kısımda Oda ve Borsaların; Yönetim ve Oda/Borsa Mevzuatı, Mali Yönetim, İnsan Kaynakları Yönetimi, İş Planlaması ve Yönetimi, Haberleşme ve Yayınlar, Bilgi ve İletişim Teknolojileri Kullanımı, Üye İlişkileri ve Kalite Yönetimi konularında temel standartlara sahip olmaları beklenmektedir. Temel Hizmetler kısmında ise Oda/Borsaların 6 alanda gerekli donanımına sahip olmaları gerekmektedir. Bunlar; İletişim Ağı, Politika ve Temsil, Bilgi-Danışmanlık ve Destek, İş Geliştirme ve Eğitim, Uluslararası Ticaret ve Borsacılık Faaliyetleridir (TOBB, 2016).

3.1.2. Akreditasyonun Amaçları

1) Oda/Borsalar Arasında Standardı Sağlamak:

TOBB'un akreditasyon sistematüğinde temel amaç odaların ve borsaların akreditasyon sistemine entegre edilerek onların ortak değer paydasında buluşmasıdır. Çünkü odalar ve borsalar, ülke pazarındaki ve yurt dışındaki pazarlardaki tüm ticari birimler ile ilişkilidir. Akreditasyon dendiğinde ilk akla gelen "belirli standartlar" olduğu için bu sistem öncelikle Türk oda ve borsalarına belli standartları yerleştirmeyi amaç edinmektedir. Küresel ölçekte rekabet edebilir bir konumda olmak için dünya çapında hizmet veren diğer oda/borsaların sahip olduğu standartlara sahip olmak büyük önem arz etmektedir. Ulusal çapta hizmet veren Oda/Borsaların bile kendi aralarında büyük farklılıklara sahip oldukları bilinmektedir. Örneğin büyük bir oda ile başka bir ilçede hizmet veren daha küçük bir odanın aynı standartlarda olmadıkları bilinmektedir. Akreditasyon öncelikle ulusal anlamda bu farkları ortadan kaldırarak Türk Oda/Borsalarını dünyadaki diğer örnekleri ile eş değer konuma getirmeye çalışmaktadır. Bu amaç doğrultusunda şirket kuruluşlarının belli bir standarda getirilmeye çalışılması buna verilecek en iyi örneklerden birisidir. Türkiye'nin her neresinde olunursa olunsun bir şirket kuruluş süreci aynı prosedüre tabi olarak işlemektedir. Şirket kurmak kolaylaştırılmakta yurt dışından gelecek olan yabancı yatırımcıya güven oluşturulmaya çalışılmaktadır. TOBB Başkanı Sayın Rifat HİSARCIKLIOĞLU'nun konu ile yaptığı şu açıklama bunu açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

"...Risk alacak, istihdam sağlayacak ve katma değer sağlayacak girişimcinin iştahını, yüksek maliyetler ve gereksiz prosedürlerle yok etmek istemiyoruz. Bu noktadaki sıkıntıları masaya yatırdık ve önerilerimizi Hükümetimiz ile paylaştık. Başbakan Yardımcımız Recep Akdağ'ın desteği ile belirlenen yol haritası dâhilinde çıkarılan Kanun ile çok önemli bir adım atıldı..."¹

2) Hizmet Kalitesini İyileştirmek:

Oda ve borsaların akreditasyonu ile bunlar tarafından verilen hizmetlerin kaliteleri garanti altına alınmış olmaktadır. Üyelere sunulan hizmetler, odanın işleyişi ve finansal yönetimi gibi her hususta kaliteli uygulamalar örnek alınarak Oda ve Borsaların hizmet kalitesi en üst düzeyde tutulmuş olacak. Örneğin daha önce şirket kuruluşlarında ödenen harçlar bankalara yatırılıyor ve tacirler bu konuda sıkıntılar yaşayabiliyorlardı. TOBB'nin ilgili bakanlıklarla yapmış olduğu görüşmeler sonrası

¹ (<https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=22730&lst=MansetListesi> Erişim: 24.08.2019)

şirket kuruluşlarında alınan harç, ilan ücretleri ve oda hizmet karşılıkları artık oda veznesine ödenmektedir. Bu şekilde şirket kurmak için ilgili odaya gelen tacir tek bir noktadan sorunsuz bir şekilde kuruluş işlemini tamamlayabilmekte bu da Odanın hizmeti kalitesini yükseltmektedir.²

3) Uluslararası Saygınlığı Arttırmak:

Hizmet kalitesinin artması ile ayrıca uluslararası alanda saygınlıkları artacağından, daha kolay küresel satış süreçleri yürütebilecek, antlaşmalara taraf olabileceklerdir.

4) Oda/Borsaları Çekim Merkezi Haline Getirmek:

Dünya çapında hizmet veren diğer oda/borsaların standartları elbette Türk oda/borsalarından çok farklıdır. Örneğin İngiltere’de Ticaret Odalarına kayıt olmak gönüllülük esasına dayalıdır (www.eurofound.europa.eu). Yani bir şirket İngiliz odalarının vermiş oldukları hizmetlerden yararlanmak için gönüllü olarak üye olur ve aidat öder. Türkiye’de ise tam tersi olarak zorunlu üyelik bulunmaktadır. Kurulan her şirket ya da firma Ticaret Odalarına kayıt(üye) olmak zorundadır. TOBB akreditasyon sisteminin beklide en önemli amacı oda/borsaları çekim merkezleri haline getirip şirket ve firmaların gönüllü olarak üyeliklerini sağlamaktır.

5) Kesintisiz ve Sürekli Olan Bir Gelişim Modelini Sağlamak:

TOBB’un Odalar ve Borsalar ağını etkin ve verimli kılma isteği ve vizyonuna paralel olarak, 2002 yılında başlatılan akreditasyon politikaları, üç seviyeden oluşan bir sisteme sahiptir. Bu seviyelerin konulmasının en önemli amacı, oda/borsaları süreklilik esasına dayalı olarak gelişmeye itmektir. Akredite olan bir oda her yıl kendisini değerlendirecek ve her üç yılda bir bağımsız bir kuruluş tarafından denetlenecektir. Bu da oda/borsanın kesintisiz ve sürekli gelişimini sağlayacaktır.

Sonuç olarak oda/borsanın başarısı kaliteyi, kalite güveni, güven ise rekabet edebilirliği beraberinde getirecektir. TOBB, iş dünyasının başarılı olmasının temelinde oda ve borsaların başarılı hizmetlerinin yattığını düşünmektedir. Oda/borsaların rehberlik edici faaliyetlerinin belirli standartlara kavuşması halinde, iş dünyasında da

² <https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=22730&lst=MansetListesi> Erişim: 24.08.2019

her sektörde belirli standartlara ulaşmak mümkün olacak ve bunun doğal bir sonucu olarak uluslararası satış ve iş birliği başarısı ortaya çıkacaktır. Bununla birlikte oda/borsaların akredite olması, her birinin kendi bünyesindeki yapılarını kurumsallaştırması ve üyelerinin çıkarlarını maksimum düzeyde gözetmesi teminatı anlamına gelmektedir. Bu durum bir güven ortamı oluşturacağından iç ve dış pazardaki tüm mal ve hizmet üreticilerinin, geleceğe yönelik daha emin adımlar atacağı şüphesizdir. Pazarda faaliyet gösteren ekonomik birimlerin dengeli şekilde geliştirilmesi, hem yatırımcı hem de müşteriler için pazarı ilgi odağı haline getirecek; uluslararası ticari faaliyetler de hız kazanacaktır (Vardar ve ark., 2010: 12).

6) Yerel Kalkınmayı Sağlamak:

TOBB'un 2015 yılında başlattığı "81 İle 81 Akademik Danışman" projesi yıldan yıla gelişerek devam etmiştir. Bu proje ile yerel ve bölgesel anlamda akılcı ve doğru politikaların oluşturulması ve finansal hedeflere ulaşmak için hem yerel kalkınmanın sağlıklı bir biçimde planlanması hem de iş dünyasının talep ve ihtiyaçlarının yakından takip edilmesi hedeflenmiştir. Bu projede öncelikli hedef Yerel Kalkınmanın sağlanması olmuştur. Bu ilk adım sonrasında ise güçlenen şehirlerin küresel rekabetteki güçlerinin artırılması hedeflenmiştir.

Akademik Personel projesinin en önemli yapı taşları; yerel kalkınma, küresel rekabet ve Oda ve Borsaların kurumsal kapasite ve yerel veri üretim kapasitelerinin artırılmasıdır. Hem yerel kalkınmayı gerçekleştirmek hem de üniversite-iş dünyası işbirliğini geliştirmek amacıyla hayata geçirilen 81 ile 81 akademik danışman projesi ile 81 il ve 160 ilçedeki oda ve borsaların yerelde veri ve bilgi üreterek şehir ve bölge stratejisi oluşturma kapasitelerinin de geliştirilmesi hedeflenmektedir. Konu ile ilgili açıklamalarda bulunan M. Rifat Hisarcıklıoğlu 2015 yılında yaptığı açıklamada şunları söylemiştir;

"...Dünyanın yeni markaları artık ülkeler değil, şehirler. Rakamlar da bunu çok net ortaya koyuyor. 1950'de dünya genelinde nüfusu 1 milyonun üzerine olan şehir sayısı 77 idi. Bugün 436'ya çıktı. Bu şehirlerde ise toplamda 179 milyonun insan yaşıyordu, şimdi 1,4 milyar insan yaşıyor. Şehirlerin son 60 yılda ne kadar hızlı büyüdüğünü görüyorsunuz. Ama önümüzdeki yıllarda bu büyüme artarak devam edecek. 2025'e geldiğimizde nüfusu 1 milyonun üzerinde olan şehir sayısı 616'ya çıkacak. Bu şehirlerin toplam nüfusu ise 2,1 milyara yaklaşacak. Müthiş bir rekabet. Geride kalan şehir kaybedecek. Kendini gösterenler yarının yıldız şehirleri olacak..."³

³ <https://tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=20017&lst=MansetListesi> Erişim: 24.08.2019

3.1.3. Akreditasyonun İlkeleri

Genel anlamda akreditasyon süreci anlık bir durum değildir. Sürekli kendisini yenileyen ve çağa ayak uyduran bir süreci ifade eder. Tobb'nin akreditasyon süreci de aynı mantık çerçevesinde ilerler. Akreditasyon sürecine dahil olan bir oda/borsa her yıl düzenli periyotlarda kendisini değerlendirmeye tabi tutarlar. Diğer taraftan her üç yılda bir de bağımsız bir denetçi kuruluş tarafından denetlenirler. Bu anlamda akreditasyon sürecinin kesintisiz ve kendisini geliştirmeye yönelik bir yapıda olması için bazı temen ilkeler üzerine oturması gerekmektedir.

Bu ilkeler TOBB'nin Akreditasyon süreci kılavuzunda açık bir şekilde ifade edilmiştir. Akreditasyon aşağıdaki ilkeler üzerine kurulmuş olup, bu ilkelere dayalı olarak devam ettirilmesi gerekmektedir (TOBB, 2016: s. 4):

1. Kalitenin geliştirilmesi için açık bir yol bulunmalıdır.
2. Akreditasyon Standardının profesyonel ve geniş bir iş çevresi tarafından tanınan ve kullanılmakta olan kalite sistemleriyle bağlantılı bir metodolojisi olmalıdır.
3. Kriterler basit, anlaşılır ve oda ve borsaların ana faaliyet konularıyla ilgili olmalıdır.
4. Kriterler mümkün mertebe girdiler bakımından değil, çıktılar bakımından ifade edilmelidir.
5. Akreditasyon Standardı ileriye yönelik olmalı ve oda ve borsaların geleceğe uygun en iyi uygulamayı gerçekleştiren oda ve borsalar olduklarını ortaya koymalıdır.
6. Zaman içinde kriterlerin değiştirilebilmesine olanak sağlamalıdır.
7. Akreditasyon Standardı bürokrasiden uzak, kalitenin ve hizmetin değerinin tam olarak ortaya konduğu bir yapıda olmalıdır.
8. Akreditasyon Standardı oda ve borsaların üyelerine vermeyi amaçladığı hizmetlerin kalitesinin yükseltilmesinde kolaylaştırıcı bir rol oynamalıdır.
9. Değerlendirmeye mümkün mertebe tarafsız boyutlar dâhil edilmelidir. Ancak, kapsamlı bir değerlendirme sağlamak için Standardın işleyişi ve paydaş grup düşüncelerini de hesaba katarak öznel ve nesnel bir karışımı içeren değerlendirme kullanılmalıdır.

10. Güçlü ve etkili kontrol mekanizmaları sağlanmalı ve denetimler yetkin personelce gerçekleştirilmelidir.

11. Akreditasyon Standardı Yerel Kalkınmaya öncülük etmelidir.

3.1.4. Akreditasyonun Yararları

TOBB, akreditasyon çalışmalarını Avrupa Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği (EUROCHAMBRES) ve İngiltere Ticaret Odası (British Chamber of Commerce) ile işbirliği yaparak sürdürmektedir. Bununla birlikte Birlik(TOBB), özellikle Almanya'nın en başarılı akreditasyon politikalarını incelemiş ve uyarlamalar gerçekleştirmiştir. 2005 yılına dek yalnızca odalar konusunda akreditasyon çalışmaları yürütülmüş olsa da, 2008'de buna borsalar da dahil edilerek tüm ticari birimlerin daha kaliteli çalışması hedeflenmiştir. Akreditasyon Sistemi ile Oda/Borsalarda kalite bilincinin oluşturulması ve toplam kalite yönetimi uygulamalarının geliştirilmesi amaçlarının yanı sıra Türk Oda/Borsa Sistemi ile Avrupa ve Dünya Oda/Borsa sistemleri arasında uyum sağlanması amaçlanmıştır. Kuşkusuz bunun en önemli sonucu, uluslararası ticari faaliyetlerde para konusundaki anlaşmazlıkların ve kayıpların ortadan kaldırılması ve daha verimli ithalat ve ihracat süreçlerine zemin hazırlanmasıdır (TOBB, 2017: 18).

Akreditasyon sistemi, Oda/Borsaları dünya standartlarında bir oda ve borsaya dönüştürmek ve akredite olan Oda/Borsaların ise performansını değerlendirmek ve iyileştirmek için tasarlanmıştır. Akredite edilmiş her Oda/Borsa, titiz ve sürekli güncellenen kalite standartlarında hizmet verdiğinin garantisini vermektedir. Bu aynı zamanda hem ulusal hem de küresel ölçekte iş ortaklarına, paydaşlara güven vermektedir. Akredite olan her oda/borsa aynı zamanda belli yararlar sağlayacak ve hem ülke içerisinde hem de yurtdışında birçok kazanım elde edecektir.

Akreditasyon, iyi uygulamaların belirlenmesine ve desteklenmesine yardımcı olurken, akredite Ticaret Odalarının yürüttüğü kalite standartlarını tanımlar. TOBB akreditasyon standartları, akredite Odalara, aynı düzeyde iş desteği sağlamayan diğer ticari üyelik organizasyonlarından ayıran, işletmelere sunulan yüksek kaliteli ve çeşitli hizmetlerin güvencesini sağlar. TOBB'nin akreditasyon sisteminde Akredite Oda/Borsalar aşağıdakilerden yararlanacaklardır (TOBB, 2016: s. 6):

1. Kalitesi teminat altında olan Oda ve Borsaların bölgesel ve ulusal ağı bir parçası olarak elde edecekleri güç ve profil.

2. Finans fırsatları, bilişim, iletişim ağı kurma ve kişisel gelişim için uluslararası oda/borsalar ağının bir parçası olma.

3. Yapılandırılmış, etkin bir danışmanlık ve iletişim süreci vasıtasıyla üye görüşlerinin bölgesel ve ulusal düzeyde karar alıcılara ulaştırılacağından emin olma.

4. İş performansını ve verimliliğini artırmak için tüm ağ içindeki oda/borsalarda iyi uygulamaların paylaşılmasına yönelik bir mekanizmanın yer alması.

5. Personelin sürekli mesleki gelişimine yardımcı olacak destek bir yapı.

Bu kazanımların sonucunda üyeler; profesyonel biçimde, yüksek kalitede hizmet sunulmasını temin etmek amacıyla çok sıkı bir denetim sürecinden geçirilen bir dizi ana hizmetlere erişim sağlayabileceklerdir.

3.2. İthalat İhracat Politikaları

Bilindiği üzere TOBB yerel ve uluslararası pazarda önemli bir arabuluculuk ve konsorsiyum oluşturma becerisine sahiptir. Bunu, taraf olduğu anlaşmalar ve sağladığı akreditasyon sistemleri ile gerçekleştirmektedir. Fakat özellikle ihracatın güçlendirilmesi hususunda daha fazla çaba sarf edilmesi gerektiği de açıktır. Bu bağlamda, özellikle yerel ürünlerin unutulmaması ve değer kazanması için çeşitli adımlar atılmıştır. Yerli üretimin artırılması, KOBİ'lerin uluslararası pazara açılma gücüne de destek verdiği için, coğrafi işaretli ürünlerin üretilmesi ve satılması konusunda TOBB işletmecilere önyak olmuştur. Bu işaret Türkiye'ye fikri sınai mülkiyet hakkı kazandırırken hem de ülkenin imajını arttırmaktadır.

Coğrafi işaretlerin diğer sınai mülkiyet haklarından farkı, tek bir üreticiyi korumak yerine, belirli şartlar altında üretim yapan kişileri koruyor olmasıdır. Çünkü coğrafi işaret alansal, yöresel, bölgesel, ülkesel genelliğe, bir anlamda anonimliğe sahip olup, sağladığı hak belli bir kişi veya kişilere bağlanamamaktadır. Bunun anlamı, bir coğrafi işaretli ürünün diğer ülkelerde talep görmesi halinde bunların Türkiye'den ihraç edilmesi zorunluluğudur ve bu durum ülkemizin yurt dışı ticaret yapma hacmine katkı sağlamaktadır.

Uluslararası ticaretin gelişmesi için yalnızca coğrafi bölge mamullerinin desteklenmesi yeterli değildir. Çünkü küresel alandaki rekabet edebilirliğin desteklenmesi için çeşitli kuralların yerine getirildiğine dair farklı belgelerin de var olması şarttır. TOBB, dolaşım ve Menşe belgeleri ile AB başta olmak üzere, diğer ülkeler ile gerçekleştirilen ticari faaliyetlerin aksamadan devam edebilmesi için Türk üretici ve satıcılarına rehberlik etmektedir. Bu sayede hem üretici ve satıcıların sorunsuz şekilde ticaret yapabilmesi hem de ticari faaliyet süreçlerindeki kalite yönetiminin standartlaştırılması (akredite olması) söz konusudur. TOBB tarafından verilen belgeleri şu şekilde sıralamak mümkündür (TOBB, 2017: 24-25):

1. A.TR Dolaşım Belgesi

Avrupa ve Türkiye arasında doğrudan ticarete serbest dolaşımda bulunan sanayi ürünleri ve işlenmiş tarım ürünlerinin Gümrük Birliği çerçevesinde tercihli rejimden yararlanabilmesini sağlamak üzere, ihracatçı ülke tarafından düzenlenen bir belgedir. Bu belgeye sahip olan üretici ve satıcının ürünlerinin AB içerisinde dolaşımı mümkün olduğundan, satış hacmi artmaktadır.

2. EUR.1 Dolaşım Belgesi

Serbest Ticaret Anlaşması imzalayan devletlere mal ihraç edilmesi halinde o malların menşeli olduğunu gösteren bu belge, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) ürünlerinin tercihli rejimden faydalanmasına olanak sağlamaktadır.

3. EUR-MED Dolaşım Belgesi

Pan-Avrupa-Akdeniz Menşe Kümülasyonu (PAAMK) sistemi çerçevesinde kullanılan menşe ispat belgesidir. PAAMK sistemi; AB-EFTA-Türkiye ve bazı Akdeniz ülkelerinin dahil olduğu bir çapraz kümülasyon sistemidir

4. D-8 Menşe İspat Belgesi

İran, Malezya, Nijerya, Türkiye, Endonezya ve Pakistan ticari faaliyetleri esnasında kullanılması gereken belgedir. Bu belge malın menşeyini belli etmektedir ve D-8 üyesi devletler arasında Tercihli Ticaret Anlaşması kapsamında oluşturulmuştur.

5. Özel Menşe Şahadetnamesi (FORM A) Belgesi

Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi (GTS)'nin sağladığı tek taraflı tavizli rejimden yararlanmak üzere, Gelişme Yolundaki Ülkeler veya En Az Gelişmiş Ülkelerden taviz tanıyan ülkelere yapılacak ihracatta kullanılan belgedir.

6. Menşe Şahadetnamesi

Tercihli olmayan menşe kuralları kapsamında, malın menşeyini belirtmektedir.

7. IPA Türk Malı Belgesi

Ürünlerin Türk Malı olduğunu kanıtlayan belgedir.

8. İran Menşe İspat Belgesi

İran ve Türkiye arasında yapılan Tercihli Ticaret Anlaşması gereği iki ülkenin birbirinden mal alabilmesi için kullanılmakta ve malın İran menşeli olduğunu ispatlamaktadır.

9. Malezya Menşe Belgesi

Malezya ve Türkiye arasında serbest ticaret antlaşması mevcuttur ve malın Malezya menşeli olduğunu ispatlamaktadır.

TOBB, yalnızca belgeler ile değil, iyi uluslararası ilişkilerle de ticaretin geliştirilebileceğinin farkında bir kurumdur. Bu sebeple, uluslararası pek çok organda yer almaktadır. Bu bağlantıları, ülkelerin pazarlarındaki fırsatları görmesine olanak tanımaktadır. Böylece ihracatçıların doğru pazarlara yönlendirilmesi de mümkün hale gelmektedir. Dünya Odalar Federasyonu (WCF) Genel Konsey Üyeliği, Avrupa Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği (EUROCHAMBRES) ve İslam Ticaret, Sanayi ve Tarım Odası (ICCIA) Başkan Vekilliği, Asya Pasifik Ticaret ve Sanayi Odaları Konfederasyonu (CACCI) ve Ekonomik İşbirliği Teşkilatı Ticaret ve Sanayi Odası (ECO CCI) Başkan Yardımcılığı, İpek Yolu Uluslararası Ticaret Odası (SRCIC) Onursal Başkanlığı, D-8 Ticaret ve Sanayi Odaları Federasyonu (D-8 FCCI) Dönem Başkanlığı, Türkiye Afrika Odası (TAC) Eş-Başkanlığı, Alman-Türk Ticaret ve Sanayi Odası (AHK), Türk-Alman Ticaret ve Sanayi Odası (TD-IHK) Kuruculuğu, Türk-Amerikan Ticaret ve Sanayi Odası (TACCI)-Kurucu Üyeliği, Balkan Odaları Birliği

(ABC) ve Milletlerarası Ticaret Odası (ICC)Yönetim Kurulu Üyeliği, dahil olduğu uluslararası otoritelerin yalnızca birkaçıdır (TOBB, 2017: 71).

Bunlarla birlikte TOBB'un iştiraklerinden de söz etmek gerekmektedir:

1. Avrupa Birliği Türkiye İş Geliştirme Merkezleri Ağı (ABİGEM)
2. Büyük Anadolu Lojistik Organizasyonlar (BALO)
3. GS1 Türkiye
4. Gümrük ve Turizm İşletmeleri (GTİ)
5. Kredi Garanti Fonu (KGF)

TOBB'un hem gerçekleştirdiği faaliyetler, hem belge verme yetkileri, hem ulusal ve uluslararası iştirakleri ve hem de uluslararası ticari otoritelerdeki yönetim konumu, aslında ithalat ve ihracat konusundaki politikalarını ve vizyonunu gözler önüne sermektedir. Kurum, rekabetin ne kadar güçlü olduğunun farkındadır ve küresel rekabet ortamında Türk üreticilerinin korunması ve ekonomik kalkınmanın sağlanması için kalite standartlarının koşulsuz şekilde yerine getirilmesi konusunda hem rehberlik hem de danışmanlık etmektedir. Bunlarla birlikte uluslararası çevresi, pazarların fırsatlarını ve dinamiklerini görme ve ülkemizdeki Kobi'leri bilgilendirme fırsatı yaratmaktadır. Ancak, fırsatları görmek bunları yakalamak için yeterli değildir. Araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin yürütülmesi, fikri sınai mülkiyetin edinilmesi ve atılımların gerçekleştirilmesi için KOBİ'lerin finansal açıklarının da giderilmesi şarttır. İşte bu noktada TOBB'un iştiraklerinin de içinde bulunduğu teşvik mekanizmaları sisteme dahil edilmiştir.

3.3. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)

Girişimcilerin ve kobilerin güçlerini artırarak gelişmelerini sağlayacak ve ülke ekonomisine katkı sağlayacak konuma getirecek bir işletme olma yolunda destek veren bir kuruluş olan KOSGEB, şeffaflık, dinamizm, tarafsızlık, hesap verilebilirlik, verimlilik ve etkinlik, yönlendiricilik değerleri ışığında çalışmaktadır.

Başkanlığını Cumhurbaşkanı ya da Sanayi ve Teknoloji Bakanı'nın olduğu Kosgeb'in yönetim kurulunu, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yönetim Kurulu Başkanı, Metalurji ve Malzeme Mühendisleri Odası Başkanı, Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği Yönetim Kurulu Başkanı gibi makamlar tarafından onaylanmış banka genel müdürleri ve TOBB tarafından seçilmiş sanayi odası ve ticaret ve sanayi odası yönetim kurulu başkanları oluşturmaktadır. Yönetim kurulunun yanı sıra KOSGEB'de iki birlik başkanı, Cumhurbaşkanlığı tarafından kararlaştırılacak kamu ya da özel sektör temsilcileri de bulunmaktadır. Ülkede yer alan işletmelerin büyümelerine katkı sağlayacak şekilde yatırımlar yapmak ve desteklemek, faaliyete geçecek uygulamaların usul ve esaslarını belirlemek, koordine olunabilmesi için gerekli önlemleri almak ve düzenleme amaçlı direktifler vermek, KOSGEB genel kurulunun görevleri arasındadır.

Başkanlığını Sanayi ve Teknoloji Bakanı'nın yaptığı KOSGEB icra komitesi, genel kurul tarafından belirlenmiş politikalar ve destekleme çalışmalarısıyla ilgili kararları vermek ve yönetmek amacıyla oluşturulmuş bir komitedir. Bütçenin, elemanlara ödenecek yevmiyelerin belirlenmesi, KOSGEB usul ve esaslarının incelenmesi, yönetmeliklerin bir sonuca ulaştırılması ve gereksinim duyulan malların elde edilmesi ya da satılması, icra komitesinin diğer görevleri arasında yer almaktadır (KOSGEB, 2018).

KOSGEB, Türkiye'nin her yerindeki ofisleri ile aslında bir yandan yerel üretim becerilerini bir yandan da yerel ihtiyaçları belirleme gücünü elinde bulunduran bir kurumdur. Hibe destekleri ile mal ve hizmet üreticilerinin araştırma geliştirme, kurumsallaşma, iş ortaklıkları kurma gibi büyümeye yönelik faaliyetlerini destekleyerek onları güçlendirmesinin yanı sıra onlara uluslararası alana açılma imkanı da vermektedir. İşletme Geliştirme, Büyüme ve Uluslararasılaşma Destekleri özellikle şirketlerin ithalat ve ihracat yapabilmeleri için zemin hazırlamaktadır. Bu başlık altında yer alan Uluslararası Kuluçka Merkezi ve Hızlandırıcı Destek Programı, Türkiye'de yapılan araştırma ve geliştirme ile inovasyon faaliyetleri kapsamında ortaya çıkan ürünlerin yurt dışında satışa sunulmasına olanak tanımaktadır. Programda

desteklenen kalemler değişkenlik göstermekle birlikte 60.000 \$ ile 3.750.000 \$ arasında hibe ve kredi verildiği görülmektedir⁴(TOBB, 2017: 81; KOSGEB, 2019).

3.4. Kalkınma Ajansları

Ulusal ve hatta küresel kalkınma ve refahın sağlanması için bölgenin kalkınması gerekmektedir. Bölgeler arası eşitsizlik, nüfus eşitsizliği, imkan ve üretim eşitsizliği anlamına gelecektir. Bir bölgenin çok yoğun üretim gerçekleştirmesi zaman içinde aynı bölgenin çok yoğun tüketim gerçekleştirmesine de neden olacaktır. Çünkü imkanı fazla olana doğru toplumsal bir akış oluşacaktır. Kuşkusuz bu durum iç pazarın dengesini sarsacak, üretim ve tüketimin yanı sıra fiyat ve güven oranlarını da yeniden şekillendirecek ve zaman içinde ekonomik başarısızlıklarını beraberinde getirecektir. İşte tüm bunların ve diğer olası olumsuzlukların önüne geçilmesi için bölgelerin kaynak paylaşımı ve fırsat yaratımı eşitlenmelidir. Bunun da yolu, bölgenin elindeki olanakların iyi tanınması ve kabiliyetinin kazanca dönüştürülmesidir.

Avrupa Birliği ile yapılan müzakereler, Türk kalkınma politikalarına bölge kavramını eklemiş, toplam kalkınma için parçaların kalkınmış olması gerektiği fikri – buna yönelik eleştirilerin de olduğu belirtilmelidir- yerleşmiştir. Her bölgenin potansiyelinin ekonomik kazanca dönüştürülmesi, orada yaşayan toplumun refah düzeyini, yaşam kalitesini, üretim ve satış hacimlerini arttıracaktır. Bu sebeple bölge özelliklerinin doğru tanınması ve bu özelliklerin doğru yöntemler ile ekonomik kazanca dönüştürülmesi lazımdır (Cankorkmaz, 2011: 115).

Yereldeki sorunların, potansiyelin ve üretimin geliştirilmesi, yerel kalkınmanın bütüncül kalkınmayı sağlaması, ulusal pazara canlılık getirilmesi, küçük işletmelerin sorunlarının daha kolay çözülmesi, işletme devlet iş birliğinin artırılması ve küçük üreticinin daha fazla rekabet edebilmesinin sağlanması ve tüm bunların neticesinde Türkiye'nin yurt dışına daha fazla satış yapması gibi pek çok sebeple 2003 Yılı Katılım Ortaklığı Belgesinde –AB- kalkınma ajanslarının oluşturulacağını taahhüt eden Türkiye'de, Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu Koordinasyonu ve Görevleri Hakkındaki Kanun başlığıyla, 19/1/2005 tarihinde Meclis Başkanlığına kanun tasarısı iletilmiştir (Özen, 2005: 2). 25.01.2006 tarihinde TBMM Genel Kurulunda

⁴ Söz konusu rakamlar, destekler, desteklenen gider kalemleri dönemsel olarak değişkenlik gösterebilmektedir ve KOSGEB Resmi Web Sayfası üzerinden güncel durum kontrolü yapılarak başvurular gerçekleştirilmelidir.

görüülerek kabul edilen kanun sonrasında Bölgesel Kalkınma Ajansları (BKA) kurulmuştur. Bu ajanslar, Avrupa Birliği ve Dünya Bankası tarafından sağlanan fonları, KOBİ, devlet kurumları, STK'lar gibi çeşitli yapılara projeler karşılığında dağıtarak bölgesel ve ulusal kalkınmanın önünü açma amacını gerçekleştirmektedirler (Arslan, 2010: 145).

Kalkınma ajanslarının kuruluş amaçlarından biri, yerel potansiyeli, uluslararası pazarlarda ekonomik, sosyal, kültürel birer değer haline dönüştürmektir. Bununla birlikte, bölgenin çeşitli uluslararası ticaret faaliyetleri mevcutsa bunların gelişimine katkı sağlamak amacına da hizmet etmektedirler. Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Projesi (DOKAP) buna en uygun örneklerden biridir. Proje kapsamında, bölgedeki insan gücü ve tarımsal faaliyetlerin geliştirilerek başta Ekonomik İşbirliği Teşkilatı ülkeleri olmak üzere, tüm diğer ülkeler ile alış verişi arttıracakđ düşünölmektedir (Arslan, 2010: 103).

3.5. TOBB ve Balkan Odalar Birliği (ABC) İlişkisi

Balkan Odalar Birliği (ABC) ve TOBB arasında gerçekleşen anlaşmalar, uluslararası ticaretin kolaylaştırılması yönündeki önemli adımlar arasındadır. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği 2008 senesinde, uluslararası alandaki ticaretin daha geniş bir şekilde yürütölmelerini hedefleyerek, Balkan Odalar Birliği'nin dönem başkanlığı görevini üstlenmiştir. Bu kapsamda Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Balkan Odalar Birliği, sık sık görüşmeler yapmıştır. Bunlardan ilki, 2008 Şubat ayında gerçekleştirilen ABC-DIHK Ortaklık Projesi 1. Proje Koordinatörleri Toplantısı'dır. Sofya'da bir araya gelinmiş olan bu toplantıda, 2007 yılına ilişkin işbirlikleri de görüşölmüş ve 2008 yılında gerçekleştirilmesi planlanan etkinliklere ilişkin talepler dillendirilmiştir. Söz konusu toplantıda, Ortaklık Projesi ile ilgili faaliyet takvimi de belirlenmiştir.

Başkanlığı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nce yürütölmüş bir diğer toplantı ise, Balkan Odalar Birliği'nin 2008 yılındaki ilk genel kurul toplantısıdır. Bu toplantı mart ayında İstanbul'da gerçekleştirilmiş olup, Arnavutluk, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Makedonya, Romanya, Yunanistan, Sırbistan, Karadağ ve Güney Kıbrıs'ın Birlik/Oda başkanları, ilgili Birlik/Odaların temsilcileri ile Kıbrıs Türk Ticaret Odası ve Kıbrıs Türk Sanayi Odası Başkan ve temsilcileri katılım sağlamıştır.

Söz konusu toplantı sonucunda Balkan Odalar Birliği ile Akdeniz Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği'ni kapsayan anlaşmanın taslağı belirlenmiştir.

Balkan Odalar Birliği'nin genel başkanlığının Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nce yürütölmüş olduğu 2008 yılının haziran ayında, Yunanistan'da ABC Yaz Okulu ve ABC Çalışma Grubu Toplantısı ve kasım ayında İstanbul'da Balkan Ekonomi Zirvesi düzenlenmiştir. Bu zirvede, dönemin başbakan yardımcısı, zirvenin başkanlık görevini üstlenmiştir. Söz konusu zirve sonucunda "Türkiye Cumhuriyeti ve Karadağ Cumhuriyeti Arasında Serbest Ticaret Anlaşması" ve "Balkan Odalar Birliği ve Akdeniz Ticaret ve Sanayi Odalar Birliği Arasında İşbirliği Anlaşması" kabul edilmiştir. Balkan Ekonomi Zirvesi'ni takiben, belirgin işbirliklerinin sağlanması ve bu işbirliklerinin sürekli olarak devam etmesi ile ilgili görüşmeler gerçekleştirmek amacıyla, Yuvarlak Masa Toplantısı düzenlenmiştir. Bu toplantıda, dönemin güncel olaylarına ilişkin fikirler beyan edilmiş, Küresel Finans Krizi hakkında görüşölmüştür. Yuvarlak Masa Toplantısı sonucunda, Küresel Finans Krizi'ne karşı sergilenecek hareketlerin takibini sağlayan ve bu konuda gerekli aracılık işlemlerini yürütecek bir "koordinasyon birimi" kurulma kararı alınmıştır. Söz konusu toplantının Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nce öneminin fazla olması, bu ekibin kurulması için görevlendirilmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Başkanlığının TOBB tarafından yapıldığı bir diğer toplantı da, yine Balkan Ekonomi Zirvesi'ni takiben düzenlenmiş olan 2. Genel Kurul Toplantısı'dır. Bu toplantıda, 2009 senesi için başkanlık görevi, Arnavutluk'a geçmiştir. Balkan Odalar Birliği'nin geçtiğimiz yılın aralık ayında gerçekleştirilmiş olan genel kurul toplantısında, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin başkanı ve Balkan Odalar Birliği başkanı, bir görüşme gerçekleştirmiştir. Söz konusu görüşmede, son on beş yıla ilişkin Türkiye ve Balkan ölkeleri arasında gerçekleştirilmiş ticaretin yaklaşık altı kat arttığına ve daha da arttırmak gibi bir hedefin var olduğuna değinilmiştir. Geleceğe yönelik işbirlikleri konusunda uzlaşmalara varılmış olan genel kurul toplantısında, geçmişe yönelik çalışmaların da adı geçmiştir. Gümrüklerin Dijitalleştirilmesi, Tek Pencere, Liman Tek Pencere ve Konteyner-Liman Takip Sistemi projeleri, geçmişe dönük çalışmalardan bazılarıdır (TOBB, 2019).

3.6. TOBB ve Asya-Pasifik Ticaret ve Sanayi Odaları Konfederasyonu (CACCI) İlişkisi

CACCI(the Confederation of Asia-Pacific Chambers of Commerce and Industry) Asya-Pasifik Ticaret ve Sanayi Odaları Konfederasyonu ve TOBB arasında dünya ticareti içinde Türkiye'nin daha fazla yer edinmesine yönelik çeşitli iş birlikleri oluşturulmaya başlanmıştır. Dünya genelindeki büyümenin yüzde ellisinden fazlasını Asya Pasifik ülkeleri oluşturmaktadır. Dünya ekonomisinin yüzde 23 gibi bir oranına tekabül eden Asya Pasifik Bölgesi'ne ait Asya Pasifik Ticaret ve Sanayi Odaları Konfederasyonu, yaklaşık üç milyon şirketi bünyesinde barındırmaktadır. Bu noktada, Asya Pasifik Ticaret ve Sanayi Odaları Konfederasyonu'nun Türkiye açısından öneminin çok fazla olduğunu söylemek doğru olacaktır. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, CACCI'nin en önemli ve aktif üyelerinden biri olması sebebiyle, sürekli olarak ilişki içindedir ancak ne yazık ki bu ilişki yeterli düzeyde değildir. Geçtiğimiz dönemde 32.'si gerçekleştirilmiş olan Asya-Pasifik Ticaret ve Sanayi Odaları Konfederasyonu (CACCI) Konferansı da, bu konunun Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Başkanı tarafından dillendirildiği bir konferanstır ki bu konferansa toplam 35 ülke katılım sağlamıştır. Konferansa katılan önemli isimlerden bazıları, TOBB Başkanı Hisarcıklıoğlu, Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay ve Ticaret Bakanı Ruhsar Pekcan 'dır. Söz konusu konferans İstanbul'da gerçekleştirilmiş olup, yeni işbirliklerine ve yeni pazarlama hamlelerinin gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Başkanı'nın da katılmış olduğu bu konferansa ilişkin "Akdeniz eski dünyanın okyanusu, Atlantik bugünün okyanusu, Pasifik ise geleceğin okyanusudur" cümlesini kurması son derece önemlidir. Söz konusu konferansta, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile CACCI arasındaki işbirlikleri de masaya yatırılmış ve gözden geçirilmiş; geleceğe dönük olarak yapılması planlanan işbirliklerinden bahsedilmiştir.

Asya Pasifik Ticaret ve Sanayi Odaları Konfederasyonu Konferansı, Asya Pasifik bölgesi ile Türkiye ilişkilerinin yaklaşması bakımından son derece önemlidir. Konferansın İstanbul'da gerçekleştirilmiş olması, Türkiye'nin Asya Pasifik bölgesinde bulunan ve ilişki kurulmamış birtakım ülkelere ulaşmasına fırsat vermiştir. Konferans sırasında, CACCI Başkanı Jemal Inaishvili'nin Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

hakkında “en aktif üyelerimizden biri” sıfatını kullanması, konferansın TOBB açısından olumlu sonuçlanmasını sağlayan önemli unsurlardandır (TOBB, 2019).

4. ODA VE BORSALARIN ULUSLARARASILAŞMA FAALİYETLERİ

Türkiye, dışa açılma konusunda daha etkin bir ülke olmayı başarmalıdır. Bu hem bilim ve teknik alt yapının güçlendirilmesi ve know - how becerilerinin artırılması anlamına gelecek hem de ekonomik anlamda güçlenmesine yardımcı olacaktır. Türkiye'nin batıya dönük yapısının yanı sıra, doğu ile köklü geçmişe sahip olması, onun iletişim ve etkileşimini güçlendiren unsurlardır. Bununla birlikte konum olarak batı ve doğu arasında köprü niteliğindedir ve bunu doğru stratejiler ile değerlendirmek gibi bir zorunluluğu vardır. Çünkü küreselleşme gittikçe kızışan bir rekabet ortamını da beraberinde getirmektedir ve durum tüm sektörler ve ülkeler için aynıdır.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, ticari anlamda faaliyet gösteren kurumların çatısı niteliğindedir. Kazandığı deneyim ve saygınlık, onun hem ulusal hem de uluslararası alanda söz sahibi olmasına olanak tanımıştır. Çeşitli ülkeler ve buralarda yer alan ticari kurumlar ile yaptığı iş birlikleri, Türkiye'nin dışa açılması konusunda hayati önem taşır vaziyettedir.

TOBB'un uluslararası alanda Türk ekonomisinin rekabet gücünü arttırmak için attığı en önemli adımlardan biri akreditasyonlardır. Odaları ve borsaları akredite etme yetkisinin varlığı, aslında aynı zamanda, bu kurumların faaliyetlerinde daha kaliteli, yüksek performanslı ve verimli çalışmaları konusunda rehberlik etme niteliğini de TOBB'a kazandırmıştır. Ayrıca bu beceri uluslararası alanda, Türk kurumlarının prestijini de yükselterek uluslararası ticari faaliyetlerde güven ortamı oluşturmaktadır.

Bunların yanı sıra TOBB iştirak ettiği ya da doğrudan kendi gerçekleştirdiği projeler ile hem oda ve borsaları hem de aslında KOBİ ve bireyleri rekabet ortamında güçlendirmektedir. Sağlanan çeşitli teşvikler, Türk ticaretini oluşturan en küçük elemanları dahi kalkındırma amacına hizmet etmektedir. Bu teşvikler yalnızca maddi yardımlar değil aynı zamanda en önemli kaynaklardan biri olan bilginin de paylaşımı niteliğindedir. 2019 yılına dek sayısız eğitim veren TOBB oda ve borsaların temsilcilerinin ve diğer personellerinin uzmanlaşmasına da katkıda bulunmaktadır. Her

geçen gün kalitenin daha fazla artırılmasını sağlayan TOBB, 2002-2019 yılları arasında 269 oda ve borsanın akredite olmasını sağlamıştır.

4.1. Oda ve Borsaların Uluslararasılaşmadaki Önemi

Türkiye’de, kamuda tüzel bir kişiliği temsil etmekte olan Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği tarafından yürütülen odalar ve borsalar, toplumsal kalkınmanın gerçekleşmesi bakımından oldukça önem taşıyan kuruluşlardır. Odalar ve borsalar, bağlı oldukları TOBB dolayısıyla uluslararası alanda daha güvenilir bir konuma yükselmekte ve güçlü bir statü elde etmektedir. Oda ve borsalar, bağlı oldukları ülkeyi uluslararası alanda temsil etmeleri bakımından oldukça önemlidir. Bunun yanı sıra, küresel alanda düzenlenen birtakım faaliyetlere katılım ve rekabetin oldukça yaygın olduğu bir piyasada aktif rol alınması, ülkenin ekonomisi üzerinde de etkili olmaktadır (TOBB, 2016).

Türkiye’deki oda ve borsalar, Türkiye ekonomisini dünya ekonomisi ile birleştirmeleri ve diğer ülkelerdeki oda ve borsaların çalışmalarını takip etmeleri bakımından da uluslararasılaşmaya katkı sağlamaktadır. Türkiye’deki oda ve borsaların, birden çok ülkedeki oda ve borsaların da katılım sağladığı kongre, seminer, toplantı gibi etkinliklere katılması, onların rekabet gücünü ve dolayısıyla statüsünü artıran bir diğer unsurdur. Söz konusu oda ve borsaların Türkiye hariç başka ülkelerde temsilci bürolarının bulunması, onların dünya genelindeki gelişmelerden haberdar olmasını sağlayacaktır (Yerlikaya, 2015: 8- 10).

4.2. Oda ve Borsaların Küresel Rekabet Gücü

Oda ve borsaların küresel alandaki rekabet gücü ve statülerinin artması için, “akredite” niteliği oldukça önem taşımaktadır. Akredite olan bir oda/borsanın uluslararası alanda da güçlerinin arttığı ve çizdikleri profillerin daha sağlam olduğu bir gerçektir. Söz konusu akreditasyon sistemi, iş dünyasının büyümesini sağlayan ve kaliteli hizmet sunulduğunu gösteren bir sistemdir.

Bir odanın veya borsanın akredite olması için ise akreditasyon standardını oluşturan Yönetim ve Oda/Borsa Mevzuatı, Mali Yönetim, İnsan Kaynakları Yönetimi, İş Planlaması ve Yönetimi, Haberleşme ve Yayınlar, Bilgi ve İletişim Teknolojileri Kullanımı, Üye İlişkileri, Kalite, İletişim Ağı, Politika ve Temsil, Bilgi,

Danışmanlık ve Destek, İş Geliştirme ve Eğitim, Uluslararası Ticaret, Borsacılık Faaliyetleri başlıkları altındaki 103 kriterden bağımsız denetçiler tarafından denetlenmekte ve akredite niteliğini kazanmaktadırlar. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin resmi web sitesinde yayınlanan verilere göre günümüzde Türkiye'deki akredite oda/borsaların sayısı 269'dur (TOBB, 2019).

Akreditasyon sürecini tamamlamış olan oda/borsalar, kalitelerini belgelemiş olduklarından, daha kolay güven kazanabilmekte ve rekabet ettikleri diğer oda/borsaların önüne geçebilmektedir. Bunların yanı sıra çeşitli finans fırsatlarından yararlanma şanslarını kaybetmemeleri, uluslararası alandaki diğer oda/borsalar ağının içine girebilmeleri ve kalite yükseltmek amacıyla sıkı denetim içeren bir dizi ana hizmetlere erişebilmeleri nedeniyle de rekabet güçleri oldukça artmaktadır (TOBB, 2017).

4.3. TOBB'un Önemli Projeleri

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, ilk kez, 1950 yılında yayınlanan 5590 sayılı "Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Deniz Ticaret Odaları, Ticaret Borsaları ve Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği Kanunu" ile ortaya çıkmış ve bugün önemli projelerin altında imzası olan bir kuruluştur. TOBB'un görünümünün, görevlerinin ve yetkilerinin bugünkü halini alması ise bu kanunun çıkarılmasından 54 yıl sonra çıkarılan 5174 sayılı "Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu" ile gerçekleşmiştir (Yerlikaya, 2015: 2).

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin gerçekleştirdiği projelere bakıldığında, Avrupa Birliği Dairesi'nin çalışmalarının önemli yere sahip olduğu görülmektedir. Avrupa Birliği Dairesi'nin yürütmüş ve yürütmekte olduğu çalışmalar ise, direkt olarak Türkiye'yi AB'ye sokmaya yönelik çalışmalar ve dolaylı olarak Türkiye'yi AB'ye sokmaya yönelik çalışmalar olmak üzere iki ayrı sınıfta incelenmektedir. Direkt olarak Türkiye'yi AB'ye sokmaya yönelik çalışmalar genellikle kapasite inşa etmek, sivil toplum iş birliği oluşturmak gibi amaçlar güderken dolaylı olarak Türkiye'yi AB'ye sokmaya yönelik çalışmalar Filistin, İsrail, ABD, Pakistan gibi ülkeler odaklıdır. Bu iki ayrı sınıfta incelenen çalışmalara örnek olarak East Invest adındaki uluslararası yatırım projesini, ABİGEM adındaki KOBİ destek projesini ve EU Turkey

Chambers Forum adındaki oda/borsa destek projesini göstermek mümkündür (TOBB, 2019).

Bunlara ek olarak Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin birtakım ortaklıkları mevcuttur. TOBB'un resmi web sitesinde yayınlanan verilere göre sosyal alandaki ortaklıkların sayısı on üç, resmi alandaki ortaklıkların sayısı on beş ve ticari alandaki ortaklıkların sayısı 23'tür. Türk Standartları Enstitüsü, Milli Prodüktivite Merkezi, Balkan Odaları Birliği, İslam Ticaret ve Sanayi Odası, Umumi Mağazalar Türk A.Ş., Kredi Garanti Fonu A.Ş., Dünya Odalar Federasyonu; bu ortaklıklardan yalnızca birkaçıdır (TOBB, 2019).

4.4. TOBB'un Türk Ekonomisindeki Yeri ve Önemi

Türkiye'deki odalar ve borsaların, dolayısıyla da Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin Türkiye ekonomisinde önemli bir payı mevcuttur. Ekonomi üzerindeki bu önemli fonksiyonlarının nedeni, odalar ve borsaların ülkedeki kurumsallaşma oranını artırmaları ve dolayısıyla TOBB'un özellikle ekonomik platformlardaki etkinliğinin artmış olmasıdır. Başta TOBB olmak üzere kurulmuş olan pek çok oda ve borsa, bugün ekonomi konusunda karar verme yetkisine sahiptir. Buna ek olarak tarih boyunca kurulmuş oda ve borsaların ekonomi üzerindeki etkileri de dikkate alındığında, günümüze bu durumun hala daha devam ettiğini kavramak zor değildir. Geçmiş verilere bakıldığında, TOBB'a bağlı ticaret borsalarının çalışmalarının 2018 yılında yaklaşık 44 milyar dolarlık bir hacme ulaştığı ve geçmiş yıla oranla yüzde 15'in üzerine bir ekonomik büyüme meydana geldiği göze çarpmaktadır. Elde edilen bir diğer bilgi ise, 2000 yılından 2018 yılına kadar sürekli bir büyüme trendi göstermiştir (http://borsa.tobb.org.tr/islem_hacmi_genel.php). Aşağıdaki tablodan İstanbul Ticaret Borsasına ait işlem hacmini görebilirsiniz.

Borsa İşlem Hacmi			
Yıl	YTL	Değişim (%)	Türkiye Geneline Oranı (%)
2000	1.522.261.163,30	--	14,370
2001	2.528.015.466,30	66,07	14,581
2002	4.025.133.768,24	59,22	16,963
2003	5.689.262.331,25	41,34	17,625
2004	6.427.193.788,53	12,97	15,460
2005	5.625.982.626,73	-12,47	11,682
2006	6.257.608.238,85	11,23	11,681
2007	7.511.821.401,49	20,04	12,015

2008	9.799.577.620,73	30,46	14,181
2009	8.566.782.033,68	-12,58	11,156
2010	9.937.955.356,77	16,01	10,680
2011	10.661.293.521,71	7,28	9,311
2012	14.092.470.620,09	32,18	11,193
2013	13.667.476.864,98	-3,02	9,465
2014	16.778.912.731,24	22,77	9,742
2015	22.000.804.345,97	31,12	10,987
2016	23.739.098.638,00	7,90	11,155
2017	28.562.028.671,80	20,32	11,388

Tablo 5 İstanbul Ticaret Borsası Yıllara Göre Toplam İşlem Hacmi Değişimi

Kaynak: http://borsa.tobb.org.tr/islem_hacmi2.php?borsa=5IS20, 24.08.2019

Buradan da anlaşılacağı üzere Türkiye’deki oda ve borsaların ekonomi üzerindeki etkisi zaman zaman değişime uğramıştır ancak yine de, 1995 ile 2005 yılları arasında TOBB’a bağlı bu oda ve borsaların iç hacimlerinin gayri safi milli hasılaya etkisi yaklaşık yüzde ondur ve bu etki, oda ve borsaların ekonomi üzerindeki etkisi ile zaman unsurunun olumlu bir ilişki içinde olduğunu kanıtlar niteliktedir (Yılmaz ve Mirahmetoğlu, 2007: 87-88).

4.5. TOBB’un Zayıf Yönleri, Güçlü Yönleri

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği’nin tüm oda ve borsalardan ve dünyanın çeşitli yerlerinde faaliyette olan eş değer kuruluşlardan sürekli olarak bilgi akışı gerçekleştirmesi, onun en önemli gücü ve özelliğidir. Çünkü 21.yüzyıl iletişim ve bilginin en fazla önem taşıdığı dönemdir. Özellikle ticari faaliyetlerin gerçekleştirilmesi esnasında tüm kurumlar ve hatta gerçek kişiler için dahi gerçekçi planlamalar yapabilmenin anahtarı bilgi ve iletişim becerisidir. TOBB’un bu becerileri ona teknolojik olanaklar da yaratmaktadır.

TOBB’un bir diğer önemli ve güçlü yönü ise Türkiye’nin hemen her yerinde temsilciliklere sahip olmasıdır. Bu sayede bölgesel ihtiyacı ve potansiyeli kolaylıkla keşfedebilmekte ve yerinde müdahaleler ile ekonomik gelişime katkı sağlayabilmektedir. Yerinde bilgi ve müdahale, bölgesel gelişimin de kuşkusuz en önemli anahtarları arasındadır. Bu yaygınlık üye olmak isteyen, bilgi almak ya da akreditasyon gibi çeşitli ilerletici hedefler için başvuran oda ve borsalara da daha hızlı dönüş yapılmasına ve Türkiye’nin her yerinde oda ve borsaların eşit standartlara sahip olmasına olanak tanımaktadır.

Ancak, oda ve borsaların, yeterli bilgi altyapısına sahip olmamaları ve TOBB tarafından oluşturulan eğitim, seminer, duyuru ya da etkinliklere yeterli derecede ilgi göstermemesi önemli bir sorundur. Oda, borsa ve bunlar ile ilişkili tüm yapıların iletişim becerileri, kalite ve akreditasyon standartları konusundaki bilincinin artırılması gerekmektedir. Aslında bunun gerçekleştirilmesi için yalnızca TOBB'un çabalarının yeterli olmayacağı açıktır.

Rekabet bilincinin tüm tüzel kişilerde oluşturulması, oda ve borsaların üyelerinin onlara gelişim konusunda itici bir güç sergilemesi anlamına geleceğinden, bilgi paylaşımı ve bilgi tasnifi gibi konuların halk tarafından da bilinmeye başlaması önemlidir. Benzer şekilde, özellikle KOBİ'lerin uluslararasılaşma konusunda istekliliğinin artırılması, oda, borsa ve TOBB gibi yapıların faaliyetlerinin hem daha etkin hem de daha verimli sonuçlar vermesine olanak tanıyacaktır.

SONUÇ

Ülkelerin vatandaşlarının ihtiyaçlarını karşılamaları gerekmektedir ve bu nedenle çeşitli üretim seçenekleri için gerek devlet kurumları, gerek verilen eğitimler gerekse sivil toplum kuruluşları tarafından teşvik edilmektedir. Fakat yalnızca kendi ihtiyacı kadar üretim yapmak ekonomik denge ve refah seviyesinin yükseltilmesi için yeterli değildir. Çünkü küresel dünyada ekonomik dengenin sağlanması için üretilenlerin satılması ve gerekli koşullarda üretilmeyenlerin de satın alınması lazımdır. Buna uluslararası ticaret adı verilmektedir.

Uluslararası ticaretin denge ve uyum içinde yürütülebilmesi için ülkeler kendi aralarında çeşitli anlaşmalar yapmakta ve alış veriş standartları oluşturmaktadırlar. Bu sayede hem güven ortamı oluşmakta hem de verimlilik artmaktadır. Kuşkusuz Avrupa Ekonomi Topluluğu bu tür anlaşmaların en fazla bilinenidir.

Türkiye gerek konumu gerekse üretim yapabilme kapasitesi ile dünyanın en önemli ticari potansiyeline sahip ülkeler arasındadır. Ucuz işgücü, hammadde üretim seçenekleri ve bulunduğu lojistik merkezi, onun hem kendisi için ticari faaliyetler yapabilmesini kolaylaştırmakta hem de farklı ülkeler için bir üs haline gelmesine fayda sağlamaktadır. Her iki durum da ekonomik açıdan pozitif yönlü bir etkiye sahiptir.

Fakat bu potansiyelin kullanılmaması da söz konusudur. İşte bu noktada TOBB gerek kurduğu iş ortaklıkları ve gerçekleştirdiği antlaşmalarla gerekse sağladığı akreditasyon sistemleri ile uluslararası ticareti canlandırmak konusunda önemli adımlar attığı görülmüştür. Diğer ülkelerin önemli ticari otoriteleri ile kurduğu ilişkileri ticari koordinasyon sağlanmasına olanak tanırken, yapılan akreditasyon çalışmaları ile ülkemizdeki ticari mal ve hizmetler ile bunları koordine eden kurumların kalitelerini ortaya çıkardığı ve bunlara saygınlık kazandırdığı söylenebilir..

TOBB'un bir diğer önemli etkisi de üretici ve satıcılara yeni hedefler bulmaları konusunda yardımcı olmasıdır. Bu çalışma neticesinde birçok ülke ile yaptığı ikili ve çoklu görüşmeler, yeni pazarların elde edilmesine, uluslararası yeni işbirliklerinin kurulmasına ve satıcıların bu pazarlara daha kolay erişmesine olanak tanıdığı anlaşılmıştır. Özellikle akreditasyon faaliyetleri neticesinde ulusal ve uluslararası iletişim ağının geliştirildiği, pazarlara hızlı ve kolay erişim imkanının sağlandığı, yerel şirketlerin hem ulusal hem de uluslararası arenada daha güçlü olabilmeleri için fonlara ve finans kaynaklarına erişimlerinin sağlandığı tespit edilmiştir.

TOBB, oda ve borsalarla ilgili yaptığı eğitim ve seminerler vasıtasıyla insan kaynağının iyileştirilmesine önem vermektedir. Oda ve borsa çalışanlarının eğitilmesi ile oda ve borsaların dış ticaret bilgi, beceri ve kapasitelerinin artırılmasının hedeflendiği anlaşılmıştır. Bu sayede eğitilmiş personelleri ile bilgi, beceri ve kapasitelerini arttıran oda ve borsalar hem ulusal hem de uluslararası arenada gelişmiş iletişim ağı, pazarlara kolay ve hızlı erişim imkanı sayesinde reel sektör için çekim merkezi haline getirilmekte olduğu görülmüştür. Diğer bir ifade ile akreditasyon faaliyetleri ile reel sektörün gönüllü örgütlenme kapasitesinin güçlendirilmesine katkı sağlamıştır. Bilgi, beceri ve kapasitesi artan oda ve borsa üyelerine daha iyi şartlarda hizmet etmekte, yurtiçi ve yurtdışı projeleri ile üyelerinin rekabet güçlerini arttırdıkları söylenebilir.

Türkiye'de devlet dışı ekonomik örgütlerin görünürlüğünün ve etkisinin artırılması da ticari faaliyetlerin etkisini arttırmak için çok önemlidir. TOBB gibi diğer ekonomik örgütlerinde ticari faaliyetler açısından daha görünür ve daha etkin hale getirmek en önemli hedef olmalıdır. Küresel düzeyde rekabet edebilir bir finansal sistemin kurulması elbette kolay değildir. Bunun sadece devlet tarafından yapılması da hem zaman hem de maddi bir külfet olabilmektedir. Bu anlamda devlet, özel sektör ve

sivil toplum arasında ortak politikalarla bu sürecin gerçekleşmesi daha uygun olacağı anlaşılmıştır.

Ülkemizin imajının düzeltilmesi de TOBB'nin faaliyetlerinin ana çerçevesini oluşturmaktadır. Yabancı yatırımcının ülkeye çekmek için öncelikli olarak güven olgusunun yerleşmesi gerekmektedir. TOBB bu amaç doğrultusunda yurt dışında katıldığı konferanslar ve işbirlikleri ile Türkiye'nin tanıtımını yapmakta, ülke adına olumlu imaj oluşturarak yabancı yatırımcıyı ülkeye çekmeye çalışmaktadır. TOBB'nin faaliyetleri sonucu ülkenin imajının düzelmesi ile ülke yatırımlara daha açık bir hale gelmekte ve bu faaliyetler ekonomik göstergelerin artması ile bölgesel ve küresel pazar payının artmasına katkı sağlamıştır.

Akreditasyon programı çerçevesinde 2015 yılında uygulamaya konan 81 ile 81 akademik danışman atanmasıyla üniversite-sanayi işbirliğinin geliştirilmesi önemli bir adımdır. Bu program ile öncelikle yerel kalkınma amaçlanmış ve oda ve borsaların veri, bilgi ve strateji oluşturma kapasitelerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Bu sayede küresel kalkınmanın en önemli ayağı olan yerel kalkınmanın sağlanmasına katkı verdiği söylenebilir.

Bu çalışmada, uluslararası ticaret, bunun önemi ve TOBB'un uluslararası ticaret ve akreditasyonlara ilişkin faaliyetleri incelenmiştir. Elde edilen bilgiler için güncel alan yazını ve resmi kurumların internet siteleri kaynak olarak kullanılmıştır. Çalışma kapsamında ulaşılan verilerin doğruluğunu destekleyecek bir uygulamanın yer almaması, sınırlılık olarak kabul edilmektedir.

KAYNAKÇA

Albayrak, M. (2018). *Türkiye'nin OECD Üyesi Ülkelere Göre Eğitim Performansının Kıyaslanması*, T.C. Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstatistik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi

APAK, S, UYAR, M. *IMF-Türkiye İlişkileri ve Bankacılık Sektörü*, Beykent Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/426802>, (10.07.2019)

Arslan, E. (2010). *Kalkınma Ajansları ve Kalkınma Ajanslarının Türkiye Ekonomisine Beklenen Katkıları*, T.C. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi

AVAR, Y. (2016). *Devletler Arası İlişkilerin Gelişimi ve Diplomasi Tarihi*, <http://www.tuicakademi.org/devletlerarası-iliskilerin-gelisimi-diplomasi-tarihi/> (Erişim:12.07.2019)

Avrupa Birliği web sitesi, <https://www.ab.gov.tr>, (09.07.2019)

Aydemir, C. ve Pıçak, M. (2008). *The Effects Of The Integration Among Sectors Of Relations In Agriculture-Industrial In The Process Of Economic Development*, D.Ü.Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı. 10, s. 129-147

Aydın, A. (2002), *Küreselleşme Sürecinde Uruguay Round'un Refah Etkileri: Teorik Analizlere Göre Kim Kazançlı?*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt.5, Sayı.8, s. 1-20

Bakan, Ö. Tabakçı, N. (2008). *Türk Üniversite Öğrencileri Gözünde Rusya İmajı*, Selçuk İletişim, Cilt: 5, Sayı: 3, s. 97-110

Baytal, Y. (2007). *Demokrat Parti Dönemi Ekonomi Politikaları (1950-1957)*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Sayı. 40, s. 545-567

Bulum, Z. Ahmet, Ersöz, F. ve Ersöz, T. (2013). *Dünya Ticaret Örgütü (WTO) Üyesi Ülkelerin Uluslararası Ticaret Hacimleri Üzerine Bir Çalışma*, Nevşehir Bilim ve Teknoloji Dergisi, Cilt.2, Sayı. 2, s. 153-165

Cankorkmaz, Z. (2011). *Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Bu Ajanslara Yönelik Eleştiriler*, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:26, Sayı:1, s.113-138

ÇAM, E. (2011). *Çok Uluslu Şirketler ve Gelişen Ülkeler*. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası 45. S. 93-120.

Çatal, B. (2015). *Küresel Diplomasi: Prexenos’tan Dijital Diplomasiye*, T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi

Çetin, E. ve Savrul, M. (2016). *Türkiye’de 1980 Sonrası Liberalleşme Sürecinde Dış Ticaretteki Gelişmelerin Türkiye’nin Cari Açığına Etkisi*, Yönetim Bilimleri Dergisi, Cilt. 14, Sayı. 28, s. 511-532

Daban, C. (t.y). *Uluslararası İlişkilerde Siyasal Aktörler, Bürokrasi Ve Jeopolitik Bağlamında Diplomasi: Türkiye Cumhuriyeti Örneği*, BEÜ Akademik İzdüşüm, Cilt 2. Sayı. 2, s.22-50

Dünya Ticaret Örgütü Resmi İnternet Sitesi (2019), www.wto.org, 08.07.2019

EFEGİL, E. (t.y). *Türk Dış Politikası Ve Kamu Diplomasisi*, <http://www.kamudiplomasisi.org/makaleler/makaleler/94-tuerk-di-poltkasi-ve-kamu-dplomass> (14.07.2019)

Ege Bölgesi Sanayi Odası, (2018). *2017 Yılında Dünya ve Türkiye Ekonomisi & 2018 Yılından Beklentiler*, <http://www.ebso.org.tr/ebsomedia/documents/2017-yilinda-dunya-ve-turkiye-ekonomisi-&-2018-yilindan-beklentiler-8425612.pdf> (22.11.2018).

Erkan, B. Baybatlı, Ş. (2017). *Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİ) Üyesi Ülkelerin Küresel Pazarlardaki Karşılaştırmalı Üstünlükleri*, Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, Cilt. 5, Özel Sayı, s.31-49

Gelir İdaresi Başkanlığı, (2009). *GATT Bilgilendirme Rehberi*, Yayın No: 95 https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/uluslararası_mevzuat/gatt95.pdf (09.07.2019)

Giritlioğlu, İ. Avcıkurt, C. (2010). *Şehirlerin Turistik Bir Ürün Olarak Pazarlanması, Örnek Şehirler ve Türkiye'deki Şehirler Üzerine Öneriler (Derlemeden Oluşmuş Bir Uygulama)*, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 3, Sayı: 4, s. 74-89

Gökırmak, M. (t.y). *Küreselleşen Dünyada Diplomasi: Kamu Diplomasisi*, http://www.tasam.org/Files/Icerik/File/kuresellesen_dunyada_diplomasi_kamu_diplomasisi_dafdcc1a-3162-4f25-821d-8ed41dd0a506.pdf (Erişim: 12.07.2019)

Gül, Ekrem. (2002). *GATT/WTO Çerçevesinde Uluslararası Ticaret ve Çevre İlişkisi*, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/55286> (03.01.2019).

IMF, (2009). *IMF ve Dünya Bankası, Fact Sheet*, <https://www.imf.org/external/np/exr/facts/tur/imfwbt.pdf> (29.11.2018).

İkizoğlu, M. (2015). *İktisadi Bütünleşme ve Ekonomik Etkileri: Türkiye-İslam İşbirliği Teşkilatı İlişkileri*, T.C. İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi

İncekara, A. ve Savrul, M. 2011. "Küreselleşme, Büyüme Ve Ekonomik Entegrasyonlar: Türkiye Açısından Bir Değerlendirme". İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası 61 / 2: 3-22.

İsen, İ. (2013). *Bir Şehrin Markalaşması ve Şehir Pazarlaması Açısından İncelenmesi: Örnek Bir Uygulama*, T.C. Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi

KANCA, O. C. (2012). *1950-1960 Arası Türkiye’de Uygulanan Sosyo-Ekonomik Politikalar*, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 9, Sayı 19, s.47-63

Karabıyık, İ. ve Uçar, M. (2010), *Türkiye’de 1980 Sonrası Uygulanan IMF Destekli İstikrar Programlarının Ekonomik Açısından Değerlendirilmesi*, Akademik İncelemeler Dergisi Cilt.5 Sayı.2, s. 37-58

Karaçay, H. (2016). *Bretton Woods Kuruluşları, New York Uzlaşısı ve Yoksullukla Mücadele Politikaları*, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt. 34, Sayı.1, s. 93-114

Karaçor, Z. ve Alptekin, V. (t.y). *1980 Sonrası İstikrar Politikaları Işığında Türkiye Ekonomisinin Trend Analizi Yardımıyla Değerlendirilmesi*, SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, s. 307-342

Karataş M. ve Vatansever, N. (2001). *Uluslararası Ekonomik ve Mali Kuruluşlar*, Muğla Üniversitesi SBE Dergisi, Sayı. 3, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/217422> (24.11.2018)

Kaya, S. (2003). *Dünya Bankası ve Dünya Bankası Kredilerinin Denetimi*, Sayıştay Yayın İşleri Müdürlüğü, Ankara, <https://www.sayistay.gov.tr/tr/Upload/95906369/files/yayinlar/DunyaBankasiKrediDen.pdf> (08.07.2019)

Kıraç, S. ve İlhan, B. (2010). *Avrupa Birliği Oluşum Süreci ve Ortak Politikalar*, Millî Eğitim Dergisi, Sayı. 188, s. 191-201

Kissinger, H. (2000). *Diplomasi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Baskı

Koç, G. (2010). *Türkiye Ekonomisi 1980-2010: Dışa Açılma, Dış Ticaret, Büyüme, İşsizlik*, https://www.academia.edu/15110160/T%C3%BCrkiye_Ekonomisi_1980-

[2010_D%C4%B1%C5%9Fa_A%C3%A7%C4%B1lma_D%C4%B1%C5%9F_Ticaret_B%C3%BCy%C3%BCme_%C4%B0%C5%9Fsizlik](#) (27.11.2018)

Kolsuz, G. ve Yeldan, A. E. (2014). *1980 Sonrası Türkiye Ekonomisinde Büyümenin Kaynaklarının Ayırıştırılması*, Çalışma ve Toplum, Ocak Sayısı, s. 49-66

Köten, A. (2015). *Küresel ve Bölgesel Ticari Gelişmeler TTIP ve Türkiye*, Ankara Sanayi Odası Yayını, Yayın No. 64, Ankara

Leonard, M. (2002). *Public Diplomacy*, London, Foreign Policy Center, s. 8-9
<https://fpc.org.uk/wp-content/uploads/2006/09/35.pdf> (14.07.2019)

Onay, A. (2008). Ülke Orijini Kavramı ve Ülke İmajı,
<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/177908> (11.12.2018).

Özel, C. (2018). *Yumuşak Güce Bütünsel Bakış*, Güvenlik Bilimleri Dergisi,
<https://dergipark.org.tr/download/article-file/470734> Erişim: 15.07.2019

Özen, Pınar. (2005). *Bölge Kalkınma Ajansları*, TEPAV
https://www.tepav.org.tr/upload/files/1271245092r8246.Bolgesel_Kalkinma_Ajanslari.pdf (08.01.2019).

Özkaya, M. H. *IMF'nin Değişen Rolü: Bretton Woods'tan Günümüze*, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (2009) 2/2, 102-117,

ÖZTÜRK, S. ÖZYAKIŞIR, D. (2005). *Türkiye Ekonomisinde 1980 Sonrası Yaşanan Yapısal Dönüşümlerin Gsmh, Dış Ticaret Ve Dış Borçlar Bağlamında Teorik Bir Değerlendirmesi*, Mevzuat Dergisi, Sayı. 94, Ekim,

Öztürk, N. *IMF'nin Değişen Rolü ve Gelişmekte Olan Ülke Ekonomilerine Etkileri*, Ankara Üniversitesi, SBF Dergisi, 57-4. S.95-123,
http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/57/4/4_nazim_ozturk.pdf (04.07.2019)

Russell, John. (2019). Did the Bretton Woods Agreements Succeed?, <https://www.thebalance.com/bretton-woods-1345012> (03.07.2019)

Sağlam, B. (2015). *İslam İşbirliği Teşkilatı'nın (İİT) Uluslararası Bir Aktör Olma Potansiyeli*, T.C. Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi

Sarı, Özge. (2015). *Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası Arasındaki Farklar*, T.C. Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi, https://www.academia.edu/14684175/Uluslararası_Para_Fonu_ve_Dünya_Bankası_Arasındaki_Farklar (29.11.2018).

Simayi, A. (2014). *Dünya Ticaret Örgütü Uyuşmazlıklarının Çözüm Sistemi ve Çin'in Taraf Olduğu Uyuşmazlıklar*, Akademik Bakış Dergisi, Sayı. 41, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/383829> (25.11.2018).

Surugiu, M.R. ve Surugiu, C. (2015). *International Trade, Globalization and Economic Interdependence between European Countries: Implications for Businesses and Marketing Framework*, Procedia Economics and Finance, Sayı. 32, s. 131 – 138

Şentürk, C. (2007). *Dış Ticaret – Büyüme İlişkisi Üzerine Bir İnceleme: Türkiye ve Gelişmekte Olan Ülkelerde İhracata Dayalı Büyüme Hipotezinin Testi*, T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi

Şimdi, H., Şeker, A. ve Danacı, T. (2017). *Uluslararası Ticaret Ve Ulaşılabilirlik: Türkiye Karayolları Üzerine Bir Araştırma*, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt.9 Sayı.19, s. 254-268

Takım, A. (2012). *Demokrat Parti Döneminde Uygulanan Ekonomi Politikaları ve Sonuçları*, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt. 67, No. 2, s. 157-187

Taş, M. (2004). *Menderes Döneminin Ekonomi Politikası ve 1958 İstikrar Programı*, Mevzuat Dergisi, Yıl. 7, Sayı: 76, <https://www.mevzuatdergisi.com/2004/04a/02.htm> (27.11.2018)

TEPAV. (2008). *Dünya Ticaret Örgütü Doha Turu Çok Taraflı Ticaret Müzakereleri ve Türkiye*, Editörler: M. Sait Akman ve Şahin Yaman, Tepav Yayınları, Ankara

TOBB Web Sitesi. (2018). www.tobb.org.tr (20.11.2018).

TOBB. (2009). *Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin Dış Ekonomik İlişkileri*, TOBB Yayın No: 2010 / 106, Ankara

TOBB. (2012). *Sorularla TOBB*, Sorularla Merak Ettikleriniz Yayın Serisi- 1, TOBB Yayın No: 2012/168, Ankara

TOBB. (2014). *Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin Dış Ekonomik İlişkileri*, TOBB Yayın No: 2014/223, Ankara

TOBB, (2016). *Odalar ve Borsalar İçin Akreditasyon Kılavuzu*, <https://www.tobb.org.tr/AkreditasyonKuruluSekreterligi/Documents/2017AkreditasyonKilavuzuSon.pdf>

TOBB. (2017). *Özetle TOBB*, <https://tobb.org.tr/ozetleTOBB/ozetletobb.pdf> (04.01.2019)

TOBB. (2019). *Projeler*, <https://www.tobb.org.tr/AvrupaBirligiDairesi/Sayfalar/Projeler.php>

Türkan, Y. Alakuştekin, A. (2017). *Gelişen Sekiz İslam Ülkesinin (D-8 Ülkelerinin) Dış Ticaretinin Yeterlilik Analizi*, Journal Of Emerging Economies And Policy, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/430177> (29.07.2019)

Türkiye Dış İşleri Bakanlığı Web Sitesi <http://www.mfa.gov.tr>, (10.07.2019)

Tüyoğlu, Ş. Aktürk, L. N. (2006). *Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarını Çekme Çabalarının Kurumsallaşması: Yatırım Promosyon Ajansları*, ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 3, s.85-105

ULUSOY, R. (2007). *İslam Kalkınma Bankası(IDB)*, Stratejik Araştırmalar Dergisi, 2007, sayı 10, s.98-108

Usal, Z. O. (2008). *Dünya Bankası ve IMF Kapsamında Uluslararası Finans Kuruluşları ve İnsan Hakları*, İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Sayı. 39, s. 231-246

UYSAL, Z. O. 2008, *Dünya Bankası ve IMF Kapsamında Uluslararası Finans Kuruluşları ve İnsan Hakları*, İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, No: 39, 231-246, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/5318> (05.07.2019)

Vardar, Y. Güler, H. S. Aygün, Ş. S. ve Karatepe, Ö. (2010). *Oda ve Borsa Akreditasyon Sistemi El Kitabı*, TOBB Yayınları, Ankara

WB. (2017). *Governance and the Law*, World Development Report, International Bank for Reconstruction and Development, The World Bank Press, Washington

Yağmurlu, A. (2007). *Halkla İlişkiler Yöntemi Olarak Kamu Diplomasisi*, İletişim Araştırmaları Dergisi, Cilt. 5, Sayı. 1, s. 9-38

Yalçınkaya, A. (2017). *Kuruluşundan Günümüze Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü*, Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, Cilt. 5, Özel Sayı, s. 1-16

Yalman, Ş. (2010). *Tutundurma ve Ülke Pazarlaması Bakış Açısı ile Türkiye'nin İncelenmesi: Uygulamalar ve Öneriler*, <https://tr.scribd.com/document/39628198/Tutundurma-ve-Ulke-Pazarlamas%C4%B1-Bak%C4%B1%C5%9F-Ac%C4%B1s%C4%B1-ile-Turkiye-nin-%C4%B0ncelenmesi-Uygulamalar-ve-Oneriler> (12.12.2018)

Yaman, B. (2017). *OECD Ülkelerinde İşsizliği Etkileyen Faktörler: Panel Veri Analizi*, T.C. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekonometri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi

Yaraş, E. (2009). *Ülke İmajı ve Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Benzerliğin Türk Mali Ürünlerin Algılanması Üzerindeki Etkisi*, Avrasya Etüdüleri, Sayı: 35, s. 73-98

Yardımcıoğlu, M. Koçarlan, H. Annaç, Göv, S. (t.y). *İslam Kalkınma Bankası*, https://www.researchgate.net/publication/312528903_Islam_Kalkinma_Bankasi, 10.07.2019)

Yerlikaya, G. K. (2015). *Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin Uluslararası Görevleri ve Kurumları Kapsamında Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu Sorununun Değerlendirilmesi*, İnönü Ünmesuriversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 1, s. 1-32.

YILDIRIM, Y. (2018). *Türkiye'de Muhafazakâr Düşüncenin Bir Meslek Kuruluşu Olan Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Üzerindeki Etkisi (1950-1954)*, Doktora Tezi, Isparta

Yılmaz, M. K. ve Mirahmetoğlu, G. (2007). *Türkiye'de Ticaret Borsalarının Gelişimi, Ekonomideki Yeri ve Performansı Üzerine Analitik Bir Değerlendirme*, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı: 33, s. 81 – 95.

Yüksel, E. ve Sarıdoğan, E. (2011). *Uluslararası Ticaretin Teorileri ve Paul R. Krugman'ın Katkıları*, Öneri Dergisi, Cilt. 9, Sayı. 35, s. 199-206

YÜLEK, M. (2016). *Doğu'nun Kapısı Venedik*,

<https://www.dunya.com/kose-yazisi/dogunun-kapisi-venedik/28144>

Erişim:

13.07.2019

Avrupa Birliği Bakanlığı'nın resmi web sitesi, <https://www.ab.gov.tr/105.html>, 29.07.2019

AMADEO, Kimberly, (2019), *What Is the North American Free Trade Agreement*, <https://www.thebalance.com/nafta-definition-north-american-free-trade-agreement-3306147>, 29.07.2019

[eurofound.europa.eu](https://www.eurofound.europa.eu), *Government wants voluntary membership of Chamber of Commerce and Industry*, <https://www.eurofound.europa.eu/publications/article/2005/government-wants-voluntary-membership-of-chamber-of-commerce-and-industry>, Erişim: 20.08.2019

Gelir İdaresi Başkanlığı. (2009). *GATT Bilgilendirme Rehberi*, Gelir İdaresi Başkanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Daire Başkanlığı GATT M¼d¼rl¼đ¼, s. 22

https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/uluslararası_mevzuat/gatt95.pdf Erişim: 23.07.2019

Pınar, L. (2018). *Kud¼s Tasarısı Oylaması ve T¼rkiye'nin Ortadoğu'daki İmajı*. Journal of History Culture and Art Research, 7(3), 683-699.

EFTA Resmi Web Sitesi efta.int

KOSGEB Resmi Web Sitesi <https://www.kosgeb.gov.tr/site>

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Dünya Ekonomisindeki Genel Gelişmeler	22
Tablo 2. Dünya Tarımsal Üretimi.....	23
Tablo 3 2018 Yılı OECD Ülkelerine Ait İşsizlik Oranları	57
Tablo 4. KEİ Ülkeleri Makroekonomik Göstergeleri.....	60
Tablo 5 İstanbul Ticaret Borsası Yıllara Göre Toplam İşlem Hacmi Değişimi	90

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: 2002-2018 yılları arasındaki EFTA'nın Dünya Ticaretindeki Gelişimi..... 63

ÖZGEÇMİŞ

1983 yılında Tokat'ın Zile ilçesinde dünyaya geldi. İlk, orta ve lise eğitim-öğretimini Amasya'nın Merzifon ilçesinde tamamladı. 2004 yılında başladığı Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler öğrenimini 2009 yılında tamamladı. Lisans eğitiminden sonra çeşitli sınavlara hazırlandı ve 2012 yılında Merzifon Ticaret ve Sanayi Odasında göreve başladı. 2015 yılında Karabük Üniversitesi Uluslararası Politik Ekonomi Anabilim Dalında Yüksek Lisans öğrenimine başladı.